

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Gorzów Wielkopolski, dnia 28 września 2022 r.

Poz. 1838

UCHWAŁA NR XLIII.270.2022 RADY MIEJSKIEJ W ŁĘKNICY

z dnia 9 września 2022 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Łęknica na lata 2022 - 2025

Na podstawie art.18 ust.2 pkt.15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r. poz.559 z późn. zm.), art.87 ust.3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r. poz. 840), po uzyskaniu pozytywnej opinii Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Rada Miejska Łęknicy uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łęknica na lata 2022 - 2025, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Łęknicy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego.

Przewodniczący Rady

Henryk Kłapa

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁĘKNICA NA LATA 2022 – 2025

Opracowanie:

ARCHFOTO TECHNOLOGY Bogusław Okupny

Spis treści

1. Wstęp	2
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	2
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	3
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	26
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	27
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa	33
4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu	43
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	46
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	46
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	60
5.2.1 Charakterystyka geograficzno-przyrodnicza gminy Łęknica	60
5.2.2 Zarys dziejów obszaru gminy	63
5.2.3 Dziedzictwo niematerialne	65
5.2.4 Instytucje kultury oraz oświatowe na terenie Gminy Łęknica	67
5.2.5 Organizacje pozarządowe oraz prowadzące działalność pożytku publicznego	68
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	69
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	72
5.4.1. Zabytki nieruchome ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków	75
5.4.2. Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków	77
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	80
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	86
7. Założenia programowe	89
7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki	89
7.2. Kierunki działań programu opieki oraz działania programu	90
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	95
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	96
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	97
11. Bibliografia	102

Załącznik: mapa stanowisk archeologicznych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Łęknica

1. WSTĘP

Przedmiotem opracowania „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łęknica na lata 2022-2025 jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy, zaś jego celem jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze gminy na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami znajdującymi się w granicach gminy. Najpełniejszą definicję dziedzictwa kulturowego wypracował Jan Pruszyński (J. Pruszyński, Dziedzictwo kultury Polski. Jego straty i ochrona prawna, t. 1, Kraków 2001, s. 50), stwierdzając, że jest to: „*zasób rzeczy nieruchomych i ruchomych wraz ze związanymi z nimi wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi i obyczajowymi uznawany za godny ochrony prawnej dla dobra społeczeństwa i jego rozwoju oraz przekazania następnym pokoleniom z uwagi na zrozumiałe i akceptowane wartości historyczne, patriotyczne, religijne, naukowe i artystyczne, mające znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, społecznego i kulturalnego, dowodzenia prawd i upamiętniania wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej*”.

Celem Programu jest stworzenie kompleksowej, wieloletniej strategii opieki nad zabytkami na terenie gminy Łęknica. Program opieki nad zabytkami gminy Łęknica jest narzędziem zarządzania lokalnym dziedzictwem i powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem, jakim jest dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania mają za cel poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację. Niezwykle istotne jest, aby w działania na rzecz realizacji zadań nakreślonych w programie włączyli się mieszkańcy, poprzez różne formy swojej aktywności zawodowej oraz poza zawodowej. Poprzez działania edukacyjne program powinien też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej i znaczenia lokalnych wartości i przede wszystkim budzić poczucie dumy i identyfikację z tak zwaną małą ojczyzną. Program jest dokumentem uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania gminnego.

Niniejszy program został opracowany zgodnie z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa realizując wymóg art. 87 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.) oraz dokumentami programowymi o zasięgu ogólnokrajowym oraz wojewódzkim, powiatowym, gminnym.

Wiele elementów budujących Program zaczerpnięto z odpowiednich polityk, programów i planów sektorowych o randze krajowej, wojewódzkiej i powiatowej. Zaproponowane w programie opieki nad zabytkami działania mają pomóc w poprawie substancji zabytkowej, jej rewaloryzacji oraz w upowszechnianiu i promowaniu dziedzictwa kulturowego zaś proponowane rozwiązania odpowiadają ustawowym regulacjom z zakresu ochrony zabytków.

Gminny Program opieki nad zabytkami opracowywany jest w cyklach 4 letnich a z jego realizacji wójt co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami wynika z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 710), w którym: *Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz,*

prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Główne cele wykonania programu opieki nad zabytkami określone zostały w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i są nimi:

- 1) *włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;*
- 2) *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- 3) *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
- 4) *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- 5) *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- 6) *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
- 7) *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

Sposób procedowania z programami opieki nad zabytkami oraz obowiązek sporządzania sprawozdań wynikają z art. 87 ust. 3-5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

3. *Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.*
4. *Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.*
5. *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

(Dz. U. nr 78 poz. 483 z dnia 2 kwietnia 1997 r. z późn. zm.)

W preambule Konstytucji RP znajduje się zobowiązanie aby przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku. W świetle art. 5 i 6 ust. 1 Konstytucji RP do podstawowych obowiązków państwa działającego za pośrednictwem swych organów należy ochrona dziedzictwa kultury, a w szczególności jego podstawowych materialnych składników, jakimi są zabytki.

Art. 5

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli,

strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 8 października 2007 (K 20/07, OTK-A 2007, nr 9, poz. 102) dokonał wykładni artykułu 5 w części dotyczącej dziedzictwa narodowego, przyjmując w konkluzji, że państwo, realizując zadanie strzeżenia dziedzictwa narodowego musi uwzględniać ograniczenia wynikające z gwarantowanych konstytucyjnie praw obywateli.

Ochrona powinna być rozumiana jako ochrona dla przyszłych pokoleń ale zabytki powinny być współcześnie wykorzystywane w taki sposób (np. badania naukowe), aby nie stanowiło to dla nich zagrożenia i aby nie prowadziło do ich degradacji, uszkodzenia i zniszczenia. W Konstytucji RP wyrażony został obowiązek stwarzania przez państwo jak najlepszych warunków równego dostępu do dóbr kultury, z poszanowaniem prawa własności.

Art. 6

1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Przyjmuje się, że dobrami kultury są elementy stanowiące materialny przejaw kulturowej działalności człowieka, a także niematerialny dorobek ludzkości.

Przepisy artykułu 73 Konstytucji kształtują obowiązki państwa w zakresie kultury i stanowią katalog konstytucyjnych praw i wolności kulturalnych.

Art. 73.

Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.

Przepisy artykułu 86 Konstytucji nakładają na każdego obywatela obowiązek dbałości o stan środowiska, którego jednym z elementów jest środowisko kulturowe z jego składową, jaką jest dziedzictwo kulturowe.

Art. 86

Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

I. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej
(t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1893)

W ramach podziału kompetencji między ministrami, dokonanego w ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, wiodącym organem odpowiedzialnym za zadanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków.

II. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
(t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.)

Podstawowym aktem prawodawczym w dziedzinie ochrony i opieki nad dziedzictwem narodowym jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - dalej w tekście u.o.z.o.z, która w art.1 określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zasady tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauracyjnych i robót budowlanych przy zabytkach a także organizację organów ochrony zabytków.

W art. 3 u.o.z.o.z. zawarty został zbiór definicji prawnych, wiążących na gruncie wykładni i stosowania prawa. Zawarty w tym artykule słownik definiuje podstawowe pojęcia stosowane dalej w ustawie, które poniżej przytaczamy:

- 1) **zabytek** — *nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;*
- 2) **zabytek nieruchomy** — *nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;*
- 3) **zabytek ruchomy** — *rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;*
- 4) **zabytek archeologiczny** — *zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;*
- 5) **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** — *instytucją kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;*
- 6) **prace konserwatorskie** — *działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;*
- 7) **prace restauratorskie** — *działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań*
- 8) **roboty budowlane** — *roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;*
- 9) **badania konserwatorskie** — *działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;*
- 10) **badania architektoniczne** — *działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;*
- 11) **badania archeologiczne** — *działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;*
- 12) **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** — *przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;*

- 13) **historyczny zespół budowlany** — powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) **krajobraz kulturowy** — postrzegana przez ludzi przestrzeń zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) **otoczenie** — teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Wymieniona w art. 3 pkt 5 u.o.z.o.z. **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r., poz. 194 z późn. zm.), to podmioty, których celem statutowym i istotą działania jest sprawowanie aktywnej opieki nad zabytkami, Wymienione w art. 3 pkt 6 **prace konserwatorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Zgodnie z postanowieniami art. 49 ust. 2 u.o.z.o.z. wykonanie decyzji nakazującej przeprowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia w przypadkach określonych przepisami ustawy z 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2021 poz. 2351

Wymienione w art. 3 pkt 7 u.o.z.o.z. **prace restauratorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 8 u.o.z.o.z. **roboty budowlane** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 2 wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku wpisanego do rejestru zabytków wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Ustawodawca w art. 36 ust. 8 u.o.z.o.z. zwraca uwagę, że uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podjęcie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami prawa budowlanego. Podobnie, zgodnie z treścią art. 49 ust. 2 u.o.z.o.z. wykonanie decyzji nakazującej przeprowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami prawa budowlanego. Wymienione w art. 3 pkt 9 u.o.z.o.z. **badania konserwatorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 3 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 10 u.o.z.o.z. **badania architektoniczne** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 4 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 11 u.o.z.o.z. **badania archeologiczne** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 5 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

W art. 4 i art. 5 u.o.z.o.z. ustawodawca wprowadził rozróżnienie na ochronę i opiekę nad zabytkami, precyzując na czym polega ochrona zabytków w działaniach podejmowanych przez organy administracji publicznej (art. 4) oraz na czym polega opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza.

Art. 4. *Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:*

- 1) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;* 2.
- 2) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

Tak więc ochrona zabytków to działania podejmowane przez organy administracji publicznej, włączając w to działania władcze, polegające na stosowaniu prawa, których efektem jest wydawanie decyzji administracyjnych. Opieka nad zabytkami to działania faktyczne właścicieli lub posiadaczy oraz także jest to pożądaný stan zabytku, który powinien być zagwarantowany przez właściciela lub posiadacza zabytku poprzez zapewnienie określonych w ustawie warunków.

W art. 6 u.o.z.o.z. ustawodawca podał zagregowaną definicję zabytku, która stanowi uszczegółowienie definicji w art. 3 oraz określił, że ochronie i opiece podlegają zabytki bez względu na ich stan zachowania.

Art. 6.

1. *Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:*

1) *zabytki nieruchome będące, w szczególności:*

- a) *krajobrazami kulturowymi,*
- b) *układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,*
- c) *działami architektury i budownictwa,*
- d) *działami budownictwa obronnego,*
- e) *obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,*
- f) *cmentarzami,*
- g) *parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,*
- h) *miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*

2) *zabytki ruchome będące, w szczególności:*

- a) *działami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,*
- b) *kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,*

- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W art. 7 u.o.z.o.z. ustawa wymienia formy i sposoby ochrony zabytków. Rejestr zabytków jest historycznie najstarszą formą ochrony zabytków utworzoną w 1928 roku. Obecnie rejestr zabytków prowadzony jest na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Zgodnie z przepisami art. 10 i 11 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jedynym organem mającym kompetencje dokonywania wpisów do rejestru jest właściwy terytorialnie wojewódzki konserwator zabytków. Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o wpis może wystąpić właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Także wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania o wpis zabytku nieruchomego do rejestru zabytków. Przepisy ustawy nakazują informowanie obywateli o wszczęciu postępowania w sprawie wpisania zabytku do rejestru, m. in. na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej starostwa powiatowego, na obszarze którego zabytek się znajduje. Starosta w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o ochronie obiektu. Wzór i wymiary znaku określa rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Należy podkreślić, że choć umieszczenie znaku jest fakultatywne to stanowi on ważną formę budowania świadomości społecznej i zasadne jest oznakowanie wszystkich obiektów będących w rejestrze zabytków. Bardzo istotny jest zakaz prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych a także podejmowanie innych działań, które mogłyby doprowadzić do zniszczenia zabytku, wobec którego wszczęte jest postępowanie o wpisaniu do rejestru zabytków. Zakaz ten dotyczy również robót budowlanych, co do których zostało już wydane pozwolenie na

budowę oraz innych działań określonych w decyzjach pozwalających na ich prowadzenie. Działania te mają na celu udzielenie tymczasowej ochrony zabytkom nieruchomym przed uprawomocnieniem się decyzji o wpisaniu do rejestru.

Zabytek wpisany do rejestru w razie spełnienia określonych przesłanek może zostać z tego rejestru skreślony, co jest równoznaczne z pozbawieniem go ochrony konserwatorskiej. Podstawy skreślenia zabytku z rejestru określone są w art. 13 u.o.z.o.z. i należą do nich: zniszczenie zabytku w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej, zakwestionowanie wartości będącej podstawą wpisu do rejestru zabytków w nowych ustaleniach naukowych oraz wpisanie zabytku na Listę Skarbów Dziedzictwa, wpisanie zabytku do inwentarza muzeum bądź jego wejście w skład narodowego zasobu bibliotecznego

Wszelkie prace i badania prowadzone przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwoleń, mających charakter decyzji administracyjnej, wydawane są na podstawie art. 36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ustawa z 10 lipca 2015 r. o zmianie u.o.z.o.z. (Dz. U. 2016 r. poz. 1330) wprowadziła nową formę ochrony zabytków jaką jest wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, na której znajdują się zabytki ruchome o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego.

Najbardziej prestiżową formą ochrony zabytków jest uznanie za pomnik historii, zgodnie bowiem z art. 15 ust. 1 u.o.z.o.z. Prezydent RP, na wniosek ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, który po zasięgnięciu obligatoryjnie opinii Rady Ochrony Zabytków, w drodze rozporządzenia uznaje za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru zabytków lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Zabytki uznane za pomniki historii mogą być zgłaszane do wpisania na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego (art. 15 ust. 4 u.o.z.o.z.).

Park kulturowy jest jedyną formą wskazującą na ochronę krajobrazu kulturowego – jego utworzenie należy do kompetencji rady gminy, po zasięgnięciu opinii właściwego konserwatora zabytków. W intencji ustawodawców celem parku kulturowego powinno być zachowanie i kultywowanie regionalnych tradycji kulturowych, w tym regionalnego budownictwa. Dla społeczności lokalnych może to mieć olbrzymie znaczenie, chociażby dla rozwoju tzw. turystyki kulturowej. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na których terenie ma być utworzony.

Należy podkreślić, że rada gminy powinna w uchwale o ustanowieniu parku kulturowego dokładnie określić jego granice. Jak wskazuje wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 7 lipca 2007 (II OSK 1487/07) ograniczenie się do pokaźnej grubości kreski wyznaczającej granice przy relatywnie małej skali planu jest prawnie wadliwe. Z kolei wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z 18 grudnia 2007 r. (III SA/Kr 569/07) wskazuje na konieczność należytego uzasadnienia, to jest wskazywać na elementy kulturowe w obejmowanym ochroną krajobrazie. Skutkiem ustanowienia parku kulturowego jest obowiązek sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz planu ochrony parku kulturowego dla danego obszaru. Plan ochrony sporządza wójt w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków a następnie jest on zatwierdzany przez radę gminy.

Zgodnie z art. 7 u.o.z.o.z. jedną z form ochrony jest ustalenie ochronne w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, co w art. 18 u.o.z.o.z. zostało

przełożone na ogólne zobowiązanie do ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, do uwzględnienia m. in. przy sporządzaniu i aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Z kolei w art. 19 u.o.z.o.z. doprecyzowuje, że w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego powinno się uwzględniać w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia oraz potrzeby innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków i parków kulturowych. O ustaleniu ochrony w miejscowym planie zagospodarowania jako odrębnej formy ochrony zabytków możemy mówić wyłącznie w odniesieniu do stref ochrony konserwatorskiej, które wymienia art. 19 ust. 3 u.o.z.o.z. W strefie ochrony konserwatorskiej obowiązują określone ograniczenia, nakazy i zakazy wniesione ustaleniami planu i strefa nie musi pokrywać się z obszarami wpisanymi do rejestru zabytków.

W piśmiennictwie prawniczym, w związku z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami funkcjonuje termin „nienazwanych form ochrony zabytków”, który pojawił się np. w odniesieniu do gminnej ewidencji zabytków, w związku z przypisanymi tej ewidencji skutkami prawnymi. Pomimo nieujęcia gminnej ewidencji zabytków w art. 7 u.o.z.o.z. to może być ona kwalifikowana jako forma ochrony zabytków. Drugim przykładem „nienazwanej formy ochrony zabytków” mogą być umowy, o których mowa w art. 26 u.o.z.o.z., albowiem w treści umów sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku. W takim przypadku źródłem obowiązków nie są prawa powszechne ale umowa cywilno-prawna zawierana pomiędzy Skarbem Państwa bądź jednostką samorządu terytorialnego a nabywcą.

Art. 7. Formami ochrony zabytków są:

- 1) *wpis do rejestru zabytków;*
 - 1a) *wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;*
- 2) *uznanie za pomnik historii;*
- 3) *utworzenie parku kulturowego;*
- 4) *ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.*

Zmiana ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w 2016 r. ustanowiła Listę Skarbów Dziedzictwa jako nową, kolejną formę ochrony zabytków. Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister kultury Z wpisaniem zabytku na Listę Skarbów Dziedzictwa wiążą się dla właściciela określone obowiązki: będzie on zobowiązany powiadomić ministra w przypadku uszkodzenia, zniszczenia, zaginięcia lub kradzieży, zagrożenia dla zabytku, zmiany miejsca przechowywania zabytku (art. 28 ust. 2 u.o.z.o.z.), a szczegółowe wymagania co do standardów ochrony zabytku zostaną określone w rozporządzeniu. Dysponent zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa będzie mógł ubiegać się o przyznanie dotacji celowej na dofinansowanie prac konserwatorskich czy restauratorskich, dotację celową na zabezpieczenie pomieszczenia, gdzie przechowywany jest zabytek, a także

do wnioskowania do ministra o przechowanie zabytku w pomieszczeniu należącym do państwowej instytucji kultury (art. 37 i ust. 4).

Pomnik historii to kolejna forma ochrony zabytków ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej mocą rozporządzenia, na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnym znaczeniu dla kultury. Na terenie Polski według danych NID-u znajduje się aktualnie 109 zabytków uznanych za pomnik historii, a jeden z nich znajduje się na terenie Gminy Łęknica i jest nim, uznany od 1 lipca 2004 r. Park Mużakowski.

Jednostkom samorządu terytorialnego powierzono troskę o zachowanie krajobrazów kulturowych. W art. 16 gminy uzyskały kompetencje wprowadzenia właściwej formy ochrony, czyli tworzenia parków kulturowych. Park kulturowy służy ochronie przestrzeni o wartości kulturowej jako całości, co nie wymusza aby znajdowały się na nim obiekty zabytkowe. Przeniesienie punktu ciężkości ochrony krajobrazu kulturowego poprzez powoływanie parków kulturowych na poziom gmin było przedsięwzięciem ryzykownym. Głównym czynnikiem hamującym powoływanie przez gminy parków była i jest obawa samorządów przed wprowadzaniem jakichkolwiek form ochrony ograniczających swobodę inwestowania. Wydaje się, że organy administracji państwowej powinny podjąć szeroko zorganizowaną i przemyślaną edukację oraz akcję propagandową skierowaną do władz samorządowych ale także przejęcie ciężaru finansowania sfery organizacyjnej (np. sporządzenie planu ochrony) parków kulturowych. Przy sporządzaniu planu ochrony dopomóc mogą zarządy parków krajobrazowych, których celem jest także ochrona krajobrazu kulturowego.

Art. 16

1. *Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.*

Zgodnie z art. 17 u.o.z.o.z. na chronionym terenie parku kulturowego lub na jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia.

Art. 17.

1. *Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:*
 - 1) *prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;*
 - 2) *zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;*
 - 3) *umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;*
 - 3a) *zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;*
 - 4) *składowania lub magazynowania odpadów.*

W art. 18 i 19 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje na obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnych programach opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Art. 18

1. *Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego*
2. *W strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:*
 - 1) *uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;*
 - 2) *określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;*
 - 3) *ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.*

Art. 19

1. *W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:*
 - 1) *zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
 - 2) *innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;*
 - 3) *parków kulturowych.*
- 1a. *W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:*
 - 1) *zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
 - 2) *innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.*
- 1b. *W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:*
 - 1) *ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
 - 2) *ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;*
 - 3) *wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.*

2. *W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.*
3. *W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.*

W art. 20 u.o.z.o.z. wskazuje się na konieczność uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektów i zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Art.20.

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

W art. 21 i 22 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje na rangę ewidencji zabytków jako źródła sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami. Ewidencje zabytków są podstawą działań ochronnych, niezależnie od rejestru zabytków, który kwalifikuje do ochrony prawnej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami ewidencja stanowi podstawę do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Podstawową rolę odgrywa w tym zakresie gminna ewidencja zabytków, do której prowadzenia zobowiązani są wójtowie, burmistrzowie i prezydenci. Gminna Ewidencja Zabytków nie jest zbiorem zamkniętym, ustawodawca dał możliwość dopisywania do niej zabytków, po uzgodnieniu z konserwatorem zabytków – inicjatywa należy do wójtów, burmistrzów i prezydentów miast. Włączenie zabytku nieruchomego do ewidencji nie wymaga zgody właściciela tego zabytku.

Należy podkreślić, że włączenie do wojewódzkiej ewidencji zabytków karty ewidencyjnej zabytku ruchomego może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

W art. 21 i 22 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje, że do kompetencji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego należy określenie w drodze rozporządzenia sposobu prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

Art. 21.

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.

1. *Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.*
2. *Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.*
3. *Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.*

4. *Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.*
5. *W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:*
 - 1) *zabytki nieruchome wpisane do rejestru;*
 - 2) *inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;*
 - 3) *inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.*
6. *Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.*

W artykułach od 25 do 37 u.o.z.o.z. ustawodawca precyzyjnie określa sposób zagospodarowania zabytków, prowadzenie badań przy zabytkach, prowadzenie prac i robót oraz podejmowania innych działań przy zabytkach. Zgodnie z art. 25 u.o.z.o.z. zagospodarowanie zabytku wpisanego do rejestru zabytków na cele użytkowe wymaga posiadania uzgodnionej dokumentacji.

Artykuł 26 u.o.z.o.z. nakłada na właścicieli zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, którymi są Skarb Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego obowiązek zawarcia w umowach sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy obowiązku przeprowadzenia prac konserwatorskich przy tym zabytku. Z tego powodu artykuł ten jest często cytowany jako przykład „nienazwanej form ochrony zabytków”.

Zgodnie z art. 27 u.o.z.o.z. na wniosek właściciela lub posiadacza zabytków wojewódzki konserwator zabytków przedstawia w formie pisemnej zalecania konserwatorskie. Przepis ten pozostaje w związku z art. 108 u.o.z.o.z., który wprowadza odpowiedzialność karną za zniszczeniu lub uszkodzenie zabytku oraz niezabezpieczenie zabytku w należyty sposób przed jego uszkodzeniem lub zniszczeniem (art. 110 u.o.z.o.z.).

Artykuł 28 u.o.z.o.z. nakłada obowiązek informacyjny na właściciela lub posiadacza zabytku wpisanego do rejestru lub wojewódzkiej ewidencji zabytków, z precyzyjnym podaniem ram czasowych w jakich ten obowiązek musi zostać wypełniony, w zależności od występującego zdarzenia. Od dnia 1 stycznia 2018 r. właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków ma obowiązek zawiadomić wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku oraz zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia. Dotychczas przepis zobowiązywał do niezwłocznego przekazania informacji służbom konserwatorskim, co uniemożliwiało jednoznaczne określenie, w jakim terminie obowiązek ten powinien zostać wykonany.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 pkt 3 u.o.z.o.z. wójt przyjmuje zawiadomienie o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zgodnie z art. 32 ust. 2 u.o.z.o.z. przyjmujący zawiadomienie wójt ma obowiązek niezwłocznie przekazać zawiadomienie (w terminie nie dłuższym niż 3 dni) właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

Zgodnie z art. 33 ust. 1 u.o.z.o.z. wójt przyjmuje zawiadomienie o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zgodnie z art. 33 ust. 2 przyjmujący zawiadomienie wójt ma obowiązek niezwłocznie przekazać zawiadomienie (w terminie nie dłużej niż 3 dni) właściwemu

wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. Zgodnie z art. 34 osobom, które odkryły bądź przypadkowo znalazły zabytek archeologiczny, przysługuje nagroda.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt. 12 u.o.z.o.z. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, prowadzenie poszukiwań zabytków może się odbywać na podstawie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Dokument ten wydaje się na wniosek osób fizycznych albo jednostek organizacyjnych zamierzających prowadzić poszukiwania (art. 36 ust. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), złożony do wojewódzkiego konserwatora zabytków lub do dyrektora urzędu morskiego właściwego dla miejsca prowadzenia poszukiwań. Wszelkie pozyskane w trakcie poszukiwań zabytki archeologiczne stanowią zgodnie z art. 35 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami własność Skarbu Państwa i muszą zostać niezwłocznie przekazane wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. Również pozostałe kategorie zabytków, znalezione w takich okolicznościach, że poszukiwanie właściciela byłoby oczywiście bezcelowe, stają się zgodnie z art. 189 *Kodeksu cywilnego* (Dz. U. z 2017 r. poz. 459, ze zm.), zwanego dalej kodeksem cywilnym, własnością Skarbu Państwa, a znalazca obowiązany jest je niezwłocznie wydać właściwemu staroście.

Nielegalne poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych oraz sprzętu do nurkowania będą uznawane za przestępstwa zagrożone karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (art. 109c wprowadzony nowelizacją ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, obowiązującą od 1 stycznia 2018 r.). Nie należy wydobywać z ziemi żadnych zabytkowych przedmiotów ani odsłaniać archeologicznych obiektów czy otaczających ich nawarstwień. Działania takie niosą za sobą ryzyko zniszczenia cennych kulturowo stanowisk archeologicznych. Kluczowym dla ich ochrony jest zachowanie nawarstwień ziemnych i wzajemnych układów przestrzennych artefaktów i śladów działalności ludzkiej. To właśnie one pozwalają na określenie datowania zabytku, jego powiązań z działalnością człowieka, a także na wskazanie okoliczności, w jakich dany zabytek funkcjonował, czyli właściwe odtworzenie wydarzeń z przeszłości. Poprawna analiza kontekstu archeologicznego jest możliwa wyłącznie podczas profesjonalnie wykonanych badań, prowadzonych przez archeologów.

W art. 36 u.o.z.o.z. wymienia katalog prac i inicjatyw wymagających wydania pozwolenia. Postępowanie administracyjne prowadzone w sprawie wydawanych pozwoleń może być wszczęte wyłącznie na wniosek uprawnionej osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku wpisanego do rejestru wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego. Za istotną zmianę obowiązującą od 1 stycznia 2018 należy uznać doprecyzowanie art. 36 ust. 1 pkt 11 u.o.z.o.z., w którym dodano, że pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga usunięcie drzew i krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Wyjątkiem będzie jedynie prowadzenie akcji ratowniczej przez właściwe służby powołane do niesienia pomocy osobom w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia. Niezależnie od formy własności terenu, wymagane będzie jedno pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków, zamiast dotychczasowych dwóch, wynikających z odmiennych ustaw. Ochrona zieleni na terenach zabytkowych dotyczyć będzie parków, ogrodów, cmentarzy i innych form zieleni na obszarach wpisanych do rejestru zabytków.

Tryb wydawania pozwoleń, wymagania formalne wniosku zostały uregulowane w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz. U. z 2021, poz. 81).

Decyzja administracyjna wywiera skutki prawne z chwilą kiedy staje się ostateczna, a zgodnie z art. 16 kodeksu postępowania administracyjnego decyzje, od których nie służy odwołanie lub wnioski o ponowne rozpatrzenie sprawy, są ostateczne. Odwołanie nie przysługuje:

- Od decyzji wydanej przez organ I instancji, jeżeli upłynął dla strony czternastodniowy termin do wniesienia odwołania;
- Od decyzji wydanej przez organ II instancji.

W przypadku spraw z zakresu ochrony zabytków organem II instancji (czyli odwoławczym) jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W tym miejscu należy wspomnieć, że nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jaka weszła w życie 1 stycznia 2018 r. wprowadziła katalog administracyjnych kar pieniężnych i zasad ich wymierzania w zdecydowanej większości przypadków za łamanie postanowień art. 36 u.o.z.o.z. Kary pieniężne będą nakładane na właścicieli lub posiadaczy zabytków m.in. w przypadku:

- niepowiadomienia odpowiednich organów o uszkodzenie, zniszczeniu, zaginięciu, kradzieży zabytku,
- niepowiadomienia o zagrożeniu dla zabytku,
- niepowiadomienia o zmianie miejsca przechowywania zabytku ruchomego,
- niepowiadomienia o zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku,
- utrudniania lub uniemożliwiania dostępu do zabytku organowi ochrony zabytków,
- podjęcia jakichkolwiek działań przy zabytku wymagających pozwolenia konserwatora bez tego pozwolenia (np. poszukiwania za pomocą elektronicznych urządzeń, wydobywania zabytków archeologicznych z ziemi).

Wysokość kar pieniężnych jest różna i waha się w granicach od 500 zł, do 500 000 zł. Przy wymierzaniu kar administracyjnych zastosowanie będą miały zasady określone w kodeksie postępowania administracyjnego, które weszły w życie w czerwcu 2017 r. Pobierane kary będą zasilają powołany ustawą Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

Zgodnie z art. 49 i 50 u.o.z.o.z. Wojewódzki konserwator zabytków w konkretnych sytuacjach może wydać decyzję nakazującą przeprowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych oraz określa sposób wyceny i egzekucji w przypadku wykonania zastępczych prac konserwatorskich lub robót budowlanych.

Zgodnie z art. 71 ust. 1 i ust. 2 u.o.z.o.z. sprawowanie opieki nad zabytkami, co do których tytuł prawny posiada gmina, należy do gminy, włączając w to finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych. Jest to zadanie własne jednostki samorządu terytorialnego.

Zgodnie z art. 73 u.o.z.o.z. gmina będąca właścicielem, posiadaczem bądź posiadającą w trwałym zarządzie zabytek wpisany do rejestru zabytków może ubiegać się o dotację na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy tym zabytku.

Art. 74 u.o.z.o.z. stanowi, że dotacja może być udzielona przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzkiego konserwatora zabytków. Szczegółowe zasady udzielania dotacji zawarte są w artykułach 75-78 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Artykuł 81 u.o.z.o.z. reguluje możliwość udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i budowlane na zasadach określonych w uchwale podjętej przez organ stanowiący gminy. Pozytywną zmianą wprowadzoną 9 września 2017 jest możliwość przyznawania dotacji ze środków publicznych na remonty obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków (art. 81). Dotychczas na taką pomoc mogli liczyć tylko właściciele zabytków wpisanych do rejestru, a więc najbardziej wartościowych i objętych większą ochroną niż te z ewidencji. Ewidencja wiązała się dotąd tylko z ograniczeniami. Właściciele ujętych w niej budynków musieli konsultować z konserwatorem planowane przebudowy i rozbudowy, a w zamian nic nie otrzymywali.

Dofinansowanie prac przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków jest zadaniem administracji publicznej (art. 82 u.o.z.o.z.).

W art. 82a u.o.z.o.z. uregulowano udzielanie i rozliczanie dotacji przez ministra do spraw ochrony dziedzictwa narodowego w sytuacji gdy, planowane koszty badań archeologicznych i ich dokumentacji przekraczają określony w ustawie poziom, lub gdy nastąpi niespodziewane odkrycie nieznanego wcześniej zabytku archeologicznego.

Art. 83a u.o.z.o.z. reguluje finansowanie niezbędnych wydatków na pokrycie wyposażenia pomieszczenia i zabezpieczenia technicznego pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Od 1 stycznia 2018 r. dodano art. 83b do ustawy o ochronie zabytków, na podstawie którego został utworzony Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków. Jest to fundusz celowy, a jego środki będą przeznaczone na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa, a przy zabytku wpisanym do rejestru również na dofinansowanie robót budowlanych. Przychodem Funduszu mają być kary pieniężne, o których mowa w art. 107a-107e ustawy.

Artykuł 87 u.o.z.o.z. reguluje obowiązki gminy w zakresie sporządzania w cyklach 4 letnich gminnych programów opieki nad zabytkami

Katalog zadań własnych gminy w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego został rozszerzony na mocy art. 93 ust. 4 u. o. z. o. z. i należą do nich:

- 1) utworzenie parku kulturowego (art. 16 ust. 1 i 5 u.o.z.o.z.);
- 2) sporządzenie i zatwierdzenie planu ochrony parku kulturowego (art. 16 ust. 3 u.o.z.o.z.);
- 3) utworzenie jednostki organizacyjnej do zarządzania parkiem kulturowym (art. 16 ust. 4 u.o.z.o.z.);
- 4) prowadzenie gminnej ewidencji zabytków (art. 22 ust. 4 u.o.z.o.z.);
- 5) przekazanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętego zawiadomienia o dokonaniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem (art. 32 ust. 2 u.o.z.o.z.);
- 6) przekazanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętego zawiadomienia o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym (art. 33 ust. 2 u.o.z.o.z.);

7) sporządzenie gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1 u.o.z.o.z.).

Art. 89 u.o.z.o.z. stanowi, że organami ochrony zabytków w Polsce są:

Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

- 1) *minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;*
- 2) *wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.*

Artykuł 96 u.o.z.o.z. stanowi podstawę aktów współdziałania niezależnych podmiotów w celu wspólnej, efektywnej realizacji zadań administracyjnych w dziedzinie spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, dając możliwość tworzenia porozumień administracyjnych.

Przepis ten pozwala na zlecenie zadań z zakresu ochrony zabytków, które należą do zadań administracji rządowej, do wykonania organom administracji samorządowej. Wyjątkiem są sprawy dotyczące prowadzenia rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wydawanie decyzji w tym zakresie, które należą do wyłącznej kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, będzie mógł powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom, powiatom, związkom gmin, związkom powiatów, związkom powiatowo-gminnym albo związkom metropolitalnym, położonym na terenie województwa. W takim przypadku gmina przyjmując zadanie, będzie miała obowiązek utworzenia w strukturze administracyjnej stanowiska gminnego konserwatora zabytków.

Od 1 stycznia 2018 r. ustawa zastępuje dotychczasowy, oparty o prawo wykroczeń, system ochrony prawnej zabytków, systemem administracyjnych kar pieniężnych. Do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadzony został nowy rozdział dotyczący administracyjnych kar pieniężnych. Naruszenia przepisów ustawy, w zależności od ich rodzaju, zagrożone będą administracyjnymi karami pieniężnymi od 500 zł do 500 000 zł. I tak art. 107a dotyczy kar za niepowiadomienie o zmianach stanu zachowania zabytku, o których mowa w art. 28 ustawy o ochronie zabytków. Obowiązek informacyjny spoczywa na właścicielu lub posiadaczu zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru, lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków (a więc również zabytku nieruchomego, ujętego w gminnej ewidencji zabytków). Naruszenie wskazanego obowiązku stanowiło dotychczas wykroczenie, o którym mowa w art. 113 u.o.z.o.z. Z kolei art. 107c u.o.z.o.z. wprowadza kary pieniężne względem osób uniemożliwiających lub utrudniających dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy. Art. 107d u.o.z.o.z. wprowadza kary pieniężne względem właściciela lub zarządcy obiektu, który działał bez zalecenia bądź pozwolenia konserwatorskiego, np. na prowadzenie prac budowlanych czy rozbiórkę, będzie narażony na sankcję administracyjną.

Kary administracyjne nakładane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków będą podlegały miarkowaniu zgodnie z nowymi przepisami kodeksu postępowania administracyjnego. W uzasadnionych przypadkach będzie można od nich odstąpić,

a wysokość kary będzie zależała od wartości zabytku czy sytuacji finansowej właściciela. Wpływy z kar pieniężnych zasilają Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

Potrzeba zapewnienia większej skuteczności przepisów z zakresu ochrony zabytków przesądziła o zmianie charakteru czynu określonego dotychczas w art. 111 u.o.z.o.z.. Zgodnie z obowiązującym od 1 stycznia 2018 roku brzmieniem art. 109c u.o.z.o.z. poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, stanowi przestępstwo zagrożone karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Dotychczas wykroczenie zostało przekształcone w przestępstwo. Potrzeba zmiany w tym zakresie wynikła z narastającego problemu nielegalnych poszukiwań zabytków, w tym zabytków archeologicznych. Zaostrzenie karania za nielegalne poszukiwania zabytków ma zapewnić skuteczną ochronę zabytków archeologicznych.

Akty wykonawcze do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Ustawa z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest uzupełniona o wydane akty wykonawcze, jakimi są na gruncie prawa polskiego rozporządzenia:

- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 Nr 30, poz. 259),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. Nr 71, poz. 650),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz.U. Nr 75, poz. 706),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz.U. Nr 102, poz. 1066),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego zakresie opieki nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1901),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz.U. Nr 124, poz. 1304 ze zm.),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. Nr 212, poz. 2153),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2019 r., poz. 1470),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. Nr 89, poz. 510),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 56),

- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. poz. 110),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 r.),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 81).
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017 r., poz. 1674 ze zm.).

III. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

(Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 ze zm.).

Samorząd gminy ponosi współodpowiedzialność za zachowanie dóbr kultury, co wynika z ustawy samorządowej jak i ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W świetle art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym: do zadań własnych gminy należą sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a w myśl art. 7 ust. 1 pkt 13: cmentarzy gminnych. Obowiązek opieki nad zabytkami wynika zaś z art. 5 i art. 71 pkt. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawo użytkowania wieczystego takiej nieruchomości, co wynika z art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2021, poz. 1899 ze zm.).

IV. Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

(t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 741 ze zm.).

Na mocy ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- zgodnie z art. 1 ust. 2 pkt 4 planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględniać wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- w art. 10. ust. 1 pkt 4 ustawa określa, że w studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- w art. 10 ust. 2 pkt 4 w studium określa się w szczególności obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- artykuł 11 stanowi że studium musi zostać zaopiniowane przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- w art. 15 ust. 2 pkt 3, 3a, 4 – obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej;
- w art. 15 ust. 3 pkt 6 – określa się granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady.

V. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane

(t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1333 ze zm.).

W myśl art. 2 ust. 2 pkt 3 ustawy prawo budowlane przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

VI. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska

(t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1973 ze zm.).

W dziale IV traktującym o ochronie powierzchni ziemi, w art. 101 ustawa określa, że ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu funkcji kulturowych a w punkcie 2) litera f) stanowi, o zachowaniu zbioru dziedzictwa archeologicznego.

VII. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

(t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1098 ze zm.).

Zgodnie z a art. 19 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody dla parku krajobrazowego sporządza się projekt planu ochrony a zgodnie z tym artykułem ust. 6b projekt uchwały o przyjęciu planu ochrony wymaga zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Artykuł 23a ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody określa wykaz obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym;

Zgodnie z ust. 4 art. 23a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody projekt uchwały, o której mowa w ust. 1, wymaga uzgodnienia z właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska i zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zgodnie z art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków.

W myśl art. 83f ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody przepis ten dotyczy także krzewów, drzew i krzewów owocowych na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

Art. 86 w ust. 1a) ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody stanowi, że nie nalicza się opłat za usunięcie drzew lub krzewów, jeżeli usunięcie jest związane z odnową i pielęgnacją drzew rosnących na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

VIII. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji

(Dz. U. z 2021 r. poz. 485).

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w świetle przepisów ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji stanowi fakultatywne zadanie własne gminy, co oznacza, że nie wszystkie gminy muszą uczynić użytek z instrumentów prawnych i finansowych unormowanych w ustawie. Regulacje zawarte w ustawie mają na celu umożliwienie prowadzenia rewitalizacji na obszarach rewitalizacji w sposób zintegrowany i kompleksowy.

Gminny program rewitalizacji jest zasadniczym dokumentem służącym zaplanowaniu i realizacji procesu rewitalizacji. Ma on charakter strategii, w której dokonuje się pogłębionej diagnozy stanu obszaru rewitalizacji oraz planuje i koordynuje działania służące osiągnięciu wizji stanu obszaru po rewitalizacji. Służy również koordynacji działań rewitalizacyjnych z szeregiem innych dokumentów gminnych. Gminny Program Rewitalizacji nie stanowi aktu prawa miejscowego. Nie wiąże mieszkańców ani przedsiębiorców. Stanowi dokument o charakterze wewnętrznym, wiążący wójta gminy.

Ustawa nie wprowadza bezpośrednio problematyki ochrony zabytków, ale wprowadza m.in. znaczące ułatwienia dla ich właścicieli i narzędzia ochrony historycznych układów urbanistycznych.

IX. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu

(Dz. U. poz. 774 ze zm.).

Jest to tak zwana „ustawa krajobrazowa”, której celem było wprowadzenie mechanizmów umożliwiających powstrzymanie procesu degradacji krajobrazu.

Rada gminy może w formie uchwały określić zasady sytuowania obiektów reklamowych, a także zakaz umieszczania takich obiektów, a w przypadku sztyldów uchwała może określić warunki ich sytuowania, wielkość, oraz ich liczbę na nieruchomości. Wójt gminy może nałożyć grzywnę na właściciela nieruchomości oszpecającej krajobraz, a dochód wpłynie do budżetu gminy.

X. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami

(t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1899 ze zm.).

Zgodnie z art. 6 ust. 5 i 5a) ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów ustawy z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ochrona Pomników Zagłady w rozumieniu przepisów o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady oraz miejsc i pomników upamiętniających ofiary terroru komunistycznego są celami publicznymi w rozumieniu ustawy.

Zgodnie z art. 13 ust. 4, 5 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków a także będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami jest mowa, że jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie.

Art. 96 ust. 1a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami ustawy o gospodarce nieruchomościami stanowi, że w odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję o podziale nieruchomości wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Bardzo istotnym, z punktu widzenia gminy, jest art. 109 ust. 1 pkt 4, zgodnie z którym gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

XI. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej

(Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.).

Art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.) stanowi, że państwo sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami.

XII. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach

(Dz. U. z 2020 r. poz. 902 ze zm.).

Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

Artykuł 5 ust. 3 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach stanowi, że muzeami samorządowymi są muzea utworzone albo przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego.

Artykuł 5 ust. 4 tego artykułu stanowi, że podmioty tworzące muzea są obowiązane do zapewnienia środków do utrzymania i rozwoju muzeum, zapewnienia bezpieczeństwa gromadzonym zbiorom i sprawowania nadzoru nad muzeum.

XIII. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach

(Dz. U. z 2019 r. poz. 1479).

Ustawa w art. 3 ustawy o z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach stanowi, że biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy o z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach biblioteki publiczne są organizowane w sposób zapewniający mieszkańcom dogodny dostęp do materiałów bibliotecznych i informacji, a w myśl art. 19 ust. 2 tego artykułu gmina organizuje i prowadzi co najmniej jedną gminną bibliotekę publiczną, wraz z odpowiednią liczbą filii i oddziałów oraz punktów bibliotecznych.

XIV. Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych

(t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2337).

Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych, grobami wojennymi w rozumieniu ustawy są groby i miejsca spoczynku:

- 1) poległych w walkach o niepodległość i zjednoczenie Państwa Polskiego;
- 2) osób wojskowych, poległych lub zmarłych z powodu działań wojennych, bez względu na narodowość;
- 3) sióstr miłosierdzia i wszystkich osób, które, wykonując zlecone im czynności przy jakiegokolwiek formacji wojskowej, poległy lub zmarły z powodu działań wojennych;
- 4) jeńców wojennych i osób internowanych;
- 5) uchodźców z 1915 r.;
- 6) osób wojskowych i cywilnych, bez względu na ich narodowość, które straciły życie wskutek represji okupanta niemieckiego albo sowieckiego od dnia 1 września 1939 r.;
- 7) ofiar niemieckich i sowieckich obozów, w tym cmentarzyska ich prochów;
- 8) osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych lub czystek etnicznych od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r.

W artykule 2 u.g.c.w. ustawodawca zaleca, aby groby wojenne bez względu na narodowość i wyznanie osób, w nich pochowanych, oraz formacje, do których osoby te należały, mają być pielęgnowane i otaczane należnym tym miejscom szacunkiem i powagą

Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych bezpośredni dozór nad stanem grobów i cmentarzy wojennych sprawują gminy, jeżeli czynności dozoru nie zlecono zrzeczeniom i organizacjom społecznym a w razie uszkodzenia grobu lub jakiegokolwiek urządzeń na cmentarzu wojennym wójt (burmistrz, prezydent miasta) lub inny podmiot sprawujący opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi

jest obowiązany zawiadomić o tym wojewodę (art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych).

XV. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

(Dz. U. z 2020 r. poz. 1057 ze zm.).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w art. 4 ust. 1 pkt 16 określa, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m. in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

W art. 19b ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zawarte są regulacje, które określają prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 tej ustawy. Zgodnie z art. 19d ustawy organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

XVI. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych

(Dz. U. z 2019 r. poz. 1170 ze zm.).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej, zwolnione są od podatku od nieruchomości.

Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce: podsumowanie

Dziedzictwo kulturowe stanowi szczególnie zasób wspólnot lokalnych. Samorząd gminy, jako podstawowa jednostka samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej ma bardzo szerokie kompetencje w dziedzinie ochrony zabytków i dziedzictwa narodowego:

- wyłącznie od gminy zależy należyte zagospodarowanie otoczenia wokół zabytku, gdyż właściwą formą tej ochrony jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – art. 19 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 ze zm.); planowanie przestrzenne jest również podstawowym narzędziem kształtowania i ochrony krajobrazu;
- jednostki samorządu terytorialnego powinny uchwalić programy opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 ze zm.)), realizując cele wytyczone na szczeblu centralnym w krajowym programie ochrony zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);

- gmina jest organem egzekucyjnym decyzji wydawanych przez miejskich konserwatorów zabytków, a więc odpowiada za skuteczność m.in. decyzji nakazujących i zakazujących określonego działania, stanowiącego zagrożenie dla zabytku nieruchomego i wartości w nim zapisanych (art. 19 § 2 oraz art. 20 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji);
- rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, jest właściwa rzeczowo w zakresie ustanowienia parku kulturowego oraz ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 16–20 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- zabytki są istotnym elementem rozwoju regionalnego i z tego względu problemy dotyczące ich ochrony powinny być uwzględniane w dokumentach strategicznych (szczególnie ważnych na poziomie województwa);
- zgodnie z art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami organy stanowiące gminy, powiatu i województwa mogą udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale; zgodnie z art. 81 ust. 2 dotacja, w zakresie określonym w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- gmina jest zobowiązana do prowadzenia ewidencji zabytków, która powinna stanowić kompletne i podstawowe źródło wiedzy na temat zasobu zabytkowego Polski (art. 22 ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- jednostki samorządowe są zobowiązane do sporządzenia wojewódzkiego, powiatowego i gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- gminy i powiaty, a także ich związki, mogą na podstawie stosownych porozumień wykonywać część kompetencji władczych wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 96 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- starosta jest upoważniony, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, do umieszczania na zabytku nieruchomym – wpisanym do rejestru zabytków – znaku informacyjnego o tym, że zabytek ten podlega ochronie (art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości (art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami);
- jednostki samorządu terytorialnego mają wiodącą rolę w przyjmowaniu funduszy strukturalnych przez sektor kultury;
- burmistrzowie i wójtowie mają obowiązek przekazywania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętych zawiadomień o odkryciu przedmiotu o cechach zabytku lub znalezieniu zabytku archeologicznego (art. 32 ust.2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Jak wynika z powyższego, rola samorządu terytorialnego w ochronie dziedzictwa kulturowego jest współcześnie bardzo ważna, choć nie zawsze należycie zidentyfikowana. Efektywne wykonywanie wskazanych zadań własnych ma nie tylko znaczenie dla zachowania zasobu zabytkowego, ale również, jeżeli zostanie właściwie rozpoznane, korzystnie wpływa na rozwój lokalny, pobudzając wzrost ruchu turystycznego, a w konsekwencji rozwój gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy. Trzeba jednak pamiętać, że jednostki samorządu terytorialnego są również, zgodnie ze statystykami prowadzonymi przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, właścicielem ok. 20% zabytków nieruchomych i w związku z tym są zobowiązane do ich zachowania w należyтым stanie. Obowiązek opieki obciążający właścicieli to: naukowe badanie i dokumentowanie zabytków, prowadzenie wymaganych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, zabezpieczenie i utrzymanie zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Zadania własne poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, odnoszące się do zachowania dziedzictwa kulturowego, należy więc postrzegać niezmiernie szeroko, a więc również z perspektywy gminy, powiatu i województwa jako właścicieli zabytków.

Do obowiązków organów samorządowych wszystkich szczebli należy ponadto uwzględnienie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji (art. 18 ust.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami):

- koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- strategii rozwoju województw;
- planów zagospodarowania przestrzennego województw; planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej;
- analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu;
- strategii rozwoju gmin;
- studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin;
- miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Rzeczpospolita Polska przyjęła następujące najważniejsze ustalenia dotyczące dziedzictwa kulturowego:

- Konwencja w sprawie ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego z dnia 16 listopada 1972 r. przyjęta na sesji w Paryżu (Dz. U. z 1976 r., nr 22, poz. 100);
- Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) z dnia 16 stycznia 1992 r., La Valetta (Dz. U. z 1996 r., Nr 120, poz. 564), zwana konwencją

maltańską;

- Europejska Konwencja Krajobrazowa z dnia 22 października 2000 r. Florencja (Dz.U. z 2006 r., Nr 14. poz. 98),
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy — INSPIRE (Infrastructure for Spatial Information In Europe) ustanawiająca infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej – weszła w życie 7 czerwca 2010 r.
- Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (D. U. z 19 sierpnia 2011 poz. 1018)
- Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy przyjęta 3 października 1985 r. w Granadzie – ratyfikowana w 2012 r.

Podstawą prawną podejmowania i realizacji polityki kulturalnej przez Unię Europejską jest art. 167 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. C 326 z 26.10.2012). Unia przyczynia się do rozwoju kultur państw członkowskich w poszanowaniu ich różnorodności narodowej i regionalnej, podkreślając znaczenie wspólnego dziedzictwa kulturowego.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łęknica, w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zbieżny ze strategicznymi celami państwa prezentowanymi w następujących poniżej dokumentach.

4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022.

Ten podstawowy dokument dla systemu ochrony dziedzictwa kulturowego Rzeczypospolitej został przyjęty Uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. Poprzedni Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami uchwalony na lata 2014-2017 i przestał obowiązywać 31 grudnia 2017 r.

W dokumencie określone zostały cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji.

Głównym celem *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022* jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Cel główny będzie realizowany przez trzy cele szczegółowe, którym przypisano kierunki działań.

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego	
1.1	Kierunek działania: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym
	Zadania:
1.1.1	Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania

	dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
1.1.2	Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym
1.1.3	Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach
1.1.4	Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.
1.2	Kierunek działania: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym
	Zadania:
1.2.1	Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich.
1.2.2	Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
1.2.3	Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
1.2.4	Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

W ramach realizacji zadania **1.1.1** planuje się, oprócz aktualizacji materiałów szkoleniowych opracowanych dla Programu na lata 2014–2017, przygotowanie dodatkowych materiałów informacyjnych dla samorządów, organizację szkoleń z zarządzania dziedzictwem dla przedstawicieli władz samorządowych. Ostatnim przewidzianym działaniem będą przeprowadzone w 2022 r. badania ewaluacyjne. Niewątpliwie okres pandemii COVID-19 pokrzyżował i przesunął w czasie większość z zadań zaplanowanych na lata 2020-2021.

Zadanie zdefiniowane w pkt **1.1.2** realizowane będzie przez rozbudowę portalu internetowego <http://samorząd.nid.pl>, którego celem jest dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości jego wykorzystania dla dobra gminy z uwzględnieniem problematyki dostępności dziedzictwa dla osób z niepełnosprawnościami.

Zadanie zdefiniowane w pkt **1.1.3** będzie realizowane w ramach czterech kierunków interwencji:

- przez stworzenie centrów kompetencji ds. uwzględniania dziedzictwa kulturowego w procesach rewitalizacyjnych;
- przez pilotaż szkoleń przedstawicieli wybranych gmin prowadzących lub planujących rewitalizację zasobu dziedzictwa kulturowego,
- przez wsparcie gmin tworzących lub aktualizujących gminne programy rewitalizacji,
- przez konkurs „Twój dom – dialog z tradycją”.

W ramach realizacji zadania **1.1.4** planuje się opracowanie założeń, a następnie coroczną organizację konkursu skierowanego do samorządów gminnych. Celem jest promocja i upowszechnianie najlepszych wzorców, przede wszystkim w zakresie opracowywania i wdrażania gminnych programów opieki nad zabytkami, rozumianych jako dokumenty strategiczne w kontekście ochrony i zarządzania dziedzictwem i krajobrazem kulturowym oraz kształtowania ładu przestrzennego przez samorząd lokalny.

W ramach realizacji zadania 1.2.4: *Powołanie Centrum Architektury Drewnianej* planuje się zorganizowanie punktu kontaktowego wspierającego opiekunów architektury i budownictwa

drewnianego we właściwej opiece nad tym wymagającym szczególnej troski zasobem zabytkowym.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami	
2.1	Kierunek działania: Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami
	Zadania:
2.1.1	Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).
2.2	Kierunek działania: Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego
	Zadania:
2.2.1	Podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

W ramach realizacji zadania **2.1.1** planuje się stworzenie i wdrożenie internetowej bazy wiedzy standardów, zaleceń i wytycznych konserwatorskich dotyczących działań i prac przy różnych kategoriach zabytków. Planuje się także opracowywanie materiałów informacyjnych promujących stosowanie wytycznych i standardów postępowania konserwatorskiego wśród właścicieli zabytków, inwestorów i wykonawców prac przy zabytkach.

W ramach realizacji zadania **2.2.1** planuje się:

- szkolenia dla policjantów z zakresu przeciwdziałania przestępstwom przeciwko zabytkom, we współpracy z wyspecjalizowanymi instytucjami kultury zajmującymi się ochroną dziedzictwa kulturowego;
- realizację projektu rejestracji zabytków ruchomych na wypadek kradzieży, przez wykonanie aktualnej dokumentacji fotograficznej, znakowanie przy pomocy dostępnych środków technicznych, a także weryfikację wiedzy o zabytkach znajdującej się w zasobach wojewódzkich konserwatorów zabytków ze stanem realnym w wybranych dwóch powiatach w każdym województwie w ciągu roku.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.	
3.1	Kierunek działania: Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości
	Zadania:
3.1.1	Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
3.1.2	Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
3.2	Kierunek działania: Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.
	Zadania:
3.2.1	Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie

popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

W ramach zadania **3.1.2** planowane jest tworzenie nowych, bardziej zróżnicowanych materiałów edukacyjnych dla szkół oraz prowadzenie warsztatów edukacyjnych dla młodzieży.

W ramach zadania **3.2.1.** program dotacyjny będzie wspierać proces identyfikacji, dokumentacji i szerokiego upowszechniania dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także sprzyjać społecznemu zaangażowaniu w proces ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym, w tym nad zabytkami.

Na realizację działań Programu na lata 2019-2022 przewiduje się finansowanie z budżetu państwa w kwocie 25 mln 617 tys. zł, co wydaje się być kwotą niezwykle niską. Podmiotem wiodącym realizację programu jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

4.1.3. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 (KPZK 2030)

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) została przyjęta uchwałą Rady Ministrów Nr 239 z dnia 13 grudnia 2011 r. i jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym ładu przestrzennego kraju w perspektywie kilkunastoletniej.

W dokumencie przedstawiono wizję zagospodarowania przestrzennego Polski do 2030 r. Celem strategicznym KPZK 2030 jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia następujących, ogólnych celów rozwojowych: konkurencyjności, zwiększania zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

4.1.4. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” została przyjęta Uchwałą Nr 16 Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 r. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności jest dokumentem o charakterze analitycznym i rekomendacyjnym, powstałym na bazie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006r. Określa on główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju. Stanowi opis nowego projektu cywilizacyjnego, zorientowanego na przyszłość, w perspektywie do 2030 roku. Głównym celem dokumentu **Polska2030** jest poprawa jakości życia Polaków mierzona wskaźnikami jakościowymi, a także wartością oraz tempem wzrostu polskiego PKB.

4.1.5. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r. została przyjęta Uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Dokument ten jest aktualizacją średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020. i jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Strategia stanowi podstawę dla zmian w systemie zarządzania rozwojem, w tym obowiązujących dokumentów strategicznych: strategii, polityk, programów. Głównym celem Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju jest „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

W poniższym opisie głównych obszarów koncentracji działań oraz obszarów wpływających na osiągnięcie Strategii odniesiono się jedynie do tych, które są związane z ochroną zabytków i dziedzictwa narodowego.

W celu szczegółowym III – skuteczne państwo wymieniono „**Obszar E-państwo**” i projektem strategicznym realizowanym w jego ramach jest digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej. Służyć temu ma kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczenia najcenniejszych zasobów kultury.

Wśród obszarów wpływającym na osiągnięcie celów Strategii wymieniono „Kapitał ludzki i społeczny” i czwartym z kierunków interwencji w tym obszarze wymieniono: wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej. W działaniach do 2030 r. ma to się przejawiać w:

- ochronie i promocji dziedzictwa narodowego poprzez
 - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty;
 - inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez:
 - uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym),
 - likwidację „białych plam” w dostępie do kultury.

4.1.6. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Dokument został przyjęty uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. i stanowi kontynuację oraz aktualizację Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, przyjętej 26 marca 2013 r. i jest instrumentem realizacji Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

W części Strategii poświęconej diagnozie obszaru „kultura” wskazano na:

- zły stan zabytków,
- niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,
- niewystarczający poziom ochrony zbiorów chodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury
- deficyt kompetencji kulturowych,

ale wskazano także na rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego.

Jak główny cel Strategii przyjęto wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. W części poświęconej celom, kierunkom interwencji oraz narzędziom realizacji celu przyjęto trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne,
- Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich,
- Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

W strategii podkreślono, iż podstawą budowania silnego kapitału społecznego jest wzmacnianie prospołecznych postaw i tożsamości opartych na wspólnym dorobku kulturowym, co osiąga się poprzez szacunek do tradycji oraz poczucie przynależności do wspólnoty i jej historii. Istotnym elementem Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego będą działania ukierunkowane na wzmocnienie i wykorzystanie potencjału kultury i zasobów dziedzictwa narodowego na rzecz utrwalania wzorców i kompetencji sprzyjających rozwojowi kapitału społecznego. Wśród zadań realizowanych w ramach celu szczegółowego 2 wyróżniono następujące priorytety:

- tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
- ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury poprzez:
 - dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków,
 - wsparcie zabytków uznanych za Pomniki Historii, między innymi poprzez projekt strategiczny „Rozwój Turystyki Kulturowej” obejmujący działania na rzecz zabytków uznanych za Pomniki Historii na tych szlakach,
 - kontynuację projektu „Krajobraz mojego miasta”, którego celem jest zapobieżenie chaosowi reklamowemu i zrównoważonemu planowaniu przestrzeni miejskiej,
 - rozbudowywanie kolekcji dzieł sztuki współczesnej,
 - poszukiwanie i odzyskiwanie zrabowanych podczas II wojny światowej dzieł sztuki,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury poprzez między innymi realizację projektu strategicznego „Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej”, w ramach którego zostaną podjęte następujące zadania:
 - kontynuacja procesu digitalizacji wszystkich rodzajów zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów muzealnych, archiwalnych, audiowizualnych,

- bibliotecznych i zabytkowych w państwowych instytucjach kultury i archiwach,
- systemowe udostępnianie zdigitalizowanych zasobów dziedzictwa kulturowego przez budowę centralnych punktów dostępu do zasobów kultury, nauki i administracji,
 - inwentaryzacja cyfrowych zasobów kultury, obejmująca instytucje kultury, archiwa i inne jednostki, w tym naukowe, prowadzące lub zlecające digitalizację i przechowujące cyfrowe zbiory,
 - podnoszenie kompetencji cyfrowych,
 - nowelizacja przepisów regulujących całość polskiej przestrzeni internetowej,
- umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, między innymi poprzez:
 - realizację do 2022 r. strategicznego projektu „Niepodległa” oraz wykorzystanie instrumentów „polityki pamięci” po 2022 r.
 - wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

W Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego wymieniono szereg projektów strategicznych, które przypisano do zakresu interwencji, wśród których należy wymienić:

- Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej,
- Dziedzictwo Buduje Wspólnotę (utworzenie sieci muzeów historycznych, których głównym celem jest opowiadanie o historii Polski z różnych perspektyw)
- Niepodległa (budowa kapitału społecznego i wspólnoty obywatelskiej, zogniskowany wokół obchodów 100 rocznicy odzyskania niepodległości Polski, obejmujący m.in. kształtowanie postaw patriotycznych, budowanie pamięci zbiorowej i spójnego wizerunku Polski, włączanie obywateli do działania na rzecz dobra wspólnego)
- Program Rozwoju Uniwersytetów Ludowych – których celem jest wzrost poziomu edukacji ustawicznej dorosłych mieszkańców gmin wiejskich i wiejsko miejskich oraz zwiększenie poziomu kapitału społecznego na obszarach wiejskich i w małych miastach.
- Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami,
- Rozwój Turystyki Kulturowej.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łęknica, w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zbieżny ze strategicznymi dokumentami wykonanymi na poziomie województwa, prezentowanymi w następujących poniżej dokumentach.

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 r.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego do 2030 roku przyjęta została uchwałą Nr XXVIII/397/21 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 15 lutego 2021 r. Jest to dokument własny samorządu wojewódzkiego i podstawowy dokument polityki regionalnej określający wizję, cele rozwoju społeczno-gospodarczego województwa, a także działania

służące ich realizacji. W dokumencie odniesiono się do nowych wyzwań, przed którymi stanęły regiony Polski oraz całej Unii Europejskiej, jak skutki pandemii COVID-19.

Gmina Łęknica, podobnie jak i inne obszary znajdujące się w obszarze przygranicznym z jednej strony posiada specyficzny potencjał rozwojowy wynikający z możliwości bezpośredniej współpracy międzynarodowej w dziedzinie gospodarczej, wymiany handlowej, kontaktów politycznych czy realizacji projektów transgranicznych. Z drugiej strony problemem jest peryferyjne położenie, słaba krajowa dostępność transportowa, zwiększona migracja mieszkańców oraz wysoki poziom konkurencyjności sąsiednich regionów zagranicznych w zakresie płac czy też usług publicznych. Ważnym kierunkiem interwencji polityki regionalnej w stosunku do obszarów przygranicznych jest wspomaganie procesu ich integracji z głównymi obszarami aktywności gospodarczej, dzięki zapewnianiu rozwoju powiązań funkcjonalnych po obu stronach granicy. W przypadku miast posiadających tzw. miasta bliźniacze po stronie niemieckiej, jak na przykład Łęknica i Bad Muskau zauważalne jest silne oddziaływanie transgraniczne i miasta te rozwijają współpracę realizując wspólne projekty, na przykład w infrastrukturze komunalnej, komunikacji, kulturze, sporcie, edukacji.

Gmina Łęknica znalazła się wśród 62 gmin szczególnie zagrożonych powodzią, na których występują obszary o wysokim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi.

Charakterystyczną cechą regionu województwa lubuskiego i jego silną stroną w kontekście zmian cywilizacyjnych XXI. wieku jest zróżnicowana tożsamość kulturowa, wynikająca z osiedlenia się tutaj po II wojnie światowej ludzi o różnym pochodzeniu. Dużym atutem województwa są branżowe cykliczne imprezy kulturalne, przyciągające widzów z całego kraju i z zagranicy. Województwo lubuskie należy do obszarów bogatych w zabytki.

Samorząd Województwa Lubuskiego przyjął następującą wizję rozwoju województwa do roku 2030: **Województwo Lubuskie w 2030 roku to „zielona kraina inteligentnych technologii”, cechująca się wysoką jakością życia mieszkańców, co oznacza:**

- region nowoczesnej, innowacyjnej, zielonej gospodarki, dzięki współpracy przedsiębiorców z nauką rozwijający inteligentne specjalizacje;
- region otwartego i wielokulturowego społeczeństwa, zapewniający wszystkim mieszkańcom dostępność i wysoką jakość usług publicznych, w tym ochrony zdrowia, edukacji, kultury i sportu z licznymi programami dla dzieci, młodzieży, seniorów i innych środowisk;
- region spójny przestrzennie, korzystający z dogodnego położenia przy zachodniej granicy Polski, wewnątrz i zewnątrz dobrze skomunikowany transportowo oraz sieciami teleinformatycznymi;
- region dorzecza Odry i Warty, pięknych jezior i lasów, skutecznie i odpowiedzialnie korzystający z bogactw naturalnych, zapewniający znakomite warunki do turystyki, rekreacji, produkcji zdrowej żywności i lubuskiego wina;
- region, w którym dwa największe miasta: Zielona Góra i Gorzów Wielkopolski, wraz z obszarami funkcjonalnymi, współpracują ze sobą, rozwijają się dynamicznie i równomiernie, średnie i mniejsze miasta wzmacniają swoją rolę lokalnych i ponadlokalnych ośrodków rozwoju, w tym w partnerstwie miejsko-wiejskim, a na obszarach wiejskich kultywowane są tradycje, przy zapewnieniu wysokich standardów życia;

- region sprawnie zarządzany, efektywnie korzystający ze środków zewnętrznych, wspierający aktywność i współpracę obywateli, samorządów, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych.

W Strategii wskazano cel główny i cztery cele strategiczne, które mają pomóc w osiągnięciu celu głównego. Celem głównym jest **„Inteligentne gospodarowanie potencjałami regionu dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, spójności społecznej i przestrzennej oraz wysokiej jakości życia mieszkańców”**. Cele strategiczne to:

Cel 1: Inteligentna, zielona gospodarka regionalna.

Cel 2: Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi.

Cel 3: Integracja przestrzenna regionu.

Cel 4: Region atrakcyjny, efektywnie zarządzany i otwarty na współpracę.

W ramach celu strategicznego 1 wyznaczono cel operacyjny 1.6: Rozwój potencjału turystycznego, co ma się dokonać między innymi dzięki promocji i rozwojowi markowych produktów turystycznych województwa, tworzeniu warunków do rozwoju turystyki aktywnej i specjalistycznej, poprawie istniejącej i tworzenie nowej infrastruktury turystycznej włącznie z bazą noclegową i konferencyjną, rozwojowi szlaków, tras turystycznych, budowie dróg i ścieżek rowerowych, Kreowanie, wsparcie i realizacja działań z zakresu racjonalnego wykorzystywania i ochrony zasobów środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego.

W ramach celu strategicznego 2 wyznaczono cel operacyjny 2.4: Zapewnienie bogatej oferty kulturalnej oraz ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego, co ma się dokonać między innymi dzięki wspieraniu ponadlokalnych przedsięwzięć kulturalnych realizowanych na obszarze województwa, wsparcia inwestycji w obiekty kultury, poprawie dostępności do zasobów dziedzictwa kulturowego z wykorzystaniem nowoczesnych technik gromadzenia, opracowania i upowszechniania zbiorów, ochronę i promocję cennych obiektów dziedzictwa kulturowego, kreowania atrakcyjnej oferty kulturalnej w wykorzystaniem cyfryzacji zasobów i instytucji kultury. Kolejnym celem operacyjnym w realizacji strategicznego celu nr 2 jest: Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i poczucia tożsamości regionalnej, a wśród kierunków interwencji wymieniono między innymi: popularyzację historii Ziemi Lubuskiej, promocję dorobku kulturalnego, propagowanie poczucia wspólnoty mieszkańców regionu.

4.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego

Aktualnie obowiązujący Plan został przyjęty uchwałą nr XLIV/667/18 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dn. 23 kwietnia 2018 roku. Plan jest zgodny z koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju i stanowi ramy dla studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a także określa uwarunkowania i kierunki rozwoju województwa lubuskiego.

W rozdziale 3: Strefa kulturowa i turystyka zwrócono uwagę, że cenne elementy dziedzictwa kulturowego oraz atrakcyjność kulturowa regionu stanowi istotny potencjał dla rozwoju turystyki i całego regionu. Gmina Łęknica została zaliczona do subregionu wschodniego pasma Dolnych Łużyc. Krajobraz kulturowy województwa lubuskiego w porównaniu z innymi regionami Polski i Unii Europejskiej został w stosunkowo niewielkim stopniu przekształcony. Zachowane pierwotne, bądź nawiązujące do pierwotnych

układy przestrzenne oraz obiekty zabytkowe determinują atrakcyjny i różnorodny charakter krajobrazu kulturowego Ziemi Lubuskiej. Szczególnie obszary wiejskie zachowały w dużym stopniu cechy historyczne i ład przestrzenny, harmonijnie skomponowany z przyrodniczym otoczeniem, stanowiącym element podnoszący walory krajobrazu kulturowego regionu. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków obejmują 4308 obiektów. Na obszarze województwa lubuskiego znajduje się 1 z 15 obiektów w granicach Polski, wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO. Stanowi go Park Mużakowski (Muskauer Park), mający status obiektu transgranicznego (z ogólnej powierzchni parku wynoszącej 700 ha, 522 ha zlokalizowane są po stronie polskiej w granicach województwa lubuskiego, natomiast pozostała część położona jest po stronie niemieckiej). Park Mużakowski to największy w Polsce i Niemczech krajobrazowy park stylu angielskiego. Park Mużakowski został także wpisany na listę Pomników historii, jako jeden z 3 obiektów na terenie województwa. Od listopada 2015 r. transgraniczny geopark Łuk Mużakowa jest światowym geoparkiem UNESCO. Geopark stanowi istotny potencjał rozwoju turystycznego regionu, został również wskazany w Strategii Rozwoju Polski Zachodniej 2020. Ochrona georóżnorodności w granicach województwa lubuskiego powinna być realizowana poprzez uwzględnienie celów ochrony wynikających z położenia w obrębie geoparku, a także ustanawianie nowych geostanowisk. Ponadto w celu ochrony georóżnorodności wskazuje się podejmowanie działań na rzecz trwałego zachowania jej elementów w miejscu ich naturalnego występowania, przeciwdziałanie niszczeniu dziedzictwa geologicznego i naturalnie ukształtowanych form geomorfologicznych.

Na obecny stan zachowania elementów dziedzictwa kulturowego województwa wpłynęło szereg czynników związanych z przemianami historycznymi i politycznymi, a także społecznymi i gospodarczymi, zapoczątkowanymi po 1945 r. Zniszczenia wojenne oraz polityka przestrzenna czasów powojennych, w tym nacjonalizacja cennych obiektów zabytkowych i przeznaczenie ich na cele użytkowe (np. PGR-y, Gminne Spółdzielnie Samopomocy Chłopskiej), czy wyburzenia pod hasłem „usuwania szkód wojennych”, spowodowały znaczne obniżenie stanu zabytków oraz ładu przestrzennego Ziemi Lubuskiej. Dochodzą do tego współczesne zjawiska, jak na przykład termomodernizacja cennych kulturowo obiektów, nieuwzględniająca walorów architektonicznych, instalowanie nośników reklamowych czy zjawiska urbanizacyjne, które stanowią istotne zagrożenie dla zasobu zabytkowego województwa oraz ładu przestrzennego poszczególnych obszarów. Nadal także jednym z podstawowych problemów, rzutujących na możliwości ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego, jest nieuregulowana, bądź złożona struktura prawnowłasnościowa obiektów zabytkowych.

Gmina Łęknica znalazła się wśród gmin województwa, dla której wyznaczono obszar ochrony krajobrazów kulturowych o wysokich walorach kulturowych i turystycznych.

W dokumencie wymieniono 2 certyfikowane informacje turystyczne spośród 16 zlokalizowanych na terenie województwa lubuskiego.

Województwo lubuskie zaliczane jest do obszarów bardzo zasobnych w substancję zabytkową.

4.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2021-2024

Samorząd Województwa Lubuskiego realizuje zadania z zakresu ochrony zabytków występując w podwójnej roli: po pierwsze jako właściciel obiektów zabytkowych oraz jako jednostka samorządu terytorialnego poziomu regionalnego odpowiedzialna za wykonywanie zadań o charakterze wojewódzkim w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami na poziomie regionu.

Do zadań wynikających z zapisów ustawowych należą przede wszystkim sprawowanie opieki nad zabytkami, do których samorząd województwa posiada tytuł prawny (art. 5 i art. 71 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w związku z art. 6 ust 1 p. 2 ustawy o samorządzie województwa). Choć nie wynika to wprost z przepisu ustawy, to z szerszej zasady prawnej wyrażonej w art. 2 ust 2. ustawy o samorządzie województwa można wyczytać zadanie tworzenia rozwiązań budujących właściwy klimat wokół ochrony dziedzictwa. W tym sensie można przyjąć pogląd, że opieka nad zabytkami sprawowana przez samorząd województwa jako właściciela mienia będącego zabytkami powinna mieć charakter wzorcowy i inspirujący.

Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2021-2024 został przyjęty uchwałą Nr XXXIII/454/21 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 21 czerwca 2021 r. Głównym celem programu jest wyznaczenie pożądanych kierunków zmian w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami możliwych do rozpoczęcia lub osiągnięcia w perspektywie czasowej 4 lat. Program opieki nad zabytkami służy podejmowaniu planowych działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, w tym edukacji o dziedzictwie kulturowym oraz jego upowszechnianie i promowanie.

Przyjęty do realizacji Program kontynuuje założenia programowe poprzednich dokumentów z lat 2009-2012, 2013-2016, 2017-2020 a celem jest realizacja nakreślonej w wymienionych dokumentach wizji: **wielokulturowe dziedzictwo województwa lubuskiego fundamentem tożsamości regionu rozwijającego się gospodarczo i turystycznie**. Głównym celem sporządzania i realizacji Programu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego Ziemi Lubuskiej przez określenie służących temu warunków organizacyjnych i finansowych w zakresie leżącym w kompetencjach samorządu województwa. Bezpośrednim realizatorem programu będą m.in. instytucje kultury. Program adresowany jest również do władz samorządowych, instytucji i organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną i opieką nad zabytkami, a także do właścicieli i posiadaczy zabytków.

Celem Programu jest w szczególności realizacja wyżej określonej wizji, która nakreślającej założenia w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, w tym pełnego rozpoznania zasobów dziedzictwa kulturowego, procesów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz optymalnego wykorzystania z zasobów dziedzictwa województwa w celu kształtowania rozwoju gospodarczego i budowania tożsamości społeczeństwa, a także promocji województwa lubuskiego poprzez dziedzictwo kulturowe także w wymiarze transgranicznym.

Cel strategiczny: zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla kształtowania tożsamości województwa lubuskiego.	
Cel priorytetowy 1	Rozpoznanie zasobu, poprawa skuteczności ochrony zabytków i efektywne zarządzanie zasobem
Kierunki	Rozpoznanie stanu zachowania zasobu

Działania	
zadania	<ul style="list-style-type: none"> weryfikacja stanu zachowania zabytków oraz określenie najpilniejszych potrzeb w zakresie zabezpieczenia, rewaloryzacji i konserwacji obiektów zabytkowych, utworzenie i stałe uzupełnianie listy zabytków zagrożonych — obiektów wymagających podjęcia pilnych prac ratowniczych w pierwszej kolejności, ze szczególnym uwzględnieniem architektury drewnianej, rozpoznanie stanu zachowania zabytków będących własnością jednostek samorządu terytorialnego (w tym województwa lubuskiego) i "znaczenie planu remontów wedle najpilniejszych potrzeb.
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, wojewódzki konserwator zabytków
Źródła finansowania	budżet jednostek samorządu terytorialnego, budżet państwa
Kierunki Działania	Budowa bazy danych o zabytkach i obszarach chronionych
zadania	<ul style="list-style-type: none"> wdrożenie jednolitego i zintegrowanego systemu informacji o zabytkach województwa lubuskiego, stanowiącego integralną część Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej Województwa Lubuskiego, weryfikacja zasobu - granic obszarów wpisanych do rejestru zabytków (parków, zespołów pałacowych i folwarcznych) w celu ich lepszej ochrony, weryfikacja zasobu poprzez rozpoczęcie procedury Wkreślenia z rejestru zabytków tych obiektów, które nie istnieją, lub utraciły wartości zabytkowe, transparentne dane — dostęp do informacji o aktualnych danych zasobu rejestru zabytków za pośrednictwem strony internetowej wojewódzkiego konserwatora zabytków, tworzenie stron internetowych poświęconych "branym grupom tematycznym zabytków,
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, wojewódzki konserwator zabytków, organizacje pozarządowe
Źródła finansowania	budżet jednostek samorządu terytorialnego, budżety instytucji kultury, budżet państwa, programy strukturalne, fundacje
Kierunki Działania	Digitalizacja zasobów zabytkowych
zadania	<ul style="list-style-type: none"> wspieranie cyfryzacji dokumentacji naukowych i archiwalnych będących w zasobach wojewódzkiego konserwatora zabytków, wspieranie cyfryzacji zbiorów muzealnych, tworzenie mechanizmów w celu zapewnienia powszechnego dostępu do zbiorów cyfrowych i baz informacji o zasobach dziedzictwa kulturowego, utrwalanie zasobów dziedzictwa kulturowego w formacie cyfrowym w celu ich ochrony przed bezpowrotną utratą, wspieranie digitalizacji materiałów dotyczących zabytków ruchomych zaginionych bądź ukradzionych.
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, wojewódzki konserwator zabytków, organizacje pozarządowe, instytucje wyspecjalizowane w opiece nad zabytkami
Źródła	budżet jednostek samorządu terytorialnego, budżety instytucji kultury, budżet państwa,

finansowania	programy strukturalne, fundacje	
Kierunki Działania	Wsparcie finansowe działań związanych z ochroną zabytków	
zadania	<ul style="list-style-type: none"> • dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze województwa lubuskiego (a także możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach ujętych w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa), • prewencja - wspieranie działań związanych z zabezpieczaniem zabytków w systemy alarmowe przeciw włamaniom i przeciwpożarowe, zwłaszcza obiektów architektury drewnianej, a także obiektów posiadających cenny "strój wnętrza. 	
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, wojewódzki konserwator zabytków, minister kultury i dziedzictwa narodowego	
Źródła finansowania	budżet jednostek samorządu terytorialnego, budżet państwa,	
Kierunki Działania	Przeciwdziałania zagrożeniom dla dziedzictwa kulturowego	
zadania	<ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie kompetencji pracowników jednostek samorządu terytorialnego odpowiedzialnych za ochronę zabytków przez szkolenia ze specjalistami w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, popularyzowanie „dekalogu postępowania konserwatorskiego z zabytkami” przez "dawnictwa broszurowe, stronę internetową wojewódzkiego konserwatora zabytków, media społecznościowe, • realizacja gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami. 	
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, wojewódzki konserwator zabytków, instytucje wyspecjalizowane w opiece nad zabytkami	
Źródła finansowania	budżet jednostek samorządu terytorialnego, budżet państwa,	
Cel priorytetowy 2	Rewaloryzacja zabytków jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego oraz rozwoju potencjału turystycznego	
Kierunki Działania	Zahamowanie procesu degradacji zabytków nieużytkowanych	
zadania	<ul style="list-style-type: none"> • wytypowanie listy najcenniejszych i możliwych do uratowania obiektów nieużytkowanych będących własnością jednostek samorządu terytorialnego oraz stworzenie planu adaptacji ich do nowych funkcji, • wsparcie organizacyjne i merytoryczne dla potencjalnych właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych poprzez opracowanie poradnika zawierającego niezbędne informacje o procedurach postępowania z substancją zabytkową, źródłach pozyskiwania środków finansowych na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach, porady dotyczące aplikowania o środki zewnętrzne, • promowanie „dobrych praktyk” w zakresie zagospodarowania i użytkowania obiektów zabytkowych przez stworzenie katalogu udanych adaptacji na terenie województwa. 	
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, wojewódzki konserwator zabytków, instytucje wyspecjalizowane w opiece nad zabytkami	
Źródła	budżet jednostek samorządu terytorialnego, budżet państwa, fundacje	

finansowania	
Kierunki Działania	Tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
zadania	<ul style="list-style-type: none"> • współpraca z urzędami pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną, • wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych zagrodach oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, zwyczaje itp.) oparte na miejscowych tradycjach, • wspieranie rozwoju muzeów regionalnych, skansenów, izb pamięci itp. - wspieranie rozwoju oferty turystycznej, która może dać zatrudnienie w celu jej obsługi
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, osoby prywatne
Źródła finansowania	budżet jednostek samorządu terytorialnego, budżety instytucji kultury
Kierunki Działania	Rozwijanie i tworzenie produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe
zadania	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie rozwijających się form turystyki kulturowej, militarnej, rowerowej, kulinarnej, enoturystyki i turystyki wodnej poprzez tworzenie transgranicznych i transregionalnych tras turystycznych łączących aktywne formy wypoczynku z poznawaniem dziedzictwa kulturowego, • budowanie marki regionu w oparciu o turystykę kulturowo-przyrodniczą, tworzenie sieci współpracy (wzajemnego polecenia się) różnych podmiotów związanych turystyką kulturową (wzorem np. Kaczawskiej Sieci Współpracy).
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, osoby prywatne, organizacje pozarządowe
Źródła finansowania	budżet jednostek samorządu terytorialnego, programy strukturalne, osob prywatne, fundacje
Cel priorytetowy 3	Budowanie tożsamości regionalnej poprzez edukację i popularyzację dziedzictwa kulturowego w oparciu o społeczeństwo obywatelskie
Kierunki Działania	Wspieranie programów i projektów edukacyjnych promujących dziedzictwo kulturowe
zadania	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie lekcji o dziedzictwie kulturowym adresowanych do dzieci i młodzieży w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych, • popularyzowanie dostępnych materiałów edukacyjnych, np. publikacji NID-u Rozgryźć dziedzictwo Podręcznik dobrych praktyk upowszechniania dziedzictwa i edukacji o dziedzictwie kulturowym (opublikowany w 2016), • organizowanie konkursów popularyzujących zabytki regionu dla dzieci i młodzieży, • popularyzowanie dziedzictwa kulturowego w przystępnej formie w internecie, a przez to ułatwienie jego odbioru społecznego, • realizacja ścieżek edukacyjnych dotyczących historii regionalnej i problematyki dziedzictwa kulturowego w formie interaktywnej i warsztatowej np. gier terenowych, spacerów edukacyjnych, • wsparcie projektów zgłaszanych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty, których cele statutowe obejmują prowadzenie działań popularyzujących szeroko

	<p>pojmowane dziedzictwo kulturowe i edukację o dziedzictwie,</p> <ul style="list-style-type: none"> • budowanie świadomości społecznej o zabytkach przez oznakowanie zabytków nieruchomych znakiem konwencji haskiej, tzw. Błękitną Tarczą • wsparcie dla inicjatyw artystycznych (festiwali, koncertów, seminariów) odbywających w obiektach zabytkowych, • popularyzację systemu zachęt do aktywnego uprawiania turystyki kulturowej dla dzieci i innych turystów poprzez zbieranie znaczków
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, wojewódzki konserwator zabytków, instytucje wyspecjalizowane w opiece nad zabytkami
Źródła finansowania	budżet jednostek samorządu terytorialnego, budżet państwa, fundacje
Kierunki Działania	Wzmocnienie zaangażowania społecznego w zakresie opieki nad zabytkami
zadania	<ul style="list-style-type: none"> • promowanie wolontariatu na rzecz ochrony opuszczonych cmentarzy w postaci społecznych akcji porządkowania cmentarzy, • promowanie roli społecznego opiekuna zabytków poprzez organizowanie szkoleń i warsztatów dotyczących społecznej opieki nad zabytkami, • promowanie osób zasłużonych dla ochrony zabytków i opieki nad zabytkami poprzez system odznaczeń (np. odznaka „Za opiekę nad zabytkami” przyznawana przez MKiDN).
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, wojewódzki konserwator zabytków, organizacje pozarządowe
Źródła finansowania	budżet jednostek samorządu terytorialnego, budżet państwa
Kierunki Działania	Wspieranie działań dla budowania tożsamości regionalnej związanych z dziedzictwem niematerialnym
zadania	<ul style="list-style-type: none"> • wytypowanie zjawisk dziedzictwa niematerialnego wartego ochrony w celu przekazania danych do NID-u prowadzącego Krajową listę niematerialnego dziedzictwa, • powołanie przez Urząd Marszałkowski Konsultanta ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego, którego zadaniem stałoby się koordynowanie prac związanych z ochroną i inwentaryzacją dziedzictwa niematerialnego, • wspieranie aktywności społeczności lokalnych w zakresie kultywowania dziedzictwa niematerialnego oraz jego transmisji międzypokoleniowej poprzez promowanie regionalnych zespołów folklorystycznych i muzycznych, rzemieślników oraz artystów ludowych, • wspieranie dawnych rzemiosł i technik budowlanych oraz ginących zawodów poprzez warsztaty dla dzieci i młodzieży oraz pokazy ginących zawodów w ramach festynów gminnych i powiatowych, • promowanie specyficznych dla regionu przejawów dziedzictwa niematerialnego — odradzającej się tradycji winiarskiej oraz bartniczej oraz produktów lokalnych i regionalnych na targach turystycznych krajowych i międzynarodowych.
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje "specjalizowane w opiece nad zabytkami, organizacje pozarządowe, społeczności lokalne, osoby prywatne
Źródła	budżet jednostek samorządu terytorialnego, budżety instytucji kultury, budżet państwa

finansowania	
Kierunki Działania	Wspieranie działań zmierzających do integracji transgranicznej i międzyregionalnej jako element budowania tożsamości
zadania	<ul style="list-style-type: none"> • budowanie oferty turystyki kulturowej dla obcokrajowców poprzez umieszczanie informacji o zabytkach w różnych językach obcych, • wspieranie badań naukowych nad wspólnym dziedzictwem kulturowym województwa lubuskiego, Saksonii i Brandenburgii, poprzez organizowanie sesji naukowych, wydawnictwa oraz wspieranie działań promujących wspólne dziedzictwo, • budowanie i utrwalanie powiązań instytucjonalnych w wymiarze transgranicznym i międzyregionalnym w dziedzinie ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego, • wspieranie istniejących szlaków kulturowych o zasięgu międzyregionalnym i międzynarodowym (np. Drogi Św. Jakuba albo Szlaku Cysterskiego).
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje "specjalizowane w opiece nad zabytkami, organizacje pozarządowe, osoby prywatne
Źródła finansowania	budżet jednostek samorządu terytorialnego, budżety instytucji kultury, budżet państwa, programy strukturalne
Cel priorytetowy 4	Ochrona krajobrazu kulturowego i świadome jego kształtowanie współgrające z integracją przestrzenną regionu
Kierunki Działania	Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego
zadania	<ul style="list-style-type: none"> • upowszechnianie wiedzy i popularyzacja idei powoływania parków kulturowych, parków krajobrazowych, a także wprowadzania zapisów w dokumentach planistycznych mających na celu ochronę krajobrazu kulturowego, panoram, osi widokowych, sylwet itp. • wprowadzanie zapisów w dokumentach planistycznych dotyczących ochrony alei stanowiących istotny czynnik kształtujący krajobraz kulturowy województwa, • wprowadzenie w dokumentach planistycznych zapisów umożliwiających ochronę przed nadmierną presją urbanistyczną obszarów otwartych, cennych przyrodniczo, atrakcyjnych pod względem turystycznym, • wytypowanie przez interdyscyplinarny zespół złożony ze specjalistów z zakresu ochrony dziedzictwa, ochrony krajobrazu oraz historyków sztuki listy obszarów proponowanych do miana krajobrazów priorytetowych, tj. krajobrazów szczególnie cennych ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne lub estetyczno-widokowe dla potrzeb audytu krajobrazowego, • popularyzowanie idei tworzenia uchwał tzw. krajobrazowych jako narzędzia sprzyjającego dbaniu o ład estetyczny i eliminującego przesyt reklam w przestrzeni publicznej, organizowanie szkoleń dla jednostek samorządu terytorialnego w tym zakresie.
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, wojewódzki konserwator zabytków, instytucje wyspecjalizowane w opiece nad zabytkami
Źródła finansowania	budżet jednostek samorządu terytorialnego
Kierunki Działania	Rozpoznanie i objęcie ochroną najcenniejszych zabytków dziedzictwa kulturowego świadczących o specyfice i tożsamości województwa

zadania	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikacja obiektów, zespołów, założeń przestrzennych, obszarów o najwyższych, unikalnych wartościach artystycznych, historycznych i krajobrazowych, • utworzenie listy obiektów i obszarów o szczególnej wartości dla kultury (spośród wpisanych do rejestru zabytków bądź chronionych jako park kulturowy) proponowanych do objęcia ochroną jako pomniki historii i wsparcie ich właścicieli bądź użytkowników w zakresie działań związanych z tą procedurą, • popularyzowanie narzędzia ochrony krajobrazu kulturowego leżącego w kompetencjach samorządów — idei tworzenia parków kulturowych dla zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów, organizacja szkoleń dla jednostek samorządu terytorialnego w tym zakresie.
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, wojewódzki konserwator zabytków, instytucje wyspecjalizowane w opiece nad zabytkami
Źródła finansowania	budżet jednostek samorządu terytorialnego
Kierunki Działania	Rewitalizacja w obrębie obszarów zabytkowych
zadania	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie jednostek samorządów terytorialnych w identyfikacji obszarów zdegradowanych wymagających rewitalizacji w obrębie zabytkowej tkanki miejskiej lub wiejskiej, a także innych obszarów z historyczną zabudową przemysłową bądź wojskową które utraciły dotychczasową funkcję i wymagają rewitalizacji, • promowanie w dokumentach strategicznych na szczeblu wojewódzkim i lokalnym działań rewitalizacyjnych przy uwzględnieniu czynników społecznych.
Podmioty realizujące	jednostki samorządu terytorialnego, wojewódzki konserwator zabytków, instytucje wyspecjalizowane w opiece nad zabytkami
Źródła finansowania	budżet jednostek samorządu terytorialnego, programy strukturalne

4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łęknica, w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zbieżny ze strategicznymi dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu, prezentowanymi w następujących poniżej dokumentach.

4.3.1. Program opieki nad zabytkami w Powiecie Żarskim na lata 2021-2024

Program opieki nad Zabytkami w Powiecie Żarskim na lata 2021-2024 przyjęty został uchwałą nr XXIII/152/2021 Rady Powiatu Żarskiego z dnia 30 marca 2021 r.

W Programie wyznaczono priorytety w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Prace nad wdrażaniem ustaleń programu oraz monitorowaniem ich postępu należą do zadań samorządu lokalnego. Wyznaczone zadania w zakresie opieki nad zabytkami zostały wyznaczone do realizacji przez samorząd lokalny i opracowano je na podstawie analizy dokumentów programowych, powiatowych dokumentów strategicznych oraz konsultacji z diagnozą stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny:	
Poprawa świadomości i dostępności dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu żarskiego	
Cel priorytetowy 1	Rewaloryzacja i ochrona dziedzictwa kulturowego
Kierunki Działania	<ul style="list-style-type: none"> • współpraca z samorządami gminnymi na rzecz wspólnej polityki wobec dziedzictwa kulturowego; • koordynacja działań na rzecz realizacji planowania strategicznego z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego, • poprawa jakości współpracy z właścicielami zabytków i organami ochrony zabytków, • finansowanie ochrony zabytków – w tym aplikowanie o środki zewnętrzne.
zadania	<ol style="list-style-type: none"> 1. Współpraca z samorządami gminnymi na rzecz wspólnej polityki wobec dziedzictwa kulturowego: <ul style="list-style-type: none"> • bieżąca wymiana informacji w zakresie działań wokół dziedzictwa kulturowego; • określenie na poziomie powiatu „mapy potrzeb” w zakresie polityki wobec dziedzictwa kulturowego; 2. Koordynacja działań na rzecz realizacji planowania strategicznego z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego: <ul style="list-style-type: none"> • bieżący monitoring działań samorządów gminnych w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami i uwzględnianie ich w planowaniu na poziomie samorządu powiatowego; • koordynacja merytorycznego zakresu planowania strategicznego powiatu sulęcińskiego; • respektowanie postulatów ochrony i opieki nad zabytkami przy realizacji inwestycji powiatowych; • realizacja założeń kontrolnych i ewaluacyjnych związanych z ochroną i opieką nad zabytkami; 3. Poprawa jakości współpracy z właścicielami zabytków i organami ochrony zabytków: <ul style="list-style-type: none"> • zdefiniowanie zakresu problemów i potrzeb w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami właścicieli; • wsparcie merytoryczne i organizacyjne właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie podejmowania działań na rzecz ich ochrony; 4. Finansowanie ochrony zabytków - w tym aplikowanie o środki zewnętrzne: <ul style="list-style-type: none"> • udział w konkursach grantowych związanych z przydzielaniem środków na potrzeby ochrony zabytków; • partycypacja w zakresie finansowania opieki nad zabytkami (zgodnie z możliwościami budżetowymi powiatu); • uwzględnianie finansowania prac konserwatorskich i restauratorskich oraz robót budowlanych przy zabytkach w budżecie powiatu żarskiego i udzielanie dotacji w tym zakresie zainteresowanym podmiotom zgodnie z możliwościami budżetowymi powiatu;
Cel priorytetowy 2	Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego
Kierunki Działania	<ul style="list-style-type: none"> • podjęcie współpracy z ośrodkami naukowymi województwa lubuskiego na rzecz włączenia lokalnego dziedzictwa kulturowego do działań naukowych i edukacyjnych, • przygotowanie systemu informacji obejmujących zasoby dziedzictwa kulturowego powiatu żarskiego, • oznakowanie zabytków na terenie powiatu za pomocą „Błękitnej tarczy

zadania	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podjęcie współpracy z ośrodkami naukowymi województwa lubuskiego na rzecz włączenia lokalnego dziedzictwa kulturowego do działań naukowych i edukacyjnych: <ul style="list-style-type: none"> • nawiązanie współpracy partnerskiej z uczelniami wyższymi województwa lubuskiego w zakresie działań szkoleniowych i edukacyjnych na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami; 2. Przygotowanie systemu informacji obejmujących zasoby dziedzictwa kulturowego powiatu: <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie multimedialnego przewodnika obejmującego zasoby dziedzictwa kulturowego powiatu; 3. Oznakowanie zabytków na terenie powiatu za pomocą „Błękitnej tarczy”: <ul style="list-style-type: none"> • działania na rzecz systematycznego znakowania zabytków na terenie powiatu żarskiego znajdujących się w rejestrze zabytków województwa lubuskiego.
Cel priorytetowy 3	Dziedzictwo kulturowe jako narzędzie budowania postaw społecznych
Kierunki Działania	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja programów edukacyjnych dla szkół, • popularyzacja "dobrych praktyk" w zakresie działań wokół dziedzictwa kulturowego, • współpraca z organizacjami pozarządowymi i społecznością lokalną w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, • popularyzacja społecznej opieki nad zabytkami, • współpraca z instytucjami powiatowymi na rzecz zabytków
zadania	<ol style="list-style-type: none"> 1. Realizacja programów edukacyjnych dla szkół: <ul style="list-style-type: none"> • cykliczne konkursy dla dzieci i młodzieży; • wskazanie nauczycielom, bibliotekom na terenie powiatu potrzeby realizacji edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego; 2. Popularyzacja „dobrych praktyk” w zakresie działań wokół dziedzictwa kulturowego: <ul style="list-style-type: none"> • promocja dziedzictwa powiatu w mediach; <ul style="list-style-type: none"> • organizacja otwartych szkoleń w zakresie wiedzy prawnej i organizacyjnej dotyczącej ochrony i opieki nad zabytkami; 3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi i społecznością lokalną w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami: <ul style="list-style-type: none"> • wspieranie organizacji pozarządowych zajmujących się działaniami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, w tym dofinansowywanie imprez organizowanych dla społeczności lokalnych, wydawnictw promocyjnych, konferencji naukowych, szkoleń itp; • promowanie i wspieranie wytwórczości rzemieślniczej i kulinarnej na rzecz budowania tradycji lokalnych; 4. Popularyzacja społecznej opieki nad zabytkami; <ul style="list-style-type: none"> • powołanie społecznych opiekunów zabytków współpracujących z samorządem powiatowym. 5. Współpraca z instytucjami powiatowymi na rzecz zabytków: <ul style="list-style-type: none"> • współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy na rzecz kreowania miejsc pracy wokół zabytków; • realizacja bieżących prac porządkowych i naprawczych wokół obiektów zabytkowych; • włączanie osób niepełnosprawnych do działań i przedsięwzięć związanych z ochroną i opieką nad zabytkami

4.3.2. Inicjatywy Lokalne o charakterze regionalnym

Lokalna Grupa Działania „Grupa Łużycka”

Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Grupa Łużycka” jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i osób prawnych, powstało w 2008 roku jako partnerstwo trójsektorowe, składające się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego. Stowarzyszenie zostało wpisane do KRS pod nr 0000314959. Do Stowarzyszenia należy 68 członków reprezentujących sektory: publiczny, społeczny i gospodarczy, między innymi 7 gmin powiatu żarskiego w tym Łęknica i Trzebiel. LGD Grupa Łużycka działa na terenie o wspólnej historii i jednakowych uwarunkowaniach geograficznych. LGD ma transgraniczny charakter, zachodnia część obszaru sąsiaduje z niemieckimi powiatami: Spree-Neise z siedzibą w Forst w Brandenburgii i Weißwasser w Saksonii. Położenie na pograniczu Europy sprawia, że „Grupa Łużycka” znajduje się na szlaku tranzytowym pomiędzy Europą Zachodnią i Wschodnią, pełni też rolę pomostu pomiędzy „starą” i „nową” Europą. Przejścia graniczne znajdują się w Olszynie, Zasiekach, Siedlcu, Gubinie i Łęknicy.

Stowarzyszenie ma na celu działanie na rzecz wspierania rozwoju lokalnego, w szczególności:

- działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i miast do 20 000 mieszkańców,
- działanie na rzecz rozwoju z udziałem lokalnej społeczności,
- aktywizowanie ludności wiejskiej i miast do 20 000 mieszkańców,
- promocja obszaru i ich zasobów,
- działalność kulturalna,
- ochrona środowiska,

Lokalna Strategia Rozwoju dla Obszaru Lokalnej Grupy Działania „Grupa Łużycka” jest dokumentem strategicznym, stanowiącym podstawę działania LGD. Obecna Strategia Rozwoju jest dokumentem przyjętym w grudniu 2015 r., a więc już nie aktualnym.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łęknica zgodny jest z następującymi dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.

5.1.1. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Łęknica

Teren całej Gminy Łęknica objęty jest miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, który został przyjęty Uchwałą nr XXIX/152/2005 Rady Miejskiej w Łęknicy z dnia 28 lipca 2005 r. Plan ten był w latach późniejszych zmieniany. W Gminie obowiązują wymienione niżej w tabeli miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Uchwałą nr XXXV.224.2021 Rady Miejskiej w Łęknicy z dnia 23 grudnia 2021 r. w sprawie przyjęcia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Łęknica został przyjęty nowy plan zagospodarowania przestrzennego całego miasta, który obecnie oczekuje na publikację w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego i będzie obowiązywał po 14 dniach od publikacji. W tabeli zamieszczono także informację o tym, czy w danym planie znalazły się zapisy ochronne dotyczące dziedzictwa kulturowego. Szczegółowo zapisy z danych planów zostały przytoczone (w brzmieniu oryginalnych Uchwał) poniżej.

	Uchwała i data uchwalenia	Treść uchwały	Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego
1	XXIX/152/2005 Rady Miejskiej w Łęknicy z dnia 28 lipca 2005 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Łęknica	Szczegółowe zapisy ochronne dotyczące zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego całej gminy i ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
2	XLVII/277/2010 Rady Miejskiej w Łęknicy z dnia 29 października 2010 r.	w sprawie: uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Łęknica.	Szczegółowe zapisy ochronne dotyczące obszaru zmiany planu
3	XLVII/278/2010 Rady Miejskiej w Łęknicy z dnia 29 października 2010 r.	w sprawie: uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Łęknica.	Szczegółowe zapisy ochronne dotyczące obszaru zmiany planu
4	V.32.2011 Rady Miejskiej w Łęknicy z dnia 29 marca 2011 r.	w sprawie: uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Łęknica	Szczegółowe zapisy ochronne dotyczące obszaru zmiany planu

5.1.1.1. *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Łęknica. (Uchwała (XXIX/152/2005 Rady Miejskiej w Łęknicy z dnia 28 lipca 2005 r.)*

§ 7. Zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego

Ustalenia niniejszego paragrafu odnoszą się do wszelkich działań budowlanych tj. realizacji nowych obiektów, modernizacji, rozbudów, nadbudów, remontów, i modernizacji elewacji, budowy ogrodzeń, instalacji elementów reklamowanych i obiektów małej architektury. Realizację zabudowy i przekształcenia zagospodarowania przestrzennego terenów muszą uwzględniać wymogi ochrony i kształtowania przestrzennego polegające na :

1. Utrzymaniu historycznego kształtu przestrzennego obszaru, jego charakteru funkcjonalnego oraz maksymalne utrzymanie zabytkowej substancji budowlanej, utrzymanie historycznego charakteru zabudowy tj. w szczególności układ ulic, placów, linie zabudowy, gabaryty budynków, kształt dachu, usytuowanie na działce, linie podziału parcelacyjnego, (w miarę możliwości) nawierzchnie ulic, kompozycja zieleni itp.,

2. Zachowanie, utrwalenie, uczynienie i porządkowanie zastanej historycznej struktury funkcjonalno – przestrzennej w ramach poszczególnych stref :

1) strefy pełnej ochrony konserwatorskiej „A”,

2) strefy ochrony konserwatorskiej „B” obejmującej :

a) tereny budownictwa mieszkaniowego w skład których wchodzi :

- tereny rozproszonej zabudowy mieszkaniowej,
- tereny sportowe,
- tereny intensywnej zabudowy mieszkaniowej,
- tereny rozproszonej zabudowy dawnej Łęknicy,
- rejon Przejścia Granicznego i dawnej Strażnicy Straży Granicznej,

b) tereny otwarte miasta w skład których wchodzi :

- teren związany z Wejściem do Rezerwatu,
- tereny wolne od zabudowy na przedpolu Rezerwatu,
- tereny otwarte w południowo - zachodniej części miasta,

c) tereny upraw leśnych i rolniczych w skład których wchodzi :

- obszary gospodarki leśnej,
- tereny rolnicze.

3) strefa Ochrony Konserwatorskiej „E” (ochrony ekspozycji),

4) strefa Ochrony Konserwatorskiej „K” (ochrony krajobrazu),

3. Utrzymanie podstawowych elementów rozplanowania i kompozycji przestrzennej.

4. Ograniczenie gabarytów i wysokości projektowanych budynków w szczególności w starej części miasta w granicach 2 ÷ 3 kondygnacji , biorąc przede wszystkim pod uwagę kontekst otoczenia i sąsiadującą zabudowę.

5. Dopuszcza się realizację nowych dominant na ważnych obiektach użyteczności publicznej, przy czym ich wysokość nie może konkurować z historycznie ustaloną hierarchią obiektów (najwyższe

wieża

kościół a następnie wieże na obiektach użyteczności publicznej - urzędach).

6. Zakaz lokalizacji obiektów naruszających krajobrazową kompozycję obszaru.

7. Ujednolicenie charakteru i wysokości zabudowy co najmniej w ramach zamkniętych wnętrz urbanistycznych np. placu, ulicy, pasażu.

8. Rozwiązania architektoniczne budynków nowowznoszonych i istniejących przekształcanych winny uwzględniać następujące elementy:

1) kompozycja fasady:

a) fasady budynków nowowznoszonych i przekształcanych, w tym budynków uzupełniających ciągi zabudowy wolnostojącej i zwarte pierzeje ulic muszą stanowić jedność wizualną pod względem kształtu, koloru, kompozycji i detalu elewacji,

b) dopuszcza się odstępstwa od formy w sytuacji realizacji bądź przekształcania budynków wolnostojących w lukach budowlanych poza strefami pełnej ochrony i ingerencji konserwatorskiej „A” i „B”,

2) rodzaj stosowanych materiałów budowlanych:

a) tradycyjne materiały wykończeniowe, w szczególności: dachówka, cegła, kamień, drewno,

b) dopuszcza się stosowanie substytutów imitujących w/w tradycyjne materiały wykończeniowe,

c) zakazuje się stosowania materiałów wykończeniowych typu blacha trapezowa, falista, siding za wyjątkiem budynków związanych z działalnością produkcyjną, magazynową, składową, rzemieślniczą i budynków infrastruktury technicznej,

3) kolorystyka elewacji, w tym tynków i pokrycia dachowego:

a) stosowanie dla tynków bieli oraz barw o niskich stopniach nasycenia,

b) stosowanie dla pokryć dachowych barw o wysokich stopniach nasycenia – czerwonej, szarej, brązowej.

c) dopuszcza się dla małych płaszczyzn stosowanie barw nasyconych,

d) kolorystyka detalu architektonicznego i towarzyszącego, w tym balustrad balkonów, schodów zewnętrznych, podestów, krat zabezpieczających, rynien dachowych:

· stosowanie barw neutralnych: bieli, szarości, czerni,

· dopuszcza się stosowanie barw o tym samym odcieniu jak na tynku ale o wyższym stopniu nasycenia,

4) dopuszcza się dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków i wskazanych do wpisania do miejskiej ewidencji zabytków stosowanie innej kolorystyki elewacji niż określona w punkcie 3 niniejszego

ustępu,

jeżeli wynika to z historycznych uwarunkowań, z zastrzeżeniem, iż każdorazowo muszą uzyskać pozytywną opinię Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,

5) dopuszcza się stosowanie kolorów zastrzeżonych jako identyfikacja firm,

6) witryny sklepowe:

w elewacji budynku,

a) rytm otworów w lokalach usługowych powinien nawiązywać do rytmu otworów okiennych

b) dopuszcza się stosowanie krat lub żaluzji zabezpieczających, markiz z zastrzeżeniem, iż muszą stanowić jedność wizualną pod względem kolorystyki z fasadą budynku,

7) ogrodzenia działek widoczne od strony ulicy lub innych przestrzeni publicznych należy wykonywać:

a) dostosowując rozwiązania materiałowe i kolorystyczne do cech architektury budynków,

b) zakazać budowy murów granicznych od strony ulic,

c) zakaz używania prefabrykatów betonowych.

9. Forma i gabaryty budynków oraz ich usytuowanie w obrębie działki wraz z innymi elementami zagospodarowania - jak ogrodzenia, zieleń lub obiekty małej architektury, należy kształtować w dostosowaniu do cech lokalnego krajobrazu i wartościowych elementów występującej w okolicy architektury, dlatego też ustala się:

1) lokalizowanie zabudowy z zachowaniem określonych przez ustalenia planu w rozdziale IV parametrów i wskaźników oraz wyznaczonych na rysunku planu linii regulacyjnych zabudowy, przy czym:

a) na działkach dla których nie określono linii zabudowy budynki należy sytuować w sposób zapewniający optymalne nasłonecznienie terenu działek i minimalizację zacielenia sąsiednich nieruchomości, oraz na zasadach ogólnych określonych w prawie budowlanym i warunkach technicznych,

b) w terenach sąsiadujących z terenami lasów i zadrzewień oznaczonymi na rysunku planu symbolem "ZL", minimalna odległość nowych budynków od granicy lasu powinna wynosić 20 m,

c) pas terenu pomiędzy linią zabudowy a linią rozgraniczającą wykorzystać można wyłącznie pod realizację:

· utwardzonego wjazdu na teren działki, dojścia do budynku, zadaszzonego i osłoniętego miejsca pod pojemniki na śmieci,

· miejsc do parkowania,

· sieci i urządzeń infrastruktury technicznej,

· zieleń dekoracyjną i użytkową,

2) budynki warsztatów wytwórczych i rzemieślniczych oraz budynki gospodarcze powinny być sytuowane w głębi działki za budynkami mieszkalnymi i usługowymi,

3) dopuszcza się sytuowanie budynków w odległościach mniejszych niż wynikające z warunków technicznych, w szczególności w granicy działki, w przypadku:

a) gdy lokalizacja taka nie stoi w sprzeczności z przepisami odrębnymi, w tym higieniczno-sanitarnymi,

o bezpieczeństwie i higienie pracy, o ochronie przeciwpożarowej oraz o drogach publicznych,

b) styku z terenami objętymi zakazem zabudowy w tym terenami otwartymi i użytkowymi rolniczo, za

zgodą właściciela tych terenów.

10. Zasady dotyczące umieszczania znaków informacji :

1) znaki informacji wizualnej muszą harmonizować z charakterem miejsca lub obiektu z zastrzeżeniem, iż umieszczane w strefach ochrony i ingerencji konserwatorskiej odpowiednio "A" i „B” każdorazowo muszą

uzyskać pozytywną opinię Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,

2) znaki informacji wizualnej w celach reklamowych winny być umieszczane w strefie frontowej budynków, na poziomie kondygnacji przeznaczonych pod usługi i dostosowane swymi wymiarami do gabarytów budynków,

3) zakazuje się umieszczania reklam wielkogabarytowych typu billboard:

a) w strefach ochrony i ingerencji konserwatorskiej odpowiednio „A” i „B”,

b) poza strefami ochrony i ingerencji konserwatorskiej na terenach istniejącej i projektowanej zabudowy

mieszkaniowej, i usługowej, zieleni urządzonej, cmentarzy, terenach zagrożonych powodzią, dróg publicznych - lokalnych i dojazdowych, obsługujących tereny zabudowy mieszkaniowej oraz usługowej,

4) zakazuje się umieszczania znaków informacji wizualnej w miejscach i w sposób naruszający bezpieczeństwo ruchu samochodowego i pieszego,

5) dopuszcza się umieszczanie znaków informacji wizualnej na ogrodzeniu frontowym nieruchomości z zastrzeżeniem, iż nie mogą być wyższe niż ogrodzenie i zajmować nie więcej niż 20% długości tegoż ogrodzenia.

§ 9. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Dla obszaru objętego planem ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej celem których jest ochrona, utrzymanie i zachowanie najwartościowszych elementów zabytkowych, kulturowych i krajobrazowych, dla których szczegółowe ustalenia zawarte są w rozdziale III:

1) wyznacza się strefy :

- a) ochrony konserwatorskiej „A” Rezerwat Kultury Parku Mużakowskiego w granicach określonych na rysunku planu,
- b) ochrony konserwatorskiej „B” część Parku Mużakowskiego w granicach określonych na rysunku planu,
- c) ochrony ekspozycji „E”,
- d) ochrony krajobrazu „K”,
- e) ochrony stanowisk archeologicznych „W”

2) obejmuje się ochroną obiekty zabytkowe posiadające znaczące walory kulturowe oznaczone graficznie na rysunku planu, na zasadach określonych w rozdziale III,

3) zobowiązuje każdego kto w trakcie prowadzenia robót budowlanych i ziemnych odkrył przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie iż jest on zabytkiem :

- a) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot,
- b) zabezpieczyć przy użyciu dostępnych środków ten przedmiot i miejsce jego odkrycia,
- c) niezwłocznie zawiadomić o tym Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków a jeśli to nie jest możliwe Burmistrza Lęknicy.

ROZDZIAŁ III

PRZEPISY DOTYCZĄCE WYDZIELONYCH STREF I ELEMENTÓW FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNYCH OKREŚLAJĄCE SZCZEGÓLNE WARUNKI ZAGOSPODAROWANIA TERENU ORAZ OGRANICZENIA W ICH UŻYTKOWANIU W TYM ZAKAZ ZABUDOWY

§ 18. Park Krajobrazowy „Łuk Mużakowa”

na obszarach położonych w granicach parku obejmujących teren miasta Lęknicy z wyłączeniem terenów zainwestowanych, zabrania się :

- 1) lokalizowania nowych obiektów i instalowania nowych urządzeń, inwestycji szkodliwych dla środowiska oraz inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska lub trwale naruszyć walory krajobrazowe,
- 2) dokonywać zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody i zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz gospodarki rybackiej,
- 3) likwidacji małych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodnoblotnych,
- 4) wylewania gnojowicy z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych,
- 5) lokalizacji ośrodków chowu, hodowli – posługujących się metodą bezściółkową,
- 6) wypalania roślinności i pozostałości roślinnych, wydobywania skał, minerałów, torfu oraz niszczenia gleby,
- 7) wysypywania zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości poza oczyszczalnię,
- 8) wykonywanie prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu z wyjątkiem terenów pokopalnianych i pojezierza antropologicznego.

§ 19. Rezerwat Kultury Parku Mużakowskiego

Część parku wpisana do rejestru Zabytków Województwa Lubuskiego decyzją nr L -76 (d. 3362) z dnia 31.12.98 r. a Rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 14.04.2004 r. został uznany za pomnik historii, ponadto w dniu 2 lipca 2004 r. Komitet Światowego Dziedzictwa UNESCO na swej 28 sesji w SUZHOU w Chinach zdecydował o wpisaniu Parku Mużakowskiego (Muska- uer Park) na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO– najznakomitszy przykład sztuki ogrodowej XIX w. w Europie, prezentuje szczególne i niepowtarzalne wartości wynikające z idei kompozycji krajobrazu i substancji przyrodniczej z zachowaniem historycznego układu

drzewostanów, systemu dróg oraz elementów architektonicznych, stanowi strefę ochrony konserwatorskiej „A” i obejmuje :

1. Dolinę Nysy Łużyckiej jako teren najstarszych związków kompozycyjnych i przyrodniczych w obrębie całego parku. Teren parku to miejsce przełomu Nysy Łużyckiej przez Łuk Mużakowski. Rzeka trzykrotnie zmienia swój kierunek, a terasa zalewowa i terasa wysoka rozgraniczone są stosunkowo wysokimi skarpami często tworzącymi eksponowane urwiska dla którego ustala się następujące wymagania :

Działania konserwatorskie winny się koncentrować w pierwszej kolejności na pracach rewaloryzacyjnych obejmujących:

- a) najważniejsze obszary kompozycji parkowej,
- b) odbudowy głównej sieci dróg parkowych, zwłaszcza wzdłuż Nysy Łużyckiej, łączące główne

punkty

kompozycji,

dużych

- c) koncentracji prac w celu odtworzenia głównych polan parkowych, co wiąże się z wycinaniem powierzchni samosiewów,

d) dokonanie oceny stopnia zachowania budowli (Wiadukt, Mostek Ogrodowy, Królewski Mostek)
w celu przystąpienia do prac zabezpieczających.

2. Teren szkółki – najstarszy fragment parku, dla którego ustala się następujące wymagania :
działania konserwacyjne winny dążyć do przywrócenie dawnej historycznej funkcji zaplecza ogrodniczego dla

Rezerwatu Kultury lub funkcji zbliżonej poprzez :

- a) odtworzenie ogrodzenia zgodnie z przebiegiem z 1903 r.,
- b) zachowanie i odtworzenie głównego układu dróg,
- c) sytuowanie budynków zgodnie z lokalizacją dawnych obiektów,
- d) uwzględnienie oryginalnej substancji zabytkowej przy projektowaniu nowych budynków,
- e) odbudowanie układu wodnego, opracowanie projektu szczegółowego zagospodarowania,
- f) gromadzenie podstawowego materiału roślinnego na odbudowę parku,
- g) objęcie całego obszaru szczegółowym pomiarem geodezyjnym sytuacyjno wysokościowym i inwentaryzacją dendrologiczną.

3. Teren Arboretum położony na wypiętrzeniu Łuku Mużakowa, późniejsza część całego założenia Parku, nie została w pełni ukończona. Ze względu na szczególną wartość historyczną i przyrodniczą rewaloryzację Arbateum należy traktować jako odrębne zadanie w planach rewaloryzacji całego parku dla którego ustala się następujące wymagania :

przeprowadzić rekonstrukcję Arbateum w oparciu o plan Petzolda (układ przestrzenny i układ dróg), z 1863 r

- poprzez :
- a) odtworzenie przestrzeni otwartych, które zarosły na skutek naturalnego odnowienia drzewostanu,
 - b) odbudowę głównych dróg,
 - c) odtworzenie kolekcji roślinnej w układzie systematycznym i geograficznym,
 - d) rozważenie możliwości kreacji układu dekoracyjnego zaprojektowanego z 1863 r.

4. Teren Wierchowiny, jedna z najstarszych części rezerwatu pod względem historycznym dla którego ustala się następujące wymagania działania rewaloryzacyjne powinny dążyć do :

- a) odtworzenia zasady kompozycji stopniowego przechodzenia systemu dużych wnętrz parkowych w krajobraz rolniczy,
- b) bezwzględnego odtworzenia licznych przestrzeni otwartych, które zostały zalesione lub zarosły,
- c) odbudowanie drogi głównej tzn. drogi biegnącej po koronie skarpy oraz drogi do Dębu Hermana i do folwarku,
- d) zrekonstruowanie układu wodnego tzn. stawów a także udroźnienia całego systemu wodnego,
- e) zrekonstruowania rejonu Dębu Hermana,
- f) odsonięcie fragmentów budowli znajdujących się wzdłuż drogi Dąb Hermana – Folwark.

5. Na terenie parku zachowały się lub odtworzone zostały elementy kompozycji parkowej lub ich ślady. Są to zarówno obiekty architektoniczne i terenowe takie jak Most Arkadowy, Most Królewski, Wiadukt, Kamień Pöklera, Belweder oraz naturalne elementy kompozycyjne tj. Jezioro Słowików, Dęby Bliźniacze, Jezioro Jeźdźców, Jezioro Topolowe.

6. Na terenie Parku Mużakowskiego znajduje się 7 okazów starodrzewu, wpisane są do rejestru pomników

Numer Rejestr	Położenie	Opis	Podstawa prawna	Stan
138	Łęknica Oddział 3131L	Dąb Lubuski „Bartek”- Dąb Hermana, Obwód 870 cm, wys. 20 m, wiek 700 lat	Dz. U. nr 1 poz. 9 z 1977	Spalony
262	Łęknica Park	Dąb obwód 790 cm, wysokość 30 m wiek 660		
633	Łęknica	Buk zwyczajny obwód 340 cm, wysokość 30 m	Zarząd. Wojewody Zielonogórskiego 23/85 z 06.03.1985	
634	Łęknica	Buk zwyczajny, obwód na wys. 1.3 m od ziemi 380 cm, wys. 35.0 m	Zarząd. Wojewody Zielonogórskiego 23/85 z 06.03.1985	
635	Łęknica	Dąb szypułkowy, obwód na wys. 1.3 m od ziemi 350 cm, wys. 3.0 m		
636	Łęknica	Dąb szypułkowy, obwód na wys. 1.3 m od ziemi 760 cm, wys. 30.0		

		m	
637	Łęknica Nadleśnictwo Lipinki Łużyckie Oddział 298 d	Buk szypułkowy, obwód na wys. 1.3 m od ziemi 540 cm, wys. 25.0 m	

Nakazuje się ochronę starodrzewia polegającej na zakazie przekształceń powierzchni terenu i prowadzenia prac budowlanych mogących zniszczyć lub ograniczyć żywotność chronionego starodrzewia a także wpłynąć na poziom wód gruntowych w rejonie wyżej wymienionych stanowisk (przez pojęcie rejonu należy rozumieć granice lokalnej zlewni, lub doliny potoku oraz odległość wynosząca około 1.5 wysokości chronionego starodrzewia).

7. Na terenie Marku Mużakowskiego pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wymagają :

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru,
 - 2) wykonywanie robót w otoczeniu zabytku,
 - 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru,
 - 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru,
 - 5) prowadzenie badań archeologicznych,
 - 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru,
 - 7) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z niego,
 - 8) umieszczania na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych tablic, reklam, oraz napisów,
- podejmowanie innych działań które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru.

8. Na wszystkie prace ziemne prowadzone na terenach wpisanych do rejestru zabytków i obszarze strefy „A” istnieje konieczność prowadzenia nadzorów archeologicznych oraz konieczność uzyskiwania pozwoleń KWKZ na nie.

§ 20. Strefa ochrony (ingerencji) Konserwatorskiej „B” – część Parku Mużakowskiego

Rygorom ochrony podlegają podstawowe elementy historycznego rozplanowania urbanistycznego, struktury rolniczej i leśnej. W skład strefy ochrony konserwatorskiej wchodzi : uprawy rolnicze należące do gospodarstwa

rolnego Pustków, uprawy leśne Nadleśnictwa Lipinki oraz część miasta Łęknica. Jest to obszar ograniczony od strony wschodniej ulicami : Polną i Wojska Polskiego, od strony zachodniej rzeką Nysa Łużycka, od strony północnej graniczy z Rezerwatem. (wyżej określony teren w XIX w znajdował się w granicach Parku i stanowił

jego ważny element kompozycyjny) i obejmują :

1. Tereny budownictwa mieszkaniowego „g” dla których ustala się następujące wymagania :

- 1) na terenach rozproszonej zabudowy mieszkaniowej oznaczonych w planie symbolem „g1” (od północnej strony graniczy z terenem Wejścia do Parku) należy :
 - a) lokalizować kompleks usług turystycznych w małych pensjonatach,
 - b) adaptować istniejące domy jednorodzinne na pensjonaty,
 - c) nawiązywać pod względem formy i gabarytów, materiałów wykończeniowych projektowane domy mieszkalne do form architektury tradycyjnej w celu harmonijnego wkomponowania nowych elementów zagospodarowania w otoczenie uwzględniając ukształtowanie i położenie terenu, jego widoczność na i z tych terenów a projekty konsultować z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
 - d) wydzielać działki nie mniejsze niż 1200 m² ,
- 2) dla terenów sportowych oznaczonych w planie symbolem „g2” - funkcja nie kolidująca z uwarunkowaniami konserwatorskimi –utrzymać stan istniejący,
- 3) na terenach zabudowy mieszkaniowo – usługowej wzdłuż ulicy 1-go Maja oznaczonych w planie symbolem „g3 (obejmuje pas o szerokości 50 m z każdej strony ulicy) należy :
 - a) lokalizować obiekty bazy turystyczno – usługowej,
 - b) dopuszczać wysokość zabudowy do 3 kondygnacji,
 - c) nowe budynki stylem nawiązywać do architektury łużyckiej,
 - d) partery budynków przeznaczać na sklepy, punkty usługowe i zakłady gastronomiczne,

4) na terenach intensywnej zabudowy mieszkaniowej między ul. Polną, 1-go Maja, XX-lecia i Hutniczą

oznaczonych w planie symbolem „g4” (dominuje zabudowa wolnostojąca oraz osiedle bloków mieszkalnych) należy:

- a) zachować funkcję mieszkaniową,
- b) nie dopuścić do dalszego podziału działek i dogęszczania zabudowy,
- c) zwrócić szczególną uwagę na skarpe od strony południowo – zachodniej (drzewostan skarpy kompozycyjnie jest związany z parkiem belwederskim),
- d) zachować stary drzewostan,

5) na terenach rozproszonej zabudowy dawnej Łęknicy oznaczonych w planie symbolem „g4” (między ul. Wojska Polskiego a skarpe Belwederską) należy :

- a) zachować układ urbanistyczny dawnej osady,
- b) zachować dotychczasowy sposób użytkowania tego terenu,
- c) nie zmieniać intensywności zabudowy,
- d) podnieść standard warunków sanitarnych i komunikacyjnych,

6) dla rejonu Przejścia Granicznego i dawnej Strażnicy Straży Granicznej oznaczonych w planie symbolem „h1” (obszar związany z obsługą ruchu granicznego) należy :

- a) po likwidacji targowiska (w momencie gdy straci ono rację bytu), zlokalizować usługi typu usługi gastronomiczne, punkty informacyjne, parkingi dla obsługi turystyki lokalnej,
- b) przywrócić ciąg komunikacyjny na ul. Wybrzeżnej.

2. Tereny otwarte miasta „j” dla których ustala się następujące wymagania :

1) na terenach związanych z Wejściem do Rezerwatu oznaczonych w planie symbolem „j1” należy :

- a) utrzymać otwarty rolniczy charakter terenu,
- b) doprowadzić dojeżdżalnię pieszo- jezdne,
- c) zlokalizować w istniejącym pawilonie główny punkt informacyjny,
- d) zlokalizować parking o nawierzchni utwardzonej na 50 pojazdów usytuowany od strony zachodniej,

e) na całym terenie wejścia do Rezerwatu wprowadzić zakaz zabudowy,

2) dla terenu wolnego od zabudowy na przedpolu Rezerwatu oznaczonych w planie symbolem „j2” należy :

- a) zachować pas szerokości Od 50-100 m wolny od zabudowy ze względu na ekspozycję ściany Rezerwatu
- b) zrekultywować tereny powyrobiskowe,
- 3) dla terenów otwartych w południowej zachodniej części miasta oznaczonych w planie symbolami „j3”, „j4”, „j5”, „j6”, „j7” (obejmuje obszar łąk zalewowych nad Nysą Łużycką oraz skarpy oddzielające łąki od terenów zabudowanych) należy :
- a) przeprowadzić badania archiwalne starych map, planów i zdjęć w celu ustalenia okresu powstania Parku Belwederskiego i dalszej jego ewolucji,
- b) przeprowadzić inwentaryzację Parku Belwederskiego,
- c) przygotować koncepcję rewaloryzacji i projekt zagospodarowania Parku Belwederskiego,
- d) przeprowadzić analizę widokową na całym odcinku obszarze trasy spacerowej na skarpe w celu odsłonięcia dawnych osi widokowych na miasto i na przyległe łąki,
- e) teren łąk nadrzecznych od rzeki do wału przeciwpowodziowego zachować w stanie naturalnym

bez

zainwestowania,

f) na terenie łąk nadrzecznych na odcinku od wału powodziowego do skarpy wprowadzić ekstensywne

formy rolnictwa i ogrodnictwa.

3. Tereny upraw leśnych dla których ustala się następujące wymagania :

1) dla obszarów gospodarki leśnej oznaczonych w planie symbolem „e” (lasy w północno – zachodniej i południowo – wschodniej części strefy należące do Nadleśnictwa Lipinki) należy :

- a) zachować kategorię lasu ochronnego,
- b) prowadzić normalną gospodarkę leśną z rębnią częściową,
- c) wiek rębności podnieść dla: dąb –140 lat , jesion – 120 lat, sosna ,modrzew, buk –100 lat, świerk, brzoza 80 lat,

2) dla terenów rolniczych oznaczonych w planie symbolem „i” (uprawy rolne w północno – wschodniej

części strefy) należy :

- a) zachować i uczynić ślady Nowego Folwarku (ruiny domu mieszkalnego ogród i ruiny budowli gospodarczych),

b) zachować stare budynki (przedwojenne), łąki i pastwiska wsi Bronowice, nowe budynki dostosować

charakterem do architektury łużyckiej,

c) zachować charakter kształtowanego krajobrazu rolniczego.

4. Na terenie strefy ingerencji konserwatorskiej pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wymagają :

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru,
 - 2) wykonywanie robót w otoczeniu zabytku,
 - 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru,
 - 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do ewidencji,
 - 5) prowadzenie badań archeologicznych,
 - 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru,
 - 7) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z niego,
 - 8) umieszczania na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych tablic, reklam, oraz napisów,
- podejmowanie innych działań które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru.

5. Na wszystkie prace ziemne prowadzone na terenach wpisanych do rejestru zabytków i w obszarze strefy A konieczność prowadzenia nadzorów archeologicznych oraz konieczność uzyskiwania pozwoleń KWKZ na nie.

§ 21. Strefa Ochrony Konserwatorskiej „W” – archeologicznej

1. Strefa obejmuje następujące stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru :

L.p. Miejscowość Nr stanowiska

Miejscowość	Nr Stan miej	Nr st. obszar	Funkcja	Chronologia	Rejestr uwagi	Obszar
Łęknica	1	1	pkt. osadn.	PS-Nś		70-07
Łęknica	2	2	pkt. osadn.	PS-Nś		70-07
Łęknica	3	3	pkt. osadn.	PS-Nś		70-07
Łęknica -		7	cmentarzysko	EB,k.łużycka		70-07

2. Strefa obejmuje tereny przewidziane do potencjalnego rozpoznania archeologicznego. Są to rejon y :

- W1 - Harrenberg – miejsce planowanego zamku wg projektu Schinkla,
- W2 - obserwatorium – punkt widokowy na pograniczu arborateum i pól uprawnych,
- W3 - rejon Wiaduktu i Grobu Nieznanego,
- W4 - Mauzoleum,
- W5 - Domek Angielski,
- W6 - Stara Wioska - AH Köbelu,
- W7 - Rządcówka i Folwark,
- W8 - rejon Bażntarni,
- W9 - Szkółki,
- W10 - Stary Belweder,

gdzie wszystkie prace rewaloryzacyjne i adaptacyjne poprzedzić rozpoznaniem archeologicznym i uzyskaniem pozwolenia na nie LWKZ.

§ 22. Strefa Ochrony Konserwatorskiej „E” (ochrony ekspozycji)

Strefa obejmuje obszary stanowiące zabezpieczenie właściwego ekspozowania zespołów lub obiektów zabytkowych, głównie przez wyznaczenie terenów wyłączonych spod zabudowy. Są to tereny :

- teren Łąk Nadrzecznych,
- rejon Skarpy Belwederskiej,
- ogród Belwederski,
- rejon głównego wejścia do rezerwatu,
- rejon skarpy oddzielającą tereny zabudowy od rejonu przejścia granicznego,
- obszary wzdłuż wschodniej i północno – zachodniej granicy Strefy Ochrony Konserwatorskiej „B”.

§ 23. Strefa Ochrony Konserwatorskiej „K” (ochrony krajobrazu)

Strefa obejmuje obszary integralnie związane z Parkiem Mużakowskim i celem wyznaczenia tej strefy jest ochrona wartości krajobrazowych w stronę terenów będących w ścisłych powiązaniach widokowych leżących poza strefą „B”. Główne kierunki ochrony widokowej to :

- wzdłuż całej skarpy Belwederskiej w kierunku Parku Uzdrowskiego i Zamku po stronie niemieckiej,
- ze wzgórza Harrenberg na Łęknice i Park po stronie niemieckiej,

- z pod Obserwatorium (punkt widokowy),
- dolina Nysy Łużyckiej w obrębie Rezerwatu Kulturowego.

§ 24. Dominanty,

Dla wskazanych na rysunku planu dominant wysokościowych polegającą na zachowaniu obecnego kształtu tworzącego charakterystyczną sylwetę lokalnego krajobrazu ustala się zakaz lokalizowania nowych dominant wysokościowych.

§ 25. Ciągi alei

1. Nakazuje się ochronę wskazanych na rysunku planu ciągów alei do zachowania, celem której jest utrzymanie, rozwijanie i pielęgnacja obecnego kształtu, w szczególności ochrona szpalerów drzew.

2. Dopuszcza się możliwość powiększenia i tworzenia nowych odcinków alei na zasadzie kontynuacji oraz potrzeby tworzenia lokalnych powiązań pieszych, przy czym zaleca się wykorzystanie w tym celu wskazanych na rysunku planu orientacyjnych przebiegów ciągów alei do uzupełnień.

1) przy trasowaniu i projektowaniu nowych ciągów alei należy:

- a) tworzyć pasy zieleni towarzyszącej pomiędzy chodnikiem a jezdnią w postaci szpaleru drzew, żywopłotu lub pasa trawnika w zależności od możliwości wynikającej z szerokości w liniach rozgraniczających drogi,
- b) dla terenów otwartych realizować ciągi alei w postaci szpaleru drzew,
- c) każdorazowo tworzyć lub rezerwować tereny wzdłuż alei na lokalizację ścieżek rowerowych,

2) dopuszcza się w pasie zieleni towarzyszącej możliwość :

- a) lokalizowania ukrytych sieci i urządzeń infrastruktury technicznej,
- b) lokalizowania w pasie zieleni towarzyszącej miejsc postojowych.

§ 26. Obiekty zabytkowe

Wykaz obiektów objętych ewidencją konserwatorską

Lp	Obiekt	Adres
1.	Willa	ul. 1 Maja 1
2.	Dom	ul. 1 Maja 2
3.	Dom	ul. 1 Maja 6
4.	Budynek WC przy stacji kolejowej	ul. Dworcowa
5.	Stacja kolejowa	ul. Dworcowa
6.	Trafostacja	ul. Dworcowa
7.	Warsztaty	ul. Dworcowa 11
8.	Dom	ul. Dworcowa 11
9.	Dom	ul. Dworcowa 14
10.	Dom	ul. Dworcowa 19
11.	Dom	ul. Dworcowa 8
12.	Dom	ul Hutnicza 1
13.	Dom	ul Hutnicza 12
14.	Dom	ul Hutnicza 17
15.	Dom	ul Hutnicza 18
16.	Dom	ul Hutnicza 20
17.	Fabryka	ul. Kościuszki
18.	Dom	ul. Kościuszki 10/12
19.	Dom	ul. Kościuszki 13
20.	Dom	ul. Kościuszki 19
21.	Willa	ul. Leśna
22.	Budynek kopalni	ul. Leśna
23.	Budynek przy kopalni	ul. Leśna
24.	Budynek przy kopalni	ul. Leśna
25.	Dom	ul. Leśna 3
26.	Dom	ul. Leśna 6
27.	Dom	ul. Leśna 7
28.	Dom	ul. Leśna 8
29.	Budynek Gospodarczy	ul. Leśna 8
30.	Dom	ul. Polna 2
31.	Huta Szkła	ul. Wojska Polskiego
32.	Huta Szkła	ul. Wojska Polskiego
33.	Fabryka szkła	ul. Wojska Polskiego
34.	Dom	ul. Wojska Polskiego 1
35.	Dom	ul. Wojska Polskiego 10
36.	Dom	ul. Wojska Polskiego 12
37.	Willa	ul. Wojska Polskiego 2

38.	Dom Robotniczy	ul. Wojska Polskiego 3
39.	Dom	ul. Wojska Polskiego 30
40.	Dom Robotniczy	ul. Wojska Polskiego 3a
41.	Wieża ciśnień	ul. Wolności
42.	Cmentarz	ul. Wolności
43.	Dom	ul. XX-lecia 10
44.	Willa	ul. XX-lecia 12
45.	Willa	ul. XX-lecia 18
46.	Dom	ul. XX-lecia 3
47.	Dom	ul. XX-lecia 5a
48.	Dom	ul. XX-lecia 5b
49.	Willa	ul. XX-lecia 6
50.	Dom	ul. XX-lecia 8
51.	Dom	ul. Żurawska 1
52.	Dom	ul. Żurawska 2

2. dla wyżej wymienionych obiektów zabytkowych ustala się :

1) zakaz rozbudowy i nadbudowy w zakresie naruszającym podstawowe zewnętrzne cechy stylistyczne i funkcjonalne,

2) przy renowacji i modernizacji obiektu zabytkowego zachować w szczególności :

a) zewnętrzny charakter elewacji i bryły w tym : podział otworów okiennych i drzwiowych, detalu dekoracyjnego oraz kątów nachylenia połaci dachowych,

b) wewnętrzne cechy funkcjonalne i elementy wystroju wnętrza: schody, balustrady, sufity itp.

3) prowadzenie wszelkich prac renowacyjnych i konserwatorskich po wcześniejszych uzgodnieniach z właściwymi służbami ochrony zabytków, za wyjątkiem drobnych bieżących remontów i napraw nie naruszających ustaleń pkt. 2.

§ 27. Strefa Śródmiejska obejmująca centralną część miasta w rejonie ulic Dworcowej, Polnej i XX-lecia.

1. Wyznacza się strefę kształtowania centrum śródmiejskiego, jak oznaczono na rysunku planu , dla którego dopuszcza się odstępstwo od ustalonego w rozdziale IV przeznaczenia podstawowego pod warunkiem kształtowania funkcji według określonych poniżej warunków :

1) zakaz lokalizacji jakiegokolwiek funkcji kolidujących z charakterem otoczenia oraz jego wartościowych elementów kulturowych i środowiskowych,

2) możliwość lokalizowania funkcji o charakterze administracyjnym i turystycznym : gastronomia, hotele, pensjonaty, galerie oraz wszelkie funkcje wzbogacające lokalny program usług kulturalnych , rekreacyjnych i rozrywkowych,

3) dążenie do rewaloryzacji istniejącej historycznej zabudowy z możliwością zmiany dotychczasowego sposobu użytkowania na wymienione wyżej funkcje,

4) dążenie do rekultywacji terenów zieleni i tworzenia systemów powiązanych przestrzeni publicznych w ramach wskazanych w planie terenów otwartych, ciągów alej, ciągów pieszych i tras ścieżek rowerowych.

2. W strefie śródmiejskiej dopuszcza się dwukrotne zwiększenie rodzajów parametrów i wskaźników kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, pod warunkiem pełnego zabezpieczenia miejsc postojowych w ramach prywatnego zamierzenia inwestycyjnego.

§ 28. Użytek ekologiczny „Bagna nad Nysą”

na terenach położonych na obszarze użytku ekologicznego w celu zachowania unikalnych zasobów genowych i typu środowiska obowiązują ograniczenia w zagospodarowaniu zawarte w Rozporządzeniu Wojewody Zielonogórskiego z dnia 06.01.1997 r.

§ 29. Projektowany rezerwat przyrodniczy „Nad Młyńską Strugą”

(powiększenie istniejącego rezerwatu) dla terenu proponowanego rezerwatu, posiadającego duże wartości przyrodnicze, szczególnie bogate , dobrze zachowane zbiorowiska roślinne o charakterze łąk niskich i wysokich z całą gamą zbiorowisk ekotonowych, gdzie przepływająca rzeka Skroda (Młyńska Struga) rozcina zwarty kompleks leśny, wijąc się w głębokim wąwozie i meandrując zmienia swój bieg niekiedy pod kątem 180°

ustala się następujące wymagania :

1) zakazuje się jakichkolwiek zmian w obecnym ukształtowaniu terenu w szczególności dotyczących:

a) lokalizowania w dolinach potoków jakiegokolwiek trwale połączonego z gruntem zainwestowania, za wyjątkiem mostów i innych budowli hydrotechnicznych,

b) wycinki drzew i krzewów bez ważnych powodów takich jak bezpieczeństwo użytkownika dróg, placów, obiektów kubaturowych oraz urządzeń i sieci infrastruktury, nie dotyczy to cięć zdrowotnych, rutynowych zabiegów ogrodniczych, w tym przekształceń monokultur gatunkowych,

2) dopuszcza się użytkowanie terenu zgodnie z przeznaczeniem podstawowym i dopuszczalnym przy czym ustala się:

- a) zakaz zabudowy,
- b) zakaz urządzania parkingów oraz innych utwardzonych placów,
- c) dopuszcza się tworzenie ciągów pieszych urządzeń rekreacyjnych oraz elementów małej architektury tylko jeśli wykorzystują one naturalne ukształtowanie terenu oraz wykonane są z naturalnych materiałów jak kamień i drewno.

**5.1.1.2. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Łęknica.
(Uchwała XLVII/277/2010 Rady Miejskiej w Łęknicy z dnia 29 października 2010 r.)**

Rozdział 3 Zasady ochrony krajobrazu kulturowego, dziedzictwa kulturowego, zabytków.

§ 7. 1. Ochronie konserwatorskiej na podstawie przepisów odrębnych podlegają obiekty ujęte w ewidencji konserwatorskiej:

- 1) willa przy ul. XX-lecia 18, zlokalizowana na działce nr 64/3.
- 2. Dla obiektów ujętych w ewidencji konserwatorskiej ustala się:
 - 1) zakaz rozbudowy i nadbudowy w zakresie naruszającym podstawowe zewnętrzne cechy stylistyczne i funkcjonalne,
 - 2) przy renowacji i modernizacji obiektu zabytkowego zachować w szczególności:
 - a) zewnętrzny charakter elewacji i bryły w tym: podział otworów okiennych i drzwiowych, detalu dekoracyjnego oraz kątów nachylenia połaci dachowych,
 - b) wewnętrzne cechy funkcjonalne i elementy wystroju wnętrza: schody, balustrady, sufity itp.
 - 3) uzgodnienia z właściwymi służbami ochrony zabytków wymagają prace dotyczące zmiany zewnętrznej formy budynków.
- 3. Na obszarze planu, w granicach oznaczonych na rysunku, ustala się ochronę konserwatorską obszaru w granicach strefy ingerencji konserwatorskiej „B”.
- 4. W granicach strefy ingerencji konserwatorskiej „B” rygorom ochrony podlegają podstawowe elementy historycznego rozplanowania urbanistycznego, w ramach których ustala się:
 - 1) lokalizowanie obiektów bazy turystyczno – usługowej,
 - 2) dopuszczenie wysokości zabudowy do 3 kondygnacji,
 - 3) nawiązywanie nowych budynków stylem do architektury łużyckiej,
 - 4) przeznaczanie parterów budynków na sklepy, punkty usługowe i zakłady gastronomiczne.
- 5. Na terenie strefy ingerencji konserwatorskiej pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wymagają:
 - 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru,
 - 2) wykonywanie robót w otoczeniu zabytku,
 - 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru,
 - 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do ewidencji,
 - 5) prowadzenie badań archeologicznych,
 - 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru,
 - 7) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z niego,
 - 8) umieszczania na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych tablic, reklam, oraz napisów, podejmowanie innych działań które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru.
- 6. Na całym obszarze objętym planem ustala się obowiązek kształtowania zabudowy i zagospodarowania przestrzennego w sposób nie kolidujący z ekspozycją terenu i obszarów sąsiadujących oraz z zachowaniem szczególnej dbałości o lokalny krajobraz kulturowy.
- 7. Dopuszcza się objęcie gminną ewidencją zabytków obiektów na podstawie przepisów odrębnych.
- 8. Wszystkie odkryte w czasie prac ziemnych przedmioty zabytkowe oraz obiekty nieruchome i nawarstwienia kulturowe podlegają ochronie prawnej zgodnie z przepisami odrębnymi

5.1.1.3. Zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Łęknica.

(Uchwała XLVII/278/2010 Rady Miejskiej w Łęknicy z dnia 29 października 2010 r.)

Rozdział 3 Zasady ochrony krajobrazu kulturowego, dziedzictwa kulturowego, zabytków.

- § 7. 1. Na całym obszarze planu ustala się ochronę konserwatorską obszaru w granicach strefy ingerencji konserwatorskiej „B”.
2. W granicach strefy ingerencji konserwatorskiej „B” rygorom ochrony podlegają podstawowe elementy historycznego rozplanowania urbanistycznego, w ramach których ustala się:
- 1) lokalizowanie obiektów bazy turystyczno – usługowej,
 - 2) dopuszczenie wysokości zabudowy do 3 kondygnacji,
 - 3) nawiązywanie nowych budynków stylem do architektury łużyckiej,
 - 4) przeznaczanie parterów budynków na sklepy, punkty usługowe i zakłady gastronomiczne.
3. Na terenie strefy ingerencji konserwatorskiej pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wymagają:
- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru,
 - 2) wykonywanie robót w otoczeniu zabytku,
 - 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru,
 - 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do ewidencji,
 - 5) prowadzenie badań archeologicznych,
 - 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru,
 - 7) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z niego,
 - 8) umieszczania na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych tablic, reklam, oraz napisów, podejmowanie innych działań które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru.
4. Na całym obszarze objętym planem ustala się obowiązek kształtowania zabudowy i zagospodarowania przestrzennego w sposób nie kolidujący z ekspozycją terenu i obszarów sąsiadujących oraz z zachowaniem szczególnej dbałości o lokalny krajobraz kulturowy.
5. Wszystkie odkryte w czasie prac ziemnych przedmioty zabytkowe oraz obiekty nieruchome i nawarstwienia kulturowe podlegają ochronie prawnej zgodnie z przepisami odrębnymi.

5.1.1.4. *Zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Łęknica.*
(Uchwała V.32.2011 Rady Miejskiej w Łęknicy z dnia 29 marca 2011 r.)

Rozdział 3.

Zasady ochrony krajobrazu kulturowego, dziedzictwa kulturowego, zabytków

- § 7. 1. Na obszarze planu, w granicach oznaczonych na rysunku, ustala się ochronę konserwatorską obszaru w granicach strefy ingerencji konserwatorskiej „B”.
2. W granicach strefy ingerencji konserwatorskiej „B” rygorom ochrony podlegają podstawowe elementy historycznego rozplanowania urbanistycznego, w ramach których ustala się:
- 1) lokalizowanie obiektów bazy turystyczno – usługowej,
 - 2) dopuszczenie wysokości zabudowy do 3 kondygnacji,
 - 3) nawiązywanie nowych budynków stylem do architektury łużyckiej,
 - 4) przeznaczanie parterów budynków na sklepy, punkty usługowe i zakłady gastronomiczne.
3. Na terenie strefy ingerencji konserwatorskiej „B” pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wymagają:
- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru,
 - 2) wykonywanie robót w otoczeniu zabytku,
 - 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru,
 - 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do ewidencji,
 - 5) prowadzenie badań archeologicznych,
 - 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru,

- 7) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z niego,
- 8) umieszczania na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych tablic, reklam, oraz napisów, podejmowanie innych działań które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru.
4. Na całym obszarze objętym planem ustala się obowiązek kształtowania zabudowy i zagospodarowania przestrzennego w sposób nie kolidujący z ekspozycją terenu i obszarów sąsiadujących oraz z zachowaniem szczególnej dbałości o lokalny krajobraz kulturowy.
5. Dopuszcza się objęcie gminną ewidencją zabytków obiektów na podstawie przepisów odrębnych.
6. Wszystkie odkryte w czasie prac ziemnych przedmioty zabytkowe oraz obiekty nieruchome i nawarstwienia kulturowe podlegają ochronie prawnej zgodnie z przepisami odrębnymi.

5.1.2. Strategia Rozwoju miasta Łęknica na lata 2014-2022

Dokument został przyjęty uchwałą Rady Miejskiej Nr XXXIX.278.2014 z 30.10.2014 r. Jest to podstawowy i najważniejszy dokument samorządu lokalnego, który określa cele i kierunki rozwoju polityki prowadzonej na obszarze Gminy, wyznacza cele i kierunki rozwoju w zakresie: gospodarczym, społecznym, środowiskowym i technicznym będąc jednym z instrumentów zarządzania Gminą. Przyjęta w 2014 r. Strategia była zgodna z perspektywą finansową UE na lata 2014-2020. W dokumencie wskazano następujące cele strategiczne:

1. Poprawa warunków życia oraz integracja lokalnej społeczności.
2. Zintegrowana i nowoczesna infrastruktura techniczna podstawą sprawnego funkcjonowania gminy.
3. Wzmocnienie potencjału turystycznego i gospodarczego jako filarów dalszego rozwoju gminy.
4. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego.
5. Rozwój współpracy transgranicznej.

W Strategii nakreślono wizję, zgodnie z którą Gmina Łęknica będzie gminą atrakcyjną turystycznie dzięki efektywnemu wykorzystaniu swojej lokalizacji oraz bogatych zasobów naturalnych i kulturowych, licznym atutom środowiska przyrodniczego i rozwiniętą infrastrukturą stwarzającą korzystne warunki do zamieszkania i rozwoju przedsiębiorczości.

Misją gminy jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju gminy atrakcyjnej turystycznie i ekonomicznie dzięki optymalnemu wykorzystaniu bogatych zasobów przyrodniczych oraz potencjału gospodarczego i ludzkiego gminy dla stworzenia odpowiedniej jakości życia.

W strategii określono główny jej cel, to jest polepszenie warunków życia mieszkańców w oparciu o transgraniczny charakter miasta poprzez wykorzystanie potencjału turystycznego i gospodarczego. Do jego realizacji wyznaczono „drzewo celów”, w którym wzmocnieniu potencjału turystycznego i gospodarczego dalszego rozwoju gminy przypisano następujące zadania:

- Rozwój infrastruktury turystycznej:
 - budowa i modernizacja szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych,
 - budowa pól namiotowych i campingów,
 - rozwój bazy gastronomicznej i hotelowej na terenie gminy,
 - rozwój usług okołoturystycznych,

- poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów i obiektów służących ruchowi turystycznemu,
 - rozwój organizacji działających na rzecz turystyki,
 - rozwijanie współpracy z sąsiednimi gminami dla rozwoju turystyki,
 - rozwój informacji turystycznej poza granicami gminy,
 - odpowiednie oznakowanie szlaków turystycznych,
 - oznakowanie pomników przyrody,
 - usuwanie barier w turystyce osób niepełnosprawnych.
- Skuteczne wykorzystanie zasobów przyrody do rozwoju turystyki:
- dbałość o istniejące szlaki turystyczne,
 - wyznaczanie nowych szlaków turystycznych z uwzględnieniem miejsc atrakcyjnych przyrodniczo,
 - zwiększanie atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej gminy,
 - wykorzystanie atrakcji gminnych dla rozwoju turystyki,
 - wykreowanie nowych oraz opisanie istniejących atrakcji i produktów turystycznych gminy,
 - wyeksponowanie walorów przyrodniczych gminy,
 - wykorzystanie turystyczne obszarów leśnych,
 - odbudowa infrastruktury turystyczno - rekreacyjnej i wykorzystanie rezerwatu "Nad Młyńską Strugą",
 - współpraca z organizacjami działającymi w zakresie turystyki (m.in. "Stowarzyszenie Geopark Łuk Mużakowa"),
 - efektywna promocja oferty turystycznej gminy.
- Stworzenie zintegrowanego systemu promocji turystycznej i gospodarczej gminy,
- współpraca z podmiotami realizującymi usługi turystyczne na terenie gminy i z gmin sąsiednich w zakresie promocji turystycznej regionu,
 - bezpośrednie spotkania z potencjalnymi inwestorami na targach inwestycyjnych,
 - utworzenie i promocja produktów turystycznych,
 - opracowanie pakietu materiałów promocyjnych i reklamowych o gminie w formie
 - folderów, gadżetów itp.,
 - wydawnictwa promocyjne podmiotów branży turystycznej,
 - organizowanie stałych kampanii promocyjnych z wykorzystaniem lokalnych mediów,
 - uczestnictwo w krajowych i międzynarodowych targach oraz imprezach promocyjno - handlowych
 - inicjowanie międzynarodowej współpracy w zakresie wspólnej promocji turystyki,
 - aplikowanie o zewnętrzne środki finansowe wspomagające rozwój turystyki.
- Promocja dziedzictwa kulturowego:
- rozbudowa i wyposażenie obiektów infrastruktury kulturalnej,
 - organizacja i promocja imprez kulturalnych o znaczeniu ponadlokalnym,
 - zwiększenie dostępu do kultury,
 - remont i systematyczna modernizacja OKSiR,

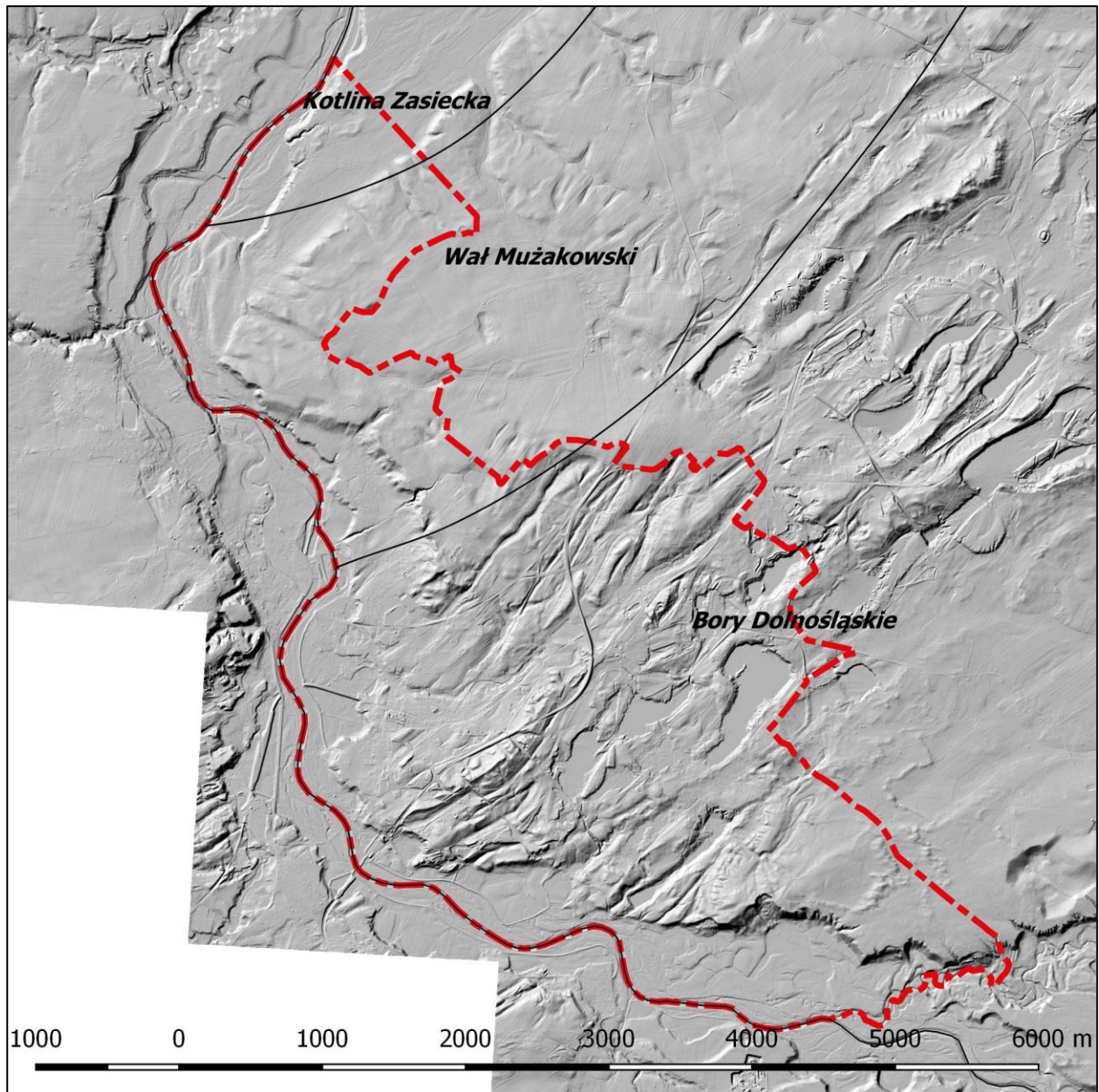
- upowszechnianie i zwiększenie obecności kultury lokalnej w życiu społeczności lokalnej,
- wspieranie działalności instytucji kulturalnych,
- wspieranie lokalnego folkloru (m.in. przez propagowanie działalności zespołów ludowych),
- pozyskiwanie środków pozabudżetowych na zwiększenie atrakcyjności kulturowej,
- wsparcie finansowe i organizacyjne oddolnych inicjatyw kulturalnych,
- modernizacja gminnych obiektów pełniących funkcje kulturalne,
- budowa i modernizacja infrastruktury służącej rozwojowi kultury (muszla koncertowa),
- działalność promocyjna mająca na celu zwiększenie stopnia znajomości atrakcji kulturowych regionu.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka geograficzno-przyrodnicza gminy Łęknica

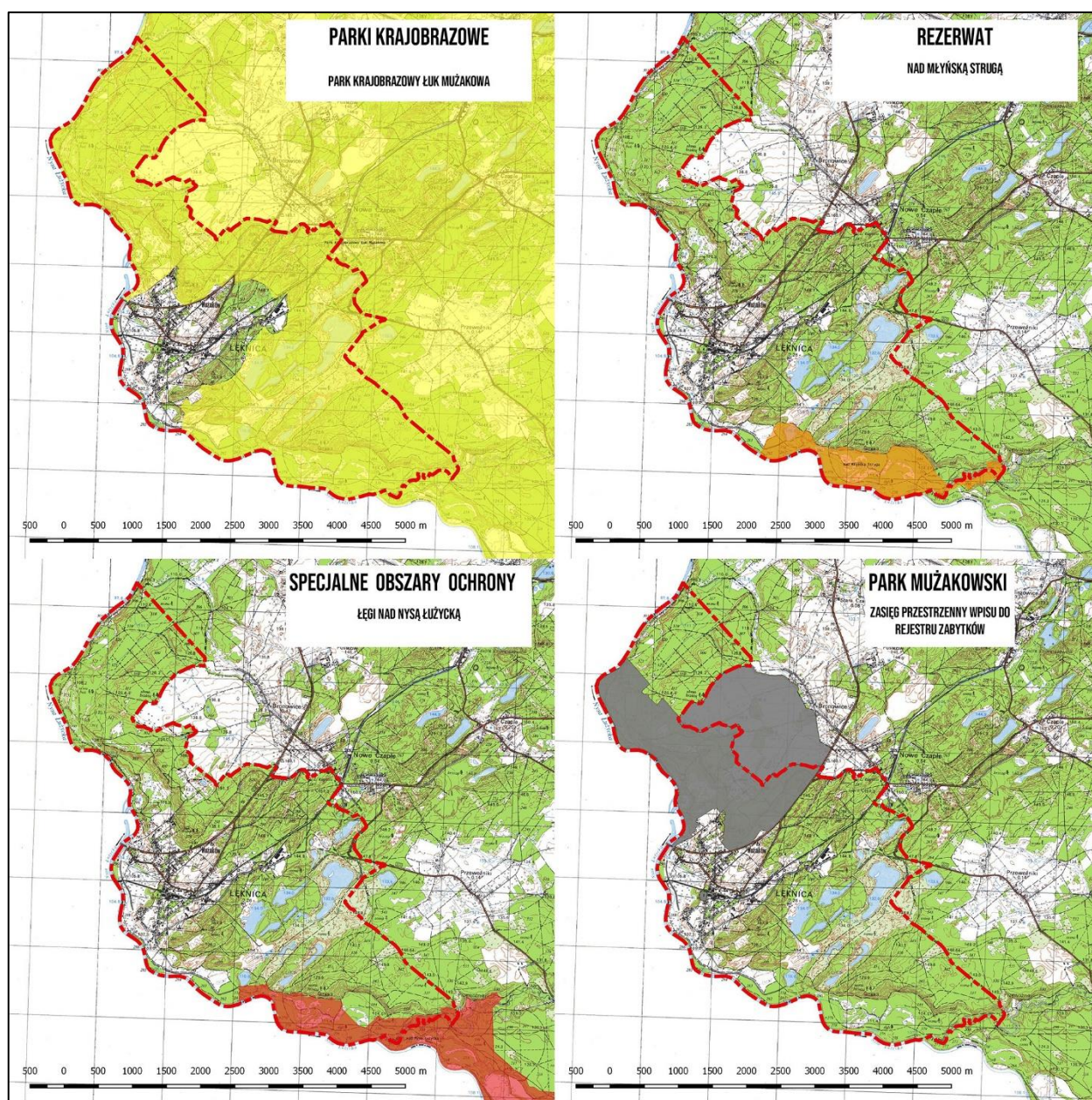
Łęknica, miasto będące gminą miejską jest położona w południowo-zachodniej części powiatu żarskiego, na prawym brzegu Nysy Łużyckiej, stanowiącej granicę pomiędzy Polską a Republiką Federalną Niemiec. Od wschodu graniczy z gminą Trzebiel, od południa z gminą Przewóz, gminami wchodzącymi w skład powiatu żarskiego.

Pod względem fizycznogeograficznym (w podziale w edług J. Kondrackiego) północny fragment gminy leży na obszarze Kotliny Zasięckiej, wchodzącej w skład Obniżenia Dolnołużyckiego; Wału Mużakowskiego leżącego na obszarze Wzniesień Łużyckich oraz największa obszarowo część gminy na terenie Borów Dolnośląskich leżących na obszarze Niziny Śląsko-Łużyckiej. Wszystkie te jednostki wchodzą w skład Niziny Sasko-Łużyckiej należącej do Niziny Środkowoeuropejskiej. Kotlina Zasięcka jest jedyną w Polsce częścią Obniżenia Dolnołużyckiego. Kotlinę ukształtowało czoło lądolodu i charakteryzuje się licznymi bagnami i siatką cieków wodnych. Wał Mużakowski jest z kolei jedyną częścią Wzniesień Łużyckich występujących po polskiej stronie i stanowią go wzgórze morenowe rozcięte doliną Nysy Łużyckiej, na którym znajduje się opisany poniżej geopark. Obszar Łuku Mużakowa uważany jest za najciekawszą morenę czołową na świecie. Bory Dolnośląskie leżą na pograniczu historycznych krain Łużyc i Dolnego Śląska (granica na rzece Kwisie). Budowa geologiczna oraz rzeźba terenu mezoregionu są efektem zlodowacenia środkowopolskiego, które pozostawiło obszary sandrowe z jałowymi piaskami bielcowymi. Cechą charakterystyczną Borów jest duża liczba śródleśnych stawów, torfowiska, bagna oraz wydmy śródleśne. Pod osadami zlodowacenia środkowopolskiego zalegają gliny wcześniejszego zlodowacenia, południowopolskiego, pod którymi znajdują się piaski, żwiry oraz ropy z pokładami węgla brunatnego, pochodzące z okresu trzeciorzędu. Na obszarze Borów występują także złoża torfu, rudy darniowej oraz piasku szklarskiego.

Już sama przynależność do trzech jednostek morfologicznych wskazuje na duże zróżnicowanie krajobrazowe na stosunkowo małej powierzchni 16,43 km², jaką zajmuje gmina, czyniąc jej teren niezwykle atrakcyjnym przyrodniczo, miejscem wyjątkowym dla geologów i przyrodników. Zróżnicowane ukształtowanie terenu i zmienna litologia wynikają z położenia w obrębie tzw. Łuku Mużakowa – w pełni zachowanej i niezwykle atrakcyjnej krajobrazowo ukształtowanej moreny czołowej, w kształcie podkowy o długości 40 km i szerokość od 3 do 5 km. Środek łuku przecięty jest korytem Nysy Łużyckiej. Ponad stumetrowe różnice wysokości ukształtowały malownicze wąwozy, wzgórza, doliny, tarasy i przełomy rzek Nysy Łużyckiej, Skrody (stanowiącej południową granicę Gminy Łęknica, Lanki i Chwaliszówki. Łuk Mużakowa to pierwszy obszar w Polsce, który w 2009 roku otrzymał certyfikat Ministerstwa Środowiska nadający mu rangę Krajowego Geoparku a od 2011 zyskał certyfikat Geoparku Europejskiego, obejmujący zarówno polską, jak i niemiecką część geoparku. Geopark Łuk Mużakowa należy do Światowej Sieci Geoparków zrzeszającej

geoparki narodowe o statusie Światowego Geoparku UNESCO. Na jego terenie znajduje się ciesząca się dużym zainteresowaniem Ścieżka Turystyczna „Dawna Kopalnia Babina”. Po polskiej stronie Geoparku znajduje się pojezierze antropogeniczne, na które składa się 110 zbiorników wodnych, które powstały w wyniku wydobywania węgla brunatnego i zdewastowania terenu oraz destabilizacji poziomu wód gruntowych doszło do późniejszego wypełnienia wodami podziemnymi oraz opadowymi. Na terenie Parku Krajobrazowego i Geoparku interesujący jest również Rezerwat leśny „Nad Młyńską Strugą” – zajmujący powierzchnię 6,22 ha, położony nad rzeką Skródą, nazywaną też Młyńską Strugą. Rezerwat początkowo obejmował niewiele ponad 6 ha na terenie gminy Przewóz, jednak w 2002 r. został powiększony do ponad 132 hektarów, obejmując tereny na południowy wschód od Łęknicy. Na terenie gminy Łęknica w granicach rezerwatu znajduje się Obszar Natura 2000 „Łęgi nad Nysą Łużycką”. W obrębie rezerwatu Nad Młyńską Strugą znajdują się relikty zwierzyńca, powiązanego funkcjonalnie z Parkiem Mużakowskim o nazwie Wussina.

Tereny Gminy odwadnia graniczna Nysa Łużycka, będąc rzeką o charakterze górskim, rzadko zamarzającą, co jest między innymi spowodowane odprowadzaniem ciepłej wody przez elektrownie ciepłe w Hirschfelde i Turowie. Do Nysy Łużyckiej wpływają Skroda, stanowiąca południową granicę gminy oraz ciek Łęknica. Tereny gminy Łęknica są szczególnie zagrożone powodzią.

Lasy i tereny leśne zajmują prawie 66% powierzchni gminy, z przewagą sosny pospolitej oraz występowaniem brzozy oraz dębu. Jest to bardzo wysoki odsetek, znacznie powyżej średniej dla bardzo lesistego województwa lubuskiego (49%). Klimat obszaru gminy określany jest jako „przejściowy” z wyraźną przewagą cech oceanicznych. Zimy są na ogół łagodne, z częstymi odwilżami, a lata chłodniejsze ze średnią temperaturą w lipcu 19°C).

Na terenie Gminy brak jest zakładów uciążliwych dla środowiska. W rejonie Łęknicy udokumentowane są bogate złoża węgla brunatnego i ilów ogniotrwałych, jako kopalina towarzysząca. Występujące złoża węgla brunatnego były eksploatowane metodami odkrywkową oraz podziemną już na początku XX w. a eksploatowane ility były lokalnie wykorzystywane w zakładach ceramicznych produkujących materiały ogniotrwałe. Występujące gleby pochodzenia polodowcowego: mady i gleby bielcowe zajmują bardzo niewielki odsetek powierzchni, stanowiący 10% a z rolnictwa nie utrzymuje się na terenie gminy żadna osoba.

5.2.2. **Zarys dziejów obszaru gminy**

Do tej pory na terenie Gminy w trakcie planowych badań w ramach tak zwanego Archeologicznego Zdjęcia Polski odkryto jedynie 4 stanowiska archeologiczne. Jedno stanowisko – cmentarzysko ludności kultury łużyckiej - znane jest z badań archiwalnych, nie zostało jednak zlokalizowane w terenie. Jest to niezwykle mała liczba, która odzwierciedla przede wszystkim fakt bardzo słabej dostępności terenu do badań powierzchniowych z uwagi na porastający las, tereny parkowe oraz zabudowany teren miasta. Nowoodkryte stanowiska dostarczyły materiał zabytkowy, który w całości przypisano okresowi późnego średniowiecza i czasom nowożytnym. Nie znaczy to wcale, że tereny Gminy Łęknica nie były zasiedlone w pradziejach. Z danych archiwalnych wiadomo, że na terenie Łęknicy znajdowało się cmentarzysko ludności kultury łużyckiej, które dostarcza nam wiedzy o zasiedleniu tych terenów w epoce brązu-okresie halsztackim, to jest okresach, w których trwała ta kultura. Dowodów dostarczają także sąsiadujące z gminą Łęknica tereny, z których znamy wiele stanowisk archeologicznych z wszystkich okresów pradziejowych. Z racji swojego położenia nad dużą rzeką, która w okresie pradziejów pełniła rolę szlaku komunikacyjnego można mieć pewność, że tereny Gminy były atrakcyjne do zasiedlania, zapewne już od czasów najdawniejszych. Z powodu braku znalezisk odstąpiono od opisu zarysu dziejów w okresach pradziejowych.

We wczesnym średniowieczu Łużycanie zasiedlili obszar pomiędzy rzeką Soławą na zachodzie a Berlinem na północy. Na południu obszar zasiedlenia sięgał po Rudawy i Góry Izerskie a na wschodzie po rzeki Odrę, Bóbr i Kwisę. Pierwsza źródłowa wzmianka pojawia się u frankońskiego Fredegara, który w 631 r. i po raz pierwszy określa ich nazwą "Surbi" podając, że Serbowie żyjący nad Soławą graniczą z turyńską prowincją państwa Franków. W 932 r. król Niemiec Henryk I podbija Łużyce i Milsko. W 963 Łużyce zostają ponownie

pobite przez Gerona, margrabiego Marchii Wschodniej, który w 939 r. w czasie uczy podstępnie zamordował 30 książąt łużyckich. W X wieku obszar, na którym zamieszkiwali Serbowie Łużyccy stale się kurczył w wyniku asymilacji jak i germanizacji a przede wszystkim, na skutek napływu nie słowiańskich ludów na tereny należące do nich. Za rządów Bolesława I Chrobrego w latach 1002–1018 toczyły się trzy polsko-niemieckie wojny, podczas których Łużyce kilkakrotnie przechodziły z rąk do rąk. W 1018 r. na mocy pokoju w Budziszynie zostały przyłączone do Polski, jednak już 1031 roku powróciły do Niemiec. Od XI do XIV wieku następuje rozwój rolnictwa i nasilenie kolonizacji Łużyc przez osadników frankońskich, flamandzkich i saskich. W 1327 pojawiły się pierwsze zakazy używania języka łużyckiego. W latach 1376–1635 Łużyce ponownie znalazły się w obrębie Cesarstwa, we władaniu czeskich Luksemburgów jako część składowa tzw. Korony św. Wacława. Na początku XVI wieku cały teren plemienny serbołużycki, z wyjątkiem Łużyc, ulega germanizacji. Około 1530 powstał najstarszy znany zabytek piśmiennictwa łużyckiego *Przysięga mieszczan budziszyskich* (niem. *Burger Eydt Wendisch*). W 1548 Mikołaj Jakubica – dolnołużycki pastor ze wsi Lubanice (niem. *Laubnitz*) dokonał pierwszego przekładu na język dolnołużycki (niewydrukowanego) Nowego Testamentu. W 1574 r. została wydrukowana pierwsza książka w języku dolnołużyckim: śpiewnik (niem. *Wendisches Gesangbuch*) Albina Mollera. Pierwszą książką w języku górnołużyckim było tłumaczenie Katechizmu Marcina Lutra wydane w 1595 przez Wjaclawa Warichiusa (1564–1618).

Od 1635 Łużyce stały się lennem elektorów saskich. Wojna trzydziestoletnia w latach 1618-1648 i epidemia dżumy przynosi Łużycom spustoszenie: wymiera prawie połowa Serbołużyczan, co powoduje dalszą kolonizację niemiecką i germanizację. W 1667 elektor Brandenburgii Fryderyk Wilhelm nakazuje zniszczenie wszystkich druków łużyckich oraz zakazuje nabożeństw w tym języku. W tym samym czasie ewangelicki Kościół Saksonii popiera drukowanie religijnej literatury łużyckiej w ramach walki z kontrreformacją. W 1706 powstaje w Pradze „Seminarium Łużyckie” (do 1922 główny ośrodek kształcenia katolickich duchownych łużyckich). Ewangelicy studenci teologii zakładają w 1716 w Lipsku „Łużyckie Kolegium Pastorów”. Era industrialna, która nastąpiła na przełomie XVIII i XIX wieku, pozwoliła na szybki rozwój przemysłu na Łużycach. Powstała sieć zakładów włókienniczych, rozwinął się przemysł ceramiczny dzięki pokładom surowca niezbędnego do produkcji cegieł, dachówek, kafli, materiałów ogniotrwałych. Cegielnia w Łęknicy dawała zatrudnienie mieszkańcom i utrzymanie ich rodzinom. Wszystko to tworzyło dobrze rozwiniętą infrastrukturę połączoną bardzo gęstą siecią kolejową.

Kongres wiedeński (1815) pozostawia część Łużyc Górnych w Saksonii, a większość Łużyc oddaje Prusom. Do 1835 w Saksonii i Prusach pojawiają się kolejne zakazy, ograniczające używanie języków łużyckich; nasila się emigracja Łużyczan, głównie do Teksasu (miejscowość Serbin) i Australii. W 1848 r. 5000 Łużyczan podpisało petycję do rządu Saksonii, w której domagało się zrównania praw języka łużyckiego z niemieckim w kościołach, sądach, szkołach i administracji. Od 1871 całe Łużyce znalazły się w obrębie zjednoczonych Niemiec, następuje industrializacja regionu i napływ Niemców; nasila się urzędowa germanizacja. Po I wojnie światowej Republika Weimarska mimo zagwarantowania w konstytucji praw mniejszości narodowych, w praktyce wcale ich nie przestrzegła.

Po 1933 r. III Rzesza rozpętała przeciwko Serbołużyczanom brutalny terror. Heinrich Himmler stworzył plan wysiedlenia Słowian z Łużyc do Polski. Okres ten przyniósł szczególnie dotkliwe straty ludnościowe dla narodu serbskiego. Szacuje się, że w latach 1933–1945 zamordowanych zostało około 20 tys. Łużyczan. Propaganda niemiecka głosiła ponadto, że Serbowie są plemieniem germańskim, a ich narodowy poeta Handrij Zejler był Niemcem. Młodzi Serbowie, podobnie jak inni obywatele Rzeszy walczyli w szeregach Wehrmachtu na wszystkich frontach II wojny światowej. Wielu aktywnych działaczy serbskich zostało wywiezionych do obozów koncentracyjnych np. ks. Jan Cyż – był więźniem Dachau (KL), publicystka Marja Grólmusec została zabita w obozie koncentracyjnym Ravensbrück (KL), a duchowny Alojs Andricki zamordowany zastrzykiem z fenolu.

Pokonanie Niemców odmieniło sytuację Łużyczan tylko pozornie: oficjalnie NRD popierała ich, a w praktyce kontynuowała politykę germanizacji. Głównie z powodu dużej religijności oraz oporowi przeciw upaństwowieniu rolnictwa Słowianie serbołużyccy sprawiali komunistycznemu rządowi NRD wiele kłopotów. Podczas akcji przymusowej kolektywizacji dochodziło do incydentów niespotykanych nigdzie indziej w Niemczech wschodnich. Z tego powodu w lecie 1953 roku na Łużycach doszło do gwałtownych starć z milicją. W trzech gminach Górnych Błot doszło do otwartego powstania. Agitatorom rządu niemieckiego tylko dzięki ochronie milicji ludowej udało się uciec cało z łużyckich wsi.

Po ponownym zjednoczeniu Niemiec 3 października 1990 Łużycanie starali się o utworzenie autonomicznej jednostki administracyjnej, jednak rząd Helmuta Kohla nie zgodził się na to. Nie uwzględniono postulatów połączenia Łużyc w jeden kraj związkowy. Nadal Łużyce Górne należą do Saksonii, a Łużyce Dolne do Brandenburgii; argumentacją rządową jest fakt, że Łużycanie stanowią niewielki procent mieszkańców. Na ziemiach obecnej Polski trudnym momentem dla osiedlonych na tym obszarze było dostosowanie się do nowych wyzwań, które nastąpiły z chwilą transformacji ustrojowych w latach 90-tych XX wieku oraz likwidacji kluczowych gałęzi przemysłu lekkiego.

W okresie powojennym liczba osób mówiących językami łużyckimi zmalała o połowę, a obecnie, wobec nasilającej się emigracji do zachodnich krajów związkowych, Łużyce stoją w obliczu całkowitej germanizacji. Serbołużyczanom grozi obecnie całkowita asymilacja z ludnością niemieckojęzyczną. O postępach procesu germanizacji wśród Łużyczan świadczy statystyka: pod koniec XIX wieku około 150 000 osób mówiło językami łużyckimi. W 1920 praktycznie wszyscy Łużycanie w takim samym stopniu władali językiem niemieckim, jak łużyckim. W 2007 r. liczbę osób posługujących się językami łużyckimi szacowano na około 20 000.

5.2.3. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne jest źródłem tożsamości i ciągłości różnych grup społecznych na danym terenie. Termin ten został przyjęty przez organizację UNESCO w październiku 2003 r. w Paryżu w Konwencji o ochronie dziedzictwa niematerialnego. W Polsce Konwencja weszła w życie w 2011 r. (Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego - Dz. U. z 19 sierpnia 2011 poz. 1018) i stanowi jedyny akt prawa międzynarodowego, na którym opiera się budowę systemu ochrony tego dziedzictwa.

Zgodnie z treścią artykułu 2 Konwencji dziedzictwem niematerialnym są: „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa - które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe, zgodne z definicją podaną powyżej, przejawia się w następujących dziedzinach:

- tradycje i przekazy ustne, których nośnikiem jest język: bajki, legendy, przysłowia, zagadki, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, modlitwy, śpiewy, lamenty pogrzebowe, zawołania, zaklęcia;
- sztuki widowiskowe;
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne: rytuały i zwyczaje doroczne, sytuacyjne, rodzinne, chrzciny, wesela, pogrzeby, ceremonie lokalne, zwyczaje odpustowe, pielgrzymki, gry i zabawy, folklor dziecięcy, sposoby świętowania, praktyki nawiązywania kontaktów międzyludzkich, gwarę;
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym;
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata: tradycyjne sposoby leczenia, zamawiania medyczne, meteorologia ludowa, wiedza o wszechświecie.

Na terenie województwa lubuskiego na przestrzeni wieków przenikały się kultury: polska, niemiecka, serbołużyczka i łemkowska. Od 2013 roku funkcjonuje w Polsce Krajowa lista Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego (NDK), która stanowi podstawę do umieszczenia elementów dziedzictwa na listach międzynarodowych, prowadzonych w ramach konwencji UNESCO. Listę prowadzi Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego a jej obsługę prowadzi Narodowy Instytut Dziedzictwa, którego oddziały terenowe obecne są w 16 województwach i w w z nich jest konsultant odpowiedzialny za kwestie ochrony i promocji niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Na liście tej nie znalazły się dotychczas przykłady tego typu przejawów kultury z obszaru województwa lubuskiego. Na listę mogą się zgłaszać wszystkie środowiska związane z praktykowaniem tradycji, zwyczajów, obyczajów, wykonywaniem tradycyjnego rzemiosła i rękodzieła, kultywujące pamięć historyczną, przechowujące wiedzę tradycyjną i wierzenia, zajmujące się tradycjami muzycznymi, widowiskowymi, językowymi i wszelkimi innymi przejawami usankcjonowanej tradycją działalności człowieka. Jak do tej pory brak jest zarejestrowanych przykładów NDK z terenu województwa lubuskiego, którego dziedzictwo niematerialne jest ściśle związane z sytuacją polityczną, jaka zaistniała po zakończeniu II wojny światowej. W latach 1945-1947 nastąpiła niemal całkowita wymiana ludności na terytorium Ziemi Lubuskiej, powodując nagłe przerwanie ciągłości rozwoju kulturowego. Tradycje, zwyczaje, obrzędy, pieśni i tańce przeniesione przez nowych mieszkańców, reprezentujących wiele narodowości i grup etnicznych, zadecydowały o różnorodności kulturowej regionu, co stanowi z jednej strony o jego bogactwie kulturowym, z drugiej jednak strony może być utrudnieniem w podtrzymaniu w miarę jednolitego dziedzictwa niematerialnego w niejednorodnych kulturowo społecznościach lokalnych. Lubuskie nazywane jest tygłem kultur z racji zróżnicowania kultury niematerialnej, wynikającej oczywiście z przeszłości ludności

przesiedlanej na tereny lubuskiego po II wojnie światowej. Często ludność ta z określonej miejscowości na dawnych Kresach Rzeczypospolitej zamieszkiwała sąsiadujące z sobą wsie a przesiedleńcy przywozili z sobą narzędzia pracy, stroje ludowe.

W wielu rodzinach i społecznościach lokalnych kultywowane są tradycje kresów wschodnich, na przykład przygotowywania tradycyjnych potraw, jak na przykład: placki ziemniaczane ze skwarkami, cebula duszona na boczku, racuchy nadziewane owocami lub z posypką cukrową, „pajda chleba ze smalcem i małosolnym ogórkiem”, tygiec - babka kartoflana z boczkiem i cebulą, zacierka z dyni, sałata polewana skwarkami, jabłka pieczone na kuchni, chleb podsmażany czosnkiem smarowany, jagodzianki lub borowianki, czyli bułki drożdżowe nadziewane jagodami bądź borówkami, nadziewane farszem serowym, osuchy - ciasto drożdżowe, zagniatane z masłem czosnkowym pieczone na patelni w formie wielkiego placka, bobalki-kulki z ciasta drożdżowego.

Przed 1945 r. tereny Gminy Łęknica zamieszkiwali słowiańscy Łużycanie, którzy podzielili los niemieckich wysiedleńców opuszczając tereny na których od wieków zamieszkiwali i nie ulegli germanizacji. Tradycje łużyckie starają się wskrzesić i podtrzymywać inicjatywy takich instytucji jak Centrum Sorabistyczne Łużyc Wschodnich, dzięki któremu we wsi Buczyny w sąsiadującej z Łęknicą gminie Trzebiel założono skansen z oryginalnymi chatami łużyckimi oraz drewnianą karczmą, w której podawane są regionalne potrawy. W 1992 r. zostało założone Towarzystwo Studiów Łużyckich, które obecnie skupia głównie historyków – nauczycieli szkolnych i akademickich. Towarzystwo inspirowane, organizuje i prowadzi prace naukowo-badawcze w zakresie sorabistyki, sesje i konferencje naukowe, przedsięwzięcia wydawnicze, odczytowe, edukacyjne, wystawiennicze i in., celem wzbogacenia i upowszechnienia wiedzy o dziejach, kulturze, języku i zwyczajach Łużyczan oraz historii pogranicza śląsko-łużyckiego. Od lat wydaje serię wydawnictw Towarzystwa Studiów Łużyckich, między innymi z cyklicznie organizowanych konferencji naukowych. Towarzystwo Studiów Łużyckich w ostatnich latach skupiało się na badaniach pogranicza śląsko-łużyckiego (i szerzej – polsko-niemieckiego) w zakresie demografii historycznej i współczesnej, kapitału ludzkiego, kultury krajobrazu, polityki leśnej oraz genealogii dynastii i rodów wywodzących się z różnych warstw społecznych. Podjęło również prace nad atlasem historycznym ziemi żarskiej i atlasem historycznym Ziemi Lubuskiej. Opracowane tematy publikowane w wydawnictwach zbiorowych, m.in. w serii „Zielonogórskie Studia Łużyckie”; t. 1-7: 1995-2011; w przygotowaniu t. 8, i czasopismach „Rocznik Lubuski”, „Zeszyty Łużyckie” „Kronika Ziemi Żarskiej” i in. W latach 2013-2015 realizowany był transgraniczny projekt badawczy: „Dolne Łużyce i południowa część województwa lubuskiego. Krajobraz kulturowy w centrum Europy”, w ramach „Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska-(Województwo Lubuskie)-Brandenburgia 2007-2013” przy wsparciu funduszy unijnych, czego pokłosiem są publikacje naukowe badaczy polskich i niemieckich.

5.2.3. Infrastruktura kultury oraz oświatowa na terenie Gminy Łęknica

Miejski Ośrodek Kultury w Łęknicy – w budynku Pałacu Belwederskiego

Jest samorządową instytucją kultury na terenie Gminy, utworzoną na mocy Uchwały Rady Miejskiej w Łęknicy 30.04.1994 r. Do jego statutowych zadań należy:

- edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę,

- animowanie i wspomaganie animatorów kultury uczestnictwa w kulturze na rzecz rozwoju społecznego ruchu kulturalnego i powszechnej aktywności kulturalnej,
- tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką,
- rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspakajanie potrzeb i zainteresowań kulturalnych,
- prowadzenie wymiany kulturalnej z partnerami zagranicznymi
- gromadzenie, dokumentowanie, tworzenie, ochrona i udostępnianie dóbr kultury.

Miejski Ośrodek Kultury zlokalizowany jest w pałacu wpisanym do rejestru zabytków województwa lubuskiego jako zespół Pałacowy Belweder.

MOK jest współorganizatorem oraz uczestniczy w wydarzeniach kulturalnych, z których należałoby wymienić wydarzenia cykliczne, które na trwałe zapisały się w bogatym kalendarzu wydarzeń kulturalnych:

- transgraniczne Święto Parku Mużakowskiego organizowane na przełomie maja i czerwca, w ramach którego tradycją stało się Święto Produktów Regionalnych, organizowane przez Lokalną Grupę Działania „Grupa Łużycka”, współfinansowane ze środków Unii Europejskiej
- w marcu i kwietniu Warsztaty Wielkanocne, Warsztaty Tworzenia Ozdób Świątecznych
- w czerwcu bieg 7 mostów na dystansie 5 i 10 km
- we wrześniu MOK uczestniczy w Narodowym Czytaniu, organizacji Rodzinnego Rajdu Rowerowego, Jabłoniowym Zawrocie Głowy w Parku Mużakowskim – współorganizowanym ze Szkółką w Parku Mużakowskim w Łęknicy
- w grudniu warsztaty tworzenia tradycyjnych ozdób świątecznych ze słomy, bibuły, papieru, ozdób z opłatka
- Warsztaty Smaku

W strukturze Miejskiego Ośrodka Kultury w Łęknicy działa Biblioteka Publiczna, która została powołana do życia jako biblioteka działająca przy Radzie Zakładowej Kopalni Babina w Łęknicy w 1956 r. i działała do 1973 roku. Następnie została przekształcona w Miejską Bibliotekę Publiczną działającą do 1994 r. i od tego roku pozostaje w strukturze OSiR.

Centrum Kulturalno- Edukacyjne Światowego Geoparku UNESCO Łuk Mużakowa w Łęknicy:

Centrum mieści się w historycznym budynku przemysłowym, zwanego dawną stolarnią. Centrum oferuje różne ciekawe formy aktywności. Między innymi warsztaty z zakresu produkcji ceramiki i obróbki szkła. Można obejrzeć wystawy stałe i czasowe dotyczące przyrody, geologii, hydrologii, dendrologii oraz historii przemysłowej i kulturowej obszaru Światowego Geoparku UNESCO Łuk Mużakowa. Na terenie centrum znajduje się również ogród edukacyjny, wyposażony w zestaw naukowy Hex. Głuchy telefon, figury Lissajous oraz powietrzną armatę. Pod tymi tajemniczymi nazwami kryją się urządzenia, które dzięki wykorzystaniu praw fizyki, pomogą uatrakcyjnić pobyt najmłodszym zwiedzającym. Dodatkową atrakcją w centrum jest realistyczna makieta na wzór sztolni upadowej w „Dawnej Kopalni Babina”.

Na terenie Gminy Łęknica funkcjonuje Zespół Szkół Publicznych w Łęknicy, powołany uchwałą Rady Miasta w marcu 2009r. Skład zespołu obejmuje: Szkołę Podstawową im. Jana Brzechwy w Łęknicy oraz Przedszkole Miejskie w Łęknicy.

Na terenie miasta działa Centrum Informacji Turystycznej, którą stanowi Punkt Informacji Turystycznej Stowarzyszenia Geopark Łuk Mużakowa i Pawilon informacyjny oraz Pracownia Terenowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Na terenie Gminy znajduje się zaliczany do Szlaków Kulturowych Ścieżka geoturystyczna „Dawna kopalnia Babina” oraz niżej wymienione szlaki i trasy rowerowe w okolicy Łęknicy:

- Trasa nr 1 – szlak rowerowy Łęknica – Żary o długości 45 km oznaczony kolorem czerwonym. Trasa rozpoczyna się przy dworcu PKS w Łęknicy, następnie prowadzi do Parku Mużakowskiego (na jego terenie szlak oznakowany jest jako „Szlak doliny Nysy Łużyckiej),
- Trasa nr 2 – szlak rowerowy Łęknica – Jasiień o długości 40 km. Trasa jest oznakowana kolorem czerwonym do Buczyn i kolorem niebieskim od „Głazu Krabata” do Jasienia. Szlak wiedzie od Łęknicy do Parku Mużakowskiego i dalej przez Żarki Wielkie do Kamienicy i Buczyn.
- Trasa nr 3 – nieoznakowana o długości 42 km, wiedzie z Łęknicy przez Nowe Czaple, Wierzbiczin, Dobrochów, Staszów, Przewóz i Potok, następnie przez teren rezerwatu „Nad Młyńską Strugą” z powrotem do Łęknicy.
- Trasa nr 4 – z Łęknicy przez Czaple, Dobrochów, Straszów do Przewozu. Następnie przekraczamy granicę na moście Przewóz – Podrosche i powrót do Łęknicy niemiecką stroną wzdłuż lewego brzegu Nysy Łużyckiej.
- Trasa nr 5 – z Łęknicy prowadzi do pogranicza niemieckich landów Brandenburgii i Saksonii. Szlak wiedzie przez Most Podwójny w Parku Mużakowskim, dalej do Bad Muskau, potem do Gablenz i Kromlau. Następnie przez Klein Dubern i Gross Dubern docieramy do Schleife. Powrót trasą rowerową obok Weisswasser przez Bad Muskau głównym przejściem granicznym do Łęknicy.

5.2.3. Organizacje pozarządowe oraz prowadzące działalność pożytku publicznego

Gmina współpracuje z organizacjami pozarządowymi (NGO) i co roku przyjmowany jest Program współpracy Gminy Łęknica z organizacjami pozarządowymi. Obecnie w ostatniej fazie konsultacji znajduje się Program współpracy na 2022 r., w którym, między innymi, przewidziano wsparcie finansowe dla prowadzenia Punktu Informacji Turystycznej w gminie Łęknica.

Na terenie gminy działa Stowarzyszenie Geopark Łuk Mużakowa, którego Cele statutowe to :

1. Wdrażanie, w obszarze swojej działalności, zasad geoparków posiadających oznaczenie Global Geopark UNESCO, opartych o strategię rozwoju geoturystyki, geoedukacji oraz ochrony georóżnorodności i dziedzictwa kulturowego, wspomagającą rozwój regionalny;
2. Promowanie dziedzictwa geologicznego, przyrodniczego i kulturowego transgranicznego obszaru Geopark Łuk Mużakowa;

3. Poprawa infrastruktury turystycznej oraz podejmowanie i wspieranie inicjatyw społecznych, gospodarczych, kulturalnych, sportowych, naukowych, ekologicznych i turystycznych służących rozwojowi lokalnemu obszarowi Geoparku;
4. Działalność oświatowa, kulturalna, turystyczna, sportowa, szkoleniowa, edukacyjna i publikacyjna ze szczególnym uwzględnieniem propagowania wiedzy z zakresu nauk przyrodniczych, historycznych i nauk o Ziemi;
5. Podtrzymywanie tradycji lokalnej, pielęgnowanie oraz rozwój lokalnej świadomości obywatelskiej i kulturowej;
6. Upowszechnianie i rozwijanie kultury regionalnej.

Zadania, które realizują organizacje pozarządowe motywują mieszkańców Gminy Łęknica do udziału w pracach, pobudzają ich kreatywność, umacniają świadomość obywatelską oraz sprzyjają budowaniu wspólnoty lokalnej „Małej Ojczyzny”.

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. *Dz. U. z 2020 r. poz. 282*), formami ochrony zabytków są:

- ✓ wpis do rejestru zabytków;
- ✓ wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- ✓ uznanie za pomnik historii;
- ✓ utworzenie parku kulturowego;
- ✓ ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Łęknica funkcjonują trzy z wymienionych wyżej form ochrony, to jest uznanie za pomnik historii, wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa wymienia kolejno: prowadzenie robót budowlanych w otoczeniu zabytku, prowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych. Należy uzyskać zgodę konserwatora również na przemieszczanie zabytku nieruchomego, trwałe przeniesienie zabytku ruchomego, dokonywanie podziału zabytku nieruchomego oraz zmianę jego przeznaczenia i sposobu korzystania z tego zabytku, a także na umieszczanie urządzeń technicznych i reklamowych oraz podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku. W przypadku archeologii niezbędne jest uzyskanie pozwolenia na badania archeologiczne oraz na poszukiwania prowadzone przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania. Pozwolenie WKZ ma formę decyzji administracyjnej, tak więc w toku postępowania mają zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego.

Tryb wydawania pozwoleń reguluje *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych*

i poszukiwań zabytków. Rozporządzenie to precyzuje zakres wniosku i załączniki dla każdego typu działań przy zabytku.

Prowadzenie jakichkolwiek działań, prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych w obiekcie zabytkowym, jak i na obszarach wpisanych do rejestru zabytków wymaga uzyskania pozwolenia konserwatorskiego zgodnie z art. 36 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 ze zm.).

Art. 36. 1. Pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni;*
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;*
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;*
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;*
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;*
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;*
- 7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;*
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;*
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;*
- 10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16b i 16c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1073) oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;*
- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru; z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni;*
- 12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.*

5.3.1. Zabytki nieruchome uznane za pomnik historii

Pomnik historii ustanawiany jest w drodze rozporządzenia przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i przyznawany jest zabytkom nieruchomym o szczególnej wartości historycznej, naukowej i artystycznej, utwalonym w powszechnej świadomości mającym duże znaczenie dla dziedzictwa kulturowego Polski. Głównymi kryteriami, które musi spełniać zabytek uznany za pomnik historii są:

- zachowanie pierwotnej kompozycji przestrzennej lub jej nieznaczące przekształcenie;
- jednorodność stylowa lub zharmonizowana i czytelna mieszanina różnych stylów;
- należyte wyeksponowanie w przestrzeni miejskiej lub krajobrazie i zachowanie pierwotnych relacji z otoczeniem;
- obiekt musi być owocem pracy wybitnych twórców, np.: architektów, planistów, architektów krajobrazu, ogrodników;

- zadowalający stan techniczny lub stan pozwalający na rewaloryzację obiektu;
- obiekt jest przedmiotem troski konserwatorskiej.

Według danych Narodowego Instytutu Dziedzictwa na terenie Polski znajduje się aktualnie 109 zabytków uznanych za pomnik historii. a jeden z nich znajduje się na terenie Gminy Łęknica i jest nim:

„Park Mużakowski, park w stylu angielskim”, uznany za pomnik historii 1 maja 2004 roku.

5.3.2. Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Łęknica znajdują się trzy zespoły zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

Wszystkie zostały wymienione w tabeli nr 1 poniżej. Są to tym samym najcenniejsze element krajobrazu kulturowego na terenie gminy podlegający ścisłej ochronie konserwatorskiej, wynikającej z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tabela nr 1: Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków w Gminie Łęknica

	Obiekt	Nr wpisu do rejestru	DATOWANIE
1.	Zespół Parku Mużakowskiego	- „park krajobrazowy”, nr rejestru L-76/A decyzją z dnia 31.12.1998. - „park zewnętrzny „pola Bronowickie””, nr rejestru L-58/A decyzją z dnia 28.05.2002	1815-1845, II poł. XIX w.
2.	Zespół pałacowy „Belweder”, ul. Wojska Polskiego 2	nr rejestru L-238/A z dnia 14.05.2008: - pałac, ob. miejski ośrodek kultury, - park, XIX, 1925	XIX w., 1925 r.
3.	Budynek mieszkalno-usługowy, ul. Żurawska 2	nr rej. L-728/A z 2.11.2016	po 1920 r.

5.3.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Z przyczyn bezpieczeństwa zgromadzonych zabytków w programie opieki nad zabytkami nie podaje się szczegółów dotyczących zabytków ruchomych .

5.3.4. Zabytki nieruchomości znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Ewidencja prowadzona jest przez wojewódzkiego konserwatora zabytków zgodnie z art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.). Stanowi ona zbiór kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa, sporządzanych zgodnie z przepisami

Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2011 r. nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886).

Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku. Zgoda właściciela zabytku nie jest potrzebna w wypadku kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych.

W wojewódzkiej ewidencji zabytków powinny się znaleźć wszystkie zabytki znajdujące się na terenie objętym zakresem własności danego wojewódzkiego konserwatora zabytków. To istotnie odróżnia wojewódzką ewidencję zabytków od rejestru zabytków. Wpis do rejestru zabytków wywołuje skutki prawne w postaci objęcia danego obiektu ochroną prawną, pozwalającą na ingerencję państwa w konstytucyjnie chronione prawo własności. Rejestr opiera się na zasadzie wyboru, która oznacza, że historyczny obiekt proponowany do indywidualnej ochrony konserwatorskiej poprzez wpis do rejestru zabytków w celu jego zachowania powinien mieć wartości wyższe wobec innych obiektów tego samego typu i ponadprzeciętne. Dzięki wojewódzkiej ewidencji zabytków, która odzwierciedlać powinna cały zasób zabytkowy na danym terenie, można umiejscowić dany obiekt we właściwym miejscu w hierarchii wartości obiektów historycznych. Skutkiem wpisu do wojewódzkiej ewidencji zabytków, prowadzonej niezależnie od rejestru przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, jest obowiązek informacyjny. Zgodnie z art. 28 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5 nin. ustawy, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

1. Uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
2. Zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
3. Zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
4. Zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Listę obiektów zabytkowych ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków prowadzonej przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Lublinie przedstawiono w tabeli nr 2 – są to zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Łęknica.

5.3.5. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii

kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dokumenty te zostały szczegółowo omówione w rozdziale poświęconym relacji gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Gminna ewidencja zabytków formalnie nie stanowi formy ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. z 2021 r., poz. 710 ze zm.). Pomimo to, w piśmiennictwie prawniczym, w związku z zapisami art. 7 pkt 4 i art. 19 ust. 1 i 1 a u.o.z.o.z.) ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami pojawił i funkcjonuje termin „nienazwanych form ochrony zabytków” w odniesieniu do gminnej ewidencji zabytków, w związku z przypisanymi tej ewidencji skutkami prawnymi (wspomniany wyżej art. 19 ust. 1 i 1 a u.o.z.o.z.). Pomimo nieujęcia gminnej ewidencji zabytków w art. 7 u.o.z.o.z. to może być ona kwalifikowana jako forma ochrony zabytków. Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza (prezydenta miasta, wójta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886) określają zakres informacji, który powinna zawierać karta adresowa zabytku nieruchomego. Znowelizowane w 2019 roku rozporządzenie nakłada na wojewódzkich konserwatorów zabytków obowiązek poinformowania o zamiarze włączenia karty ewidencyjnej zabytku do wojewódzkiej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty - wojewódzki konserwator zabytków zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, a także wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o włączeniu karty ewidencyjnej, wraz z odpowiednio potwierdzoną kopią takiej karty. Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty ewidencyjnej zabytku, o sporządzeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu

zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty ewidencyjnej zabytku, o włączeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku do wojewódzkiej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Kolejnym etapem obowiązku informacyjnego jest obowiązek powstający na etapie wykonywania gminnej ewidencji zabytków. O zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty, wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem. Zawiadomienia o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku będącego historycznym układem urbanistycznym lub ruralistycznym, historycznym zespołem budowlanym, terenem, na którym znajduje się znaczna liczba zabytków archeologicznych lub nieruchomością o nieuregulowanym stanie prawnym do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej takiego zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej takiego zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty dokonuje się w drodze obwieszczenia umieszczonego na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej Gminy.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw znacząco wzmocniła rangę gminnej ewidencji zabytków nakładając obowiązek uzyskania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę w stosunku do obiektów budowlanych i obszarów niewpisanych do rejestru ale ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Włączenie zabytku do gminnej ewidencji zabytków skutkuje ich ochroną (obiekty i obszary) i ujęcie w gminnej ewidencji zabytków uwzględnia się w:

- miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy - Wojewódzki Konserwator Zabytków może wyznaczyć nakazy i zakazy dotyczące obszarów bądź budynków;
- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i innych dokumentach planistycznych - Wojewódzki Konserwator Zabytków może wyznaczyć nakazy i zakazy dotyczące obszarów bądź budynków;
- decyzji o warunkach zabudowy - Gmina przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków;
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego - Gmina przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków;
- decyzji o realizacji inwestycji drogowej, lokalizacji linii kolejowej lub realizacji inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego - wojewoda lub starosta przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków;
- prawie budowlanym – pozwolenia na budowę lub rozbiórkę uzgadniane są z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

W art. 24 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.) ustawodawca nałożył na Ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określenie, w drodze rozporządzenia, przesłanek, od których spełnienia jest uzależnione wyłączenie kart ewidencyjnych i adresowych z ewidencji. Wobec niezrealizowania do chwili obecnej tego obowiązku należy domniemywać, że wyłączenie zabytku z gminnej ewidencji zabytków jest możliwe w odniesieniu do zabytku, który utracił wartości, na podstawie których został włączony do ewidencji albo jego wartość nie zostanie

potwierdzona w nowych ustaleniach. O wyłączeniu z gminnej ewidencji zabytków decyduje wójt z urzędu lub na wniosek właściciela zabytku – w porozumieniu z **Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków**. W przypadku wyłączenia zabytku z gminnej ewidencji zabytków na wójcie spoczywa obowiązek poinformowania właściciela lub posiadacza zabytku, zgodnie z Rozporządzeniem z dnia 10 września 2019 r. (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886)

Gmina Łęknica posiada Gminną Ewidencję Zabytków, przyjętą Zarządzeniem Burmistrza Łęknicy nr 178.2012 z dnia 7 listopada 2012 r. Zarządzenie to zostało zmienione Zarządzeniem Burmistrza Łęknicy nr 372.2018 z dnia 27 kwietnia 2018 r.

5.4.1. Zabytki nieruchomości ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Łęknica

Gminna Ewidencja Zabytków jest dokumentem otwartym. Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w gminnej ewidencji zabytków mogą być ujęte inne zabytki nieruchomości wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Tabela nr 2: Zabytki nieruchomości w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Łęknica – w zestawieniu ujęto także obiekty wpisane do rejestru zabytków. Stanowiska archeologiczne zostały ujęte w tabeli nr 3.

	ZABYTEK	ADRES	CZAS POWSTANIA	REJESTR ZABYKÓW		INNE FORMY OCHRONY
				NR REJESTRU	DATA DECYZJI	
1.	Willa	ul. 1 Maja 1	2 poł. XIX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
2.	Budynek mieszkalny	ul. 1 Maja 6	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
3.	Stacja kolejowa	ul. Dworcowa 22	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
4.	Trafostacja	ul. Dworcowa	pocz. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
5.	Warsztaty	ul. Dworcowa 13/15	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
6.	Budynek mieszkalny	ul. Dworcowa 11	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
7.	Budynek mieszkalny	ul. Dworcowa 14	pocz. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
8.	Budynek mieszkalny	ul. Dworcowa 19	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
9.	Budynek mieszkalny	ul. Dworcowa 8	pocz. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
10.	Budynek mieszkalny	ul Hutnicza 1	pocz. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
11.	Budynek mieszkalny	ul Hutnicza 12	pocz. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
12.	Budynek mieszkalny	ul Hutnicza 17	1905 r.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
13.	Budynek mieszkalny	ul Hutnicza 18	1908 r.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
14.	Budynek mieszkalny	ul Hutnicza 20	1908 r.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
15.	Budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 10/12	pocz. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta

16.	Budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 13	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
17.	Budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 19	pocz. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
18.	Willa w kopalni	ul. Dworcowa 37	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
19.	Budynek przy kopalni	ul. Dworcowa 37	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
20.	Budynek mieszkalny	ul. Leśna 3	pocz. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
21.	Budynek mieszkalny	ul. Leśna 6	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
22.	Budynek mieszkalny	ul. Leśna 7	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
23.	Budynek mieszkalny	ul. Leśna 8	1889 r.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
24.	Budynek Gospodarczy	ul. Leśna 8	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
25.	Budynek mieszkalny	ul. Polna 2	XIX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
26.	Budynek mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 1	l. 20-30 XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
27.	Budynek mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 10	l. 20-30 XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
28.	Budynek mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 12	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
29.	Pałac tzw. „Belweder” oraz otaczający go park tzw. „Park Belwederski”	ul. Wojska Polskiego 2	pocz. XX w.	L-238/A	14.05.2008	MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
30.	Dom Robotniczy, ob. budynek mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 3	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
31.	Dom Robotniczy, ob. budynek mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 3a	k. XIX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
32.	Wieża ciśnień	ul. Wolności	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
33.	Cmentarz ewangelicki ob. rzymsko-katolicki	ul. Wolności	XVIII w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
34.	Budynek mieszkalny	ul. XX-lecia 12 obecnie ul. Graniczna	XIX/XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
35.	Budynek mieszkalny	ul. XX-lecia 18 obecnie ul. Graniczna	XIX/XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
36.	Budynek mieszkalny	ul. XX-lecia 3 obecnie ul. Graniczna	XIX/XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
37.	Budynek mieszkalny	ul. XX-lecia 5a obecnie ul. Graniczna	k. XIX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
38.	Budynek mieszkalny	ul. XX-lecia 5b obecnie ul. Graniczna	XIX/XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
39.	Willa	ul. XX-lecia 6 obecnie ul. Graniczna	XIX/XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
40.	Budynek mieszkalny, ob. Urząd Miasta	ul. Żurawska 1	pocz. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
41.	Budynek mieszkalny	ul. Żurawska 2	pocz. XX w.	L-728/A	2.11.2016	MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
42.	Układ urbanistyczny Łęknicy		XVI w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
43.	Park Mużakowski		1815-1845, 2 poł. XIX w.	L-76/A	31.12.1998	MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta

						Rady Miasta
44.	Pola Bronowickie		1 poł. XIX w.	L-58/A	28.05.2002	MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
45.	Budynek mieszkalny	ul. Dworcowa 18	1908 r.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
46.	Budynek mieszkalny	ul. Leśna 12	1925 r.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
47.	Budynek mieszkalny	ul. Leśna 9	pocz. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
48.	Budynek mieszkalny	ul. H. Sawickiej 7 obecnie ul. Nad Nysą	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
49.	Budynek mieszkalny	ul. Wolności 11	1927 r.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
50.	Budynek mieszkalny	ul. Wolności 1	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
51.	Zsyp węglowy tzw. „Bunkier”	ul. Dworcowa 37	1 ćw. XX w.			MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta
52.	Dawny Zakład Ceramiki ob. budynek warsztatowy	ul. T. Kościuszki 18				MPZP Uchwała XXIX/152/2005 Rady Miasta

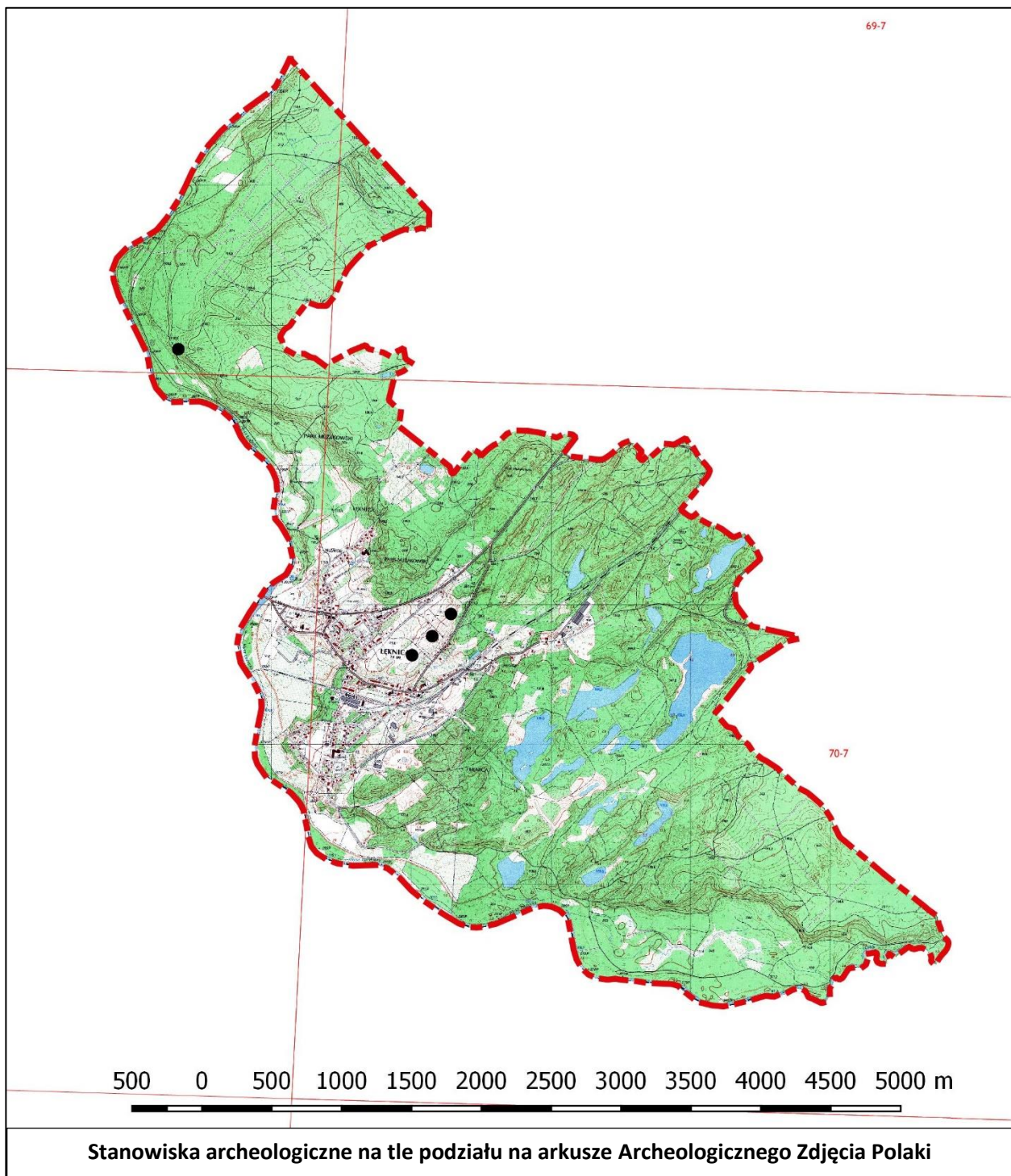
5.4.2 Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Lęknica

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”. Są to więc pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany oraz relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Zabytki archeologiczne stanowią szczególną grupę zabytków, ponieważ są to obiekty rozproszone i występują także z dala od terenów współcześnie zamieszkałych. Zgodnie z prawem każdy obiekt archeologiczny, niezależnie od własności gruntu, na którym został odnaleziony, jest własnością państwa. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje zabytki archeologiczne za źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

Podstawą do ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest prowadzony od 1978 r. ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Program ten systematyzuje zasób wiedzy o terenie poprzez terenową prospekcję archeologiczną z uwzględnieniem informacji o wcześniejszych badaniach, zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach naukowo badawczych oraz publikacjach naukowych i popularno-naukowych. Dokumentacja AZP, na którą składają się karty ewidencyjne reprezentujące ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania kraju. Do zbioru włączane są nowe karty ewidencyjne, które zgodnie z nowym rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Dz. U. 2019 poz. 1886) noszą nazwy „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego lądowego”; „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego podwodnego śródlądowego”; „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego podwodnego morskiego”. Karty ewidencyjne zabytków archeologicznych są włączane w zasób wojewódzkiej

ewidencji zabytków i dokumentacja stanowisk archeologicznych w ewidencji wojewódzkiej jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie i musi być odzwierciedlana w prowadzonych przez gminy Gminnych Ewidencjach Zabytków.

Prowadzona przez Gminy ewidencja zabytków archeologicznych ma za zadanie informowanie o obecności w danym miejscu nieruchomego zabytku archeologicznego. Zgodnie z przepisami prawa, każdy kto zamierza realizować roboty ziemne na terenie, gdzie znajdują się zabytki archeologiczne, prowadzić roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub ewidencji zabytków objętym ochroną na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, planuje zmiany charakteru dotychczasowego przeznaczenia terenu, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub uszkodzenia zabytku archeologicznego (stanowiska archeologicznego), jest zobowiązany przeprowadzić (czyli sfinansować) badania archeologiczne w zakresie ustalonym przez

wojewódzkiego konserwatora zabytków. Badania archeologiczne prowadzone na stanowiskach mogą mieć charakter inwazyjny (niszczący) oraz badania nieinwazyjne z wykorzystaniem metod geofizycznych, teledetekcyjnych. Obie metody badań dają możliwość poznania poszczególnych stanowisk, zabytków czy problemów związanych z szeroko rozumianą przeszłością, w tym zwłaszcza w sytuacjach zagrożenia zniszczeniem lub uszkodzeniem substancji zabytkowej (nawarstwień, obiektów, materiałów i ich kontekstów).

Obowiązek przeprowadzenia badań archeologicznych reguluje art. 31 ustawy o ochronie zabytków, w myśl którego osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, jest obowiązana pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków. Zgodnie zaś z art. 31 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych ustala wojewódzki konserwator zabytków w drodze decyzji wyłącznie w takim zakresie, w jakim roboty budowlane albo roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, zniszczą lub uszkodzą zabytek archeologiczny. Zatem obowiązek przeprowadzenia prac archeologicznych istnieje tylko wówczas, kiedy występuje ryzyko przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego i o ile przeprowadzenie badań jest niezbędne w celu ochrony zabytków.

Na terenie gminy Łęknica znajdują się 4 stanowiska archeologiczne, które zostały ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków prowadzonej przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze. Wszystkie stanowiska ujęte w GEZ Gminy Łęknica zostały zweryfikowane pod kątem zgodności z aktualnymi danymi adresowymi, to jest aktualną nazwą miejscowości. Prezentowane w tabeli nr 3 lista 4 stanowisk zawiera wszystkie stanowiska występujące w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków, które posiadają potwierdzoną lokalizację na terenie gminy i w tabeli nie zostało ujęte cmentarzysko ludności kultury łużyckiej z epoki brązu, które znane jest z danych archiwalnych ale nie zostało zlokalizowane w terenie podczas badań AZP.

Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Łęknica to stanowiska nowoodkryte podczas badań powierzchniowych, przeprowadzonych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) oraz jedno stanowisko „domek angielski” na terenie Parku Mużakowskiego, które zostało ujęte w ewidencji wojewódzkiej po przeprowadzonych badaniach sondażowych w latach 1999 i 2005 oraz nadzorze archeologicznym w 2011 r. . Archeologiczne Zdjęcie Polski to ogólnopolski program badawczo-ewidencyjny opracowany w Ośrodku Dokumentacji Zabytków i wdrożony do realizacji w 1978 r. Jego celem jest rozpoznanie, metodą badań powierzchniowych i poprzez kwerendę źródłową, stanowisk archeologicznych na terenie całego kraju oraz budowa archiwum informacji o stanowiskach archeologicznych rozpoznanych tą metodą. Na potrzeby realizacji programu obszar kraju podzielono na tzw. arkusze i tereny gminy Łęknica znajdują się na następujących arkuszach AZP 69-06, 69-07, 70-06 i 70-07. Wszystkie 4 znane do tej pory stanowiska archeologiczne z terenu gminy są zlokalizowane na obszarze 70-07 i trzy z nich zostały odkryte podczas badań AZP w 1993 r. a ostatnie podczas badań sondażowych i nadzorów archeologicznych „domku angielskiego” na terenie Parku Mużakowskiego. Żadne ze stanowisk

archeologicznych z terenu Gminy Łęknica zostało wpisane do rejestru zabytków. Na terenie Gminy Łęknica brak jest zabytków archeologicznych tworzących własne formy krajobrazowe, jak na przykład kurhany, grodziska.

Dokumentacje z badań AZP na wymienionych obszarach zawierają rzetelną kwerendę materiałów archiwalnych, a materiał kartograficzny w nich zawarty odpowiada standardom dokumentacji AZP tworzonym w danym okresie i jest całkowicie wystarczająca dla dokładnej lokalizacji poszczególnych faktów osadniczych.

Jak wspomniano w efekcie wymienionych badań na terenie gminy ujawniono jak do tej pory jedynie 4 stanowiska archeologiczne, oraz jedno znane z badań archiwalnych, które nie zostało jednak zlokalizowane w terenie. Jest to niezwykle mała liczba, która odzwierciedla przede wszystkim fakt bardzo słabej dostępności terenu do badań powierzchniowych z uwagi na porastający las, tereny parkowe oraz teren miasta. Odkryte stanowiska dostarczyły materiał zabytkowy, który w całości przypisano okresowi późnego średniowiecza i czasom nowożytnym. Z racji słabej dostępności terenu, który z pewnością był atrakcyjny do zasiedlania grup ludzkich, należy dużą uwagę przykładając do wszelkich prac ziemnych prowadzonych szczególnie podczas wykopów pod obiekty budowlane i każde zgłoszenie prac ziemnych powinno skutkować pouczeniem o konieczności przerwania prac, w przypadku odkrycia przedmiotów, co do których istnieje podejrzenie, że mogą być zabytkami archeologicznymi. Modelowe zapisy dotyczące postępowania znalazły się w uchwalonych (oraz czekającym na publikację) miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w Gminie Łęknica.

Tabela 3: Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy w gminnej ewidencji zabytków – na liście nie ujęto stanowiska nr 70-07/7, które nie zostało zlokalizowane w terenie i nie zostało ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków

	MIEJSCOWOŚĆ	Nr obszaru AZP	Nr stan. na obszarze	Nr stan. w miejsc.	
1.	ŁĘKNICA	70-07	1	1	późne średn.-okres nowożytny – punkt osadniczy
2.	ŁĘKNICA	70-07	2	2	późne średn.-okres nowożytny – punkt osadniczy
3.	ŁĘKNICA	70-07	3	3	późne średn.-okres nowożytny – punkt osadniczy
4.	ŁĘKNICA	70-07	13	5	okres nowożytny (XIX w.) – domek angielski w Parku Mużakowskim

5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Niewątpliwie do najcenniejszych zabytków na terenie Gminy Łęknica należą obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków.

Zespół Parku Mużakowskiego - część parku wpisana do rejestru Zabytków Województwa Lubuskiego decyzjami nr L -76/A z dnia 31.12.98 r. oraz L-58/A z dnia 28.05.2002 r. 1 maja 2004 r. część polska parku została uznana przez Prezydenta RP za Pomnik Historii (Dz. U. Nr 102 z dnia 1 maja 2004 r., poz. 1059), którego celem jest „zachowanie, ze względu na uniwersalne wartości artystyczne i historyczne, unikatowego na skalę europejską przykładu parku w stylu krajobrazowym z początku XIX w., którego wybitne rozwiązania artystyczne i przestrzenne, wykorzystujące w sposób perfekcyjny

przyrodnicze elementy kompozycji i walory naturalnego krajobrazu, stały się źródłem inspiracji dla kolejnych założeń parków krajobrazowych w Europie i na świecie". 2 lipca 2004 r. park został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO jako „*niezwykły przykład europejskiego parku, krajobrazu idealnego stworzonego ręką człowieka oraz nowego podejścia do projektowania zieleni w przestrzeni zurbanizowanej*". Wpisem tym objęto obszar 348 hektarów, prawie 212 hektarów po stronie polskiej obejmującej Park na Tarasach oraz Arboretum. Wyznaczono także strefę buforową o powierzchni 1204 hektarów (584 ha po stronie polskiej).

Park Mużakowski (Muskauer Park) położony na terenie Polski i Niemiec po obu stronach Nysy Łużyckiej na terenie Łęknicy oraz Bad Muskau (polskie Mużaków), nazywany Parkiem Księcia Pücklera o niespotykanej powierzchni, bo wynoszącej 722 hektarów (ponad 7,2 km²) – po stronie polskiej 522 hektary a po niemieckiej około 200 hektarów. Założeniem pałacowo-parkowe od lat 80-tych ubiegłego wieku jest rewaloryzowane, jako wspólny polsko-niemiecki projekt konserwatorski. W pracach tych wykorzystano wydane w 1834 r. przez twórcę parku, księcia Pücklera dzieło „Szkice o ogrodnictwie krajobrazowym”, opisujące walory przyrodnicze i architektoniczne parku oraz doświadczenia jego twórcy. Praca ta stała się inspiracją do tworzenia parków krajobrazowych w kontynentalnej części Europy.

Przestrzeń Parku Mużakowskiego charakteryzuje się wyraźnym strefowaniem całej kompozycji, w zgodzie z zasadą *od kultury do natury*, czyli od przypałacowego ogrodu formalnego (*formal garden*) z dominującym regularnym ogrodem kwiatowym, poprzez park krajobrazowy (*pleasure garden*) aż po rozległy krajobraz parkowy z folwarkami i ozdobną farmą (*ornamental farm*) w postaci Pól Bronowickich. Ogród formalny obsadzony był wyszukаныmi gatunkami drzew i krzewów, kompozycjami wodnymi, wazami i rzeźbami oraz bardzo charakterystycznym akcentem z trzema topolami na łące przed pałacem. Przejście do ogrodu krajobrazowego charakteryzowało się zróżnicowanym składem gatunkowym drzew i krzewów, z przewagą gatunków rodzimych – książe Pückler od samego początku starał się dobierać gatunki odporne na niekorzystne warunki klimatycznie. Ważnymi elementami kompozycyjnymi Parku były mosty, które łączą oba brzegi Nysy Łużyckiej oraz wiadukty przerzucane ponad wąwozami oraz mostki, z Mostem Podwójnym, Angielskim oraz Moskiem Fuksjowym.

Powstałe na powierzchni 55.4 ha w latach 1856-1867 Arboretum (*Arboretum Muscaviense*) miało w zamyśle Fryderyka Niderlandzkiego weryfikację klimatyczną wprowadzanych gatunków, które miały zasilać cały park. W krótkim czasie posadzono tu 80 tysięcy sadzonek roślin, z których do dzisiaj praktycznie nic się nie zachowało. W swoim czasie Arboretum określano jako pierwszą kolekcję dendrologiczną w Europie Środkowej z największą kolekcją roślin drzewiastych.

Książę Hermann Ludwig Heinrich von Pückler-Muskau (1785-1871) był w Niemczech prekursorem zakładania ogrodów krajobrazowych na wzór angielski. W Parku Mużakowskim harmonijnie połączył naturalną rzeźbę terenu doliny przelomowej Nysy terenu Łuku Mużakowa z jej terasami, pomnikowymi dębami w dolinie, z wartościami kulturowymi miasta i podmiejskich wsi z mostami, wiaduktami, ścieżkami krajobrazowymi, punktami widokowymi z kamiennymi ławkami.

Park Mużakowski składa się z kilku wyodrębniających się w krajobrazie jednostek przestrzennych. Po stronie niemieckiej, wokół tzw. Nowego Zamku, siedziby kolejnych właścicieli, znajdują się Ogród Zamkowy, Ogród Niebieski i Ogród Pana. Dalej w kierunku

zachodnim znajdują się Park Górski i Park Uzdrawiskowy. Po stronie polskiej z kompozycji parkowej należy wymienić Wnętrze Centralne, okolice Domku Angielskiego, okolice Dębu Hermanna, Bażanciarnię, Szkółki oraz Arboretum. W części północno-wschodniej park zamykają tzw. Pola Bronowickie, teren użytkowany rolniczo, na którym kiedyś znajdowała się Farma Ozdobna.

Oficjalnie za datę powstania założenia krajobrazowego przyjmuje się 1 maja 1815 r., ale prace nad kształtowanie doliny Nysy Łużyckiej w duchu krajobrazowym rozpoczęły się wcześniej, bo w 1874 r., kiedy to z okazji ślubu rodziców księcia Hermann von Pückler została poprowadzona Droga Klementyny. W 1811 r. książę obejmuje w posiadanie dobra Mużakowskie i rozpoczął pierwsze nasadzenia na zboczach od domku angielskiego do Mostu Królewskiego, rozpoczynając od prac ziemnych w Ogrodzie Zamkowym i nasadzeń różnych gatunków drzew, w dużej części gatunków egzotycznych, ale także przesadzeń starych drzew – najbardziej znanym przykładem było przesadzenie buku odmiany purpurowej, który przesadzono jako 40 letnie drzewo przy rampie wjazdowej do pałacu. Nasadzenia trwały do końca 1817 r., równolegle rozbudowując starą rezydencję. Za Nysą powstał cottage połączony z zamkiem drogą i Mostem Angielskim (wówczas drewnianym). W latach 1817-1819 utworzono Staw Zamkowy, do którego wodę doprowadzono dzięki Nysie Hermanna, sztucznemu przekopowi odnogi Nysy. Skryształizowanie całościowej wizji parku dokonało się po kontaktach księcia z wybitnymi architektami, a szczególnie kiedy John Adey Repton zaproponował wycięcie alei lipowej, co spowodowało powstanie szerokiego otwarcia krajobrazowego w głównej osi pałacu, w kierunku wschodnim. Swoje działania w parku prowadzili także inni znani ówczesni ogrodnicy, jak P.J. Lenne – dyrektor Sanssouci. W 1823 r., pomimo kryzysu finansowego książę Pückler otworzył uzdrowisko, tzw. Łażnie Pücklera. W 1826 r. wziął fikcyjny rozwód i w latach 1826-1829 udał się w drugą podróż do Anglii a po jego powrocie powstał Ogród Niebieski Ogród Pana. W latach 1832-35 wykopano jezioro Dębów, a w latach 1834-1840 kiedy książę podróżował po południowej Europie i Afryce jego żona Lucie i ogrodnik Rehder dokonali scalenia kompozycyjnego części wschodniej i zachodniej parku. W 1840 r. Park Główny zajmował 168 hektarów a Park Górski i Uzdrawiskowy 89 hektarów. W 1844 r. wybudowano oranżerię, ale kłopoty finansowe zmusiły księcia do sprzedania posiadłości w 1845 r. i przeniósł się on do Branitz, gdzie stworzył park, w którym w 1871 r. został pochowany w tumulusie (piramidzie) na środku parkowego stawu. 30 letnia działalność księcia Hermanna von Pückler-Muskau była w późniejszych latach kontynuowana przez kolejnych właścicieli posiadłości. Książę zdołał zrealizować założenie parkowe na obszarze około 250 hektarów z planowanych 700, większość mostów i wiaduktów miała konstrukcję drewnianą, które były zastępowane konstrukcjami murowanymi już przez nowych właścicieli.

W latach 1846-1881 kolejnym właścicielem był Fryderyk Niderlandzki, który zaakceptował i kontynuował dzieło księcia von Pückler, angażując w 1852 r. jako inspektora ogrodowego w Parku ucznia Rehdera, Carla E. Petzolda, który w latach 1871-1881 był dyrektorem parku, realizując koncepcje Pücklera. Od 1852 zastąpiono drewniane budowle murowanymi i powstały: Most Kratowy, Most Królewski, Most Arkadowy i Wiadukt prowadzący do Arboretum. W latach 1856-67 Petzold wraz z dendrologiem Kirchnerem stworzyli w części południowo-wschodniej Parku, na powierzchni 55 hektarów Arboretum. W latach 1862-66 przebudowano Nowy Zamek w stylu neorenesansowym a Park w tym czasie zajmował powierzchnię 550 hektarów. W 1881 r. Fryderyk Niderlandzki umiera, zamykając drugi, 35 letni etap tworzenia Parku. Ostatnimi właścicielami dóbr mużakowskich

została rodzina von Arnim i etap ten zamyka się w latach 1883-1945. Na początku XX w. przeprowadzono rozbudowę Folwarku Zamkowego, nadając mu neorenesansowy wygląd, a także przystąpiono do rozbudowy i modernizacji Nowego Zamku. W okresie tym dokonano znacznej wycinki drzew w Arboretum pod powstające pole golfowe. Po śmierci żony von Arnim wybudował w miejscu planowanej przez Pücklera Kaplicy Grobowej neogotyckie Mauzoleum. W 1935 r. Park Mużakowski zajmował 545 hektarów, z których 241 hektarów od 1931 r. zostało objęte ochroną jako rezerwat przyrody. Park był pielęgnowany do 1945 r. Na początku 1945 r. w tych okolicach zatrzymał się front i teren Parku, szczególnie Arboretum zostały zniszczone okopami, a same drzewa na terenie parku bardzo ucierpiały od odłamki w trakcie działań wojennych. Po wojnie, po ustanowieniu granicy na Nysie Łużyckiej po stronie niemieckiej pozostały dwa zamki z ogrodami i park górski a po stronie polskiej park krajobrazowy, który w latach 50-tych, dzięki staraniom Borowicza i Bugały, naukowców z Instytutu Dendrologii PAN w Kórniku zostały wyłączone z typowej gospodarki leśnej stając się nieformalnym rezerwatem kulturowym. Pod koniec lat 80-tych XX w. tereny leśne parku zostały przekazane Ministerstwu Kultury i Sztuki, a od 1988 r. na terenie Parku Mużakowskiego trwa współpraca polskich i niemieckich konserwatorów zabytków, którzy starają się zintegrować cały park i przywrócić dawną świetność. W 1989 r. powołano fundację „Füst-Pückler-Park Bad Muskau” i rozpoczęto prace od inwentaryzacji stanu i zasobów parku. Wykonano rozpoznanie archeologiczne zniszczonych obiektów architektury: Mauzoleum i Domku Angielskiego, określono historyczny układ przestrzenny parku i na tej podstawie wyznaczono granice ochrony konserwatorskiej. Park wpisano do rejestru zabytków w 1998 r. obejmując wpisem 314 hektarów. Obecnie prace prowadzone są przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie, który poprzez Specjalistyczną Pracownię Terenową Park Mużakowski w Łęknicy zarządza zabytkiem.

W 2005 r. została utworzona przez instytucje zarządzające Parkiem Mużakowskim/Muskauer Park Międzynarodowa Rada Konserwatorska Parku Mużakowskiego i Parku Branitz. W 2010 r. na mocy nowego regulaminu do udziału w Radzie został włączony zarządca Parku Branitz – Stiftung Museum Park und Schloss Branitz – oba obiekty łączy osoba twórcy obu Parków Hermann von Pückler-Muskau. Kompetencje Rady odnoszą się do obu części Parku Mużakowskiego – polskiej i niemieckiej wraz ze strefami buforowymi oraz Parku Branitz (w odległości ok. 35 km) z otoczeniem. Rada sprawuje funkcję doradczą, wydaje zalecenia i opinie dotyczące ochrony parków i ogrodów, architektury, archeologii ogrodowej, historii sztuki ogrodowej, ekologii z przedstawicielami z Wielkiej Brytanii, Czech, Niemiec i Polski oraz przedstawiciel rodziny Pückler, który pełni funkcję przewodniczącego Konwentu Pücklera. Konwent wspiera działalność Rady.

W 2015 r. zostały opracowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa wytyczne do rewaloryzacji Parku Mużakowskiego dla potrzeb planowania przestrzennego i obejmują one:

- strefę pełnej ochrony konserwatorskiej „A” – stanowią ją Rezerwat Kulturowy Park Mużakowski w Łęknicy,
- strefę ochrony konserwatorskiej „B” – którą stanowi bezpośrednie otoczenie Parku Mużakowskiego w Łęknicy;
- strefę ochrony konserwatorskiej „W” – którą stanowią tereny przewidziane do rozpoznania archeologicznego;

- strefę ochrony konserwatorskiej „E” – czyli Strefę Ochrony Ekspozycji zabezpieczającej eksponowanie obszarów Parku.

Zespół pałacowy „Belweder” – pałac i park wpisane do rejestru Zabytków Województwa Lubuskiego decyzją nr L-283/A z dnia 14.05.2008 r.

W prawobrzeżnej części Mużakowa (Muskau) – obecnie Łęknica powstało w 2 połowie XIX kilka obiektów przemysłowych oraz osiedla mieszkaniowe. Ważniejszym z zakładów przemysłowych była wybudowana przez Eduarda Urbainz w 1898 r. huta szkła, z którą związana jest historia powstania pałacu tzw. Belwederu oraz parku. Po śmierci Eduarda w 1904 r. zakład przejął jego syn Oskar, który naprzeciwko huty wybudował w 1925 r. Belweder, budowlę o cechach klasycyzujących oraz secesyjnych. Zespół pałacowo-parkowy złożony z pałacu, budynku garażowego oraz parku usytuowany w południowej części miasta ograniczony jest od północy torami kolejowymi a od zachodu tarasem zalewowym Nysy Łużyckiej. Pałac wybudowany z cegły ceramicznej pełnej, obustronnie tynkowane ze stropami z belek drewnianych i tynkiem na trzcinie, na rzucie wydłużonego prostokąta, rozczłonkowany dwoma ryzalitami bocznymi w elewacji frontowej portykiem kolumnowym w osi elewacji frontowej z wejściem do budynku, w elewacji ogrodowej dwiema bocznymi trapezoidalnymi dobudówkami oraz półkoliście zamkniętym centralnym ryzalitem, od południa półkoliście zamknięta dobudówka mieszcząca oranżerię. Bryła pałacu rozczłonkowana, dwukondygnacyjna z trójkondygnacyjnym ryzalitem w elewacji ogrodowej, podpiwniczona, z użytkowym poddaszem, zamknięta wysokim dachem czterospadowym pokrytym dachówką. Fasada ujęta po bokach jednoosiowymi ryzalitami ze zdwojonymi żłobkowanymi pilastrami w narożach ryzalitów, akcentowana portykiem kolumnowym ze żłobkowanymi trzonami i prostymi głowicami przy wejściu zamkniętym dachem mansardowym z wygiętymi ku górze narożami, oraz półkolistym tympanonem. Elewację frontową akcentuje niski cokół oraz ząbkowy gzyms wieńczący. Elewacja ogrodowa z centralnym trójkondygnacyjnym, pięcioosiowym półkolistym ryzalitem nakrytym kopułą pokrytą blachą, galeryjką w trzeciej kondygnacji, osie ryzalitu przedzielane żłobkowanymi lizenami od parteru do drugiej kondygnacji. W narożnikach elewacji trójbocznie zamknięte trójosiowe dobudówki z balkonami, osie przedzielane żłobkowanymi lizenami. Elewacja boczna – południowa, czteroosiowa z czterema lizenami oraz półkoliście zamkniętą przybudówką mieszcząca oranżerię ze szklanym dachem. Obecnie w pałacu ma swoją siedzibę Miejski Ośrodek Kultury w Łęknicy. Budynek stał się własnością Gminy Łęknica w 1992 r.

Park Belwederski został założony w połowie XIX w. pomiędzy 1840 a 1856 rokiem i stanowił część założenia Parku Mużakowskiego, powstałego z inicjatywy księcia Hermana von Pückler w I połowie XIX w., a którego rozbudowę kontynuował w latach 1846-1881 Ferdynand Niderlandzki. W 1856 r. wybudowano drogę łączącą park z położonym na północ Arboretum, utworzonym w latach 1857-1867 przez ogrodnika-architekta E. Petzolda. W 2 połowie XIX w. została wybudowana linia kolejowa, która przecięła Park Belwederski, dzieląc go na dwie części, obecnie odmienne stylistycznie. Do rejestru zabytków wpisana jest część południowa parku leżąca przy pałacu Urbainzów, a w kierunku północnym jego kontynuacją jest obecny park miejski. Ukształtowanie tej części parku jest bardziej urozmaicone, z łagodnymi wzniesieniami i polanami. Drzewostan tej części parku posiada charakter mieszany utworzony z dębu szypułkowego, grabu zwyczajnego, robinii akacjowej, brzozy brodawkowatej, lipy drobnolistnej, osiki z okazami starych pomnikowych drzew:

dębu szypułkowego, brzozy brodawkowatej, czarnej sosny. Drzewostan parku przy pałacu buduje głównie dąb szypułkowy, buk zwyczajny, lipa drobnolistna, dąb czerwony oraz pojedyncze egzemplarze brzozy brodawkowatej, sosny zwyczajnej, modrzewia europejskiego, grabu zwyczajnego. Przed pałacem znajduje się grupa 4 sosen czarnych, z których dwie są zrośnięte pniami, a pozostałe posiadają po 2, 3 pnie.

Budynek mieszkalno-usługowy ul. Żurawska 2 – wpisany do rejestru Zabytków Województwa Lubuskiego decyzją nr L-728/A z dnia 02.11.2016 r.

Narożny budynek mieszkalny z częścią usługową w przyziemiu został wybudowany na początku XX w. u zbiegu ulic Żurawskiej i Dworcowej. Murowany z cegły, na ceglanej podmurówce z detalem architektonicznym wypracowanym w tynku, część elewacji w wątku ceglanym. Budynek na rzucie zbliżonym do trapezu. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna z dwoma trójkondygnacyjnymi pseudoryzalitami z trójkątnymi szczytami w elewacjach od ulicy Dworcowej i Żurawskiej oraz wyodrębnioną trójkondygnacyjną częścią narożną, z mieszkalnym poddaszem z facjatami, bryła zamknięta dachem dwuspadowym, nad częścią narożną trójpołaciowym, pokrytym dachówką ceramiczną. Elewacja od ulicy Dworcowej 8 osiowa, od ul. Żurawskiej 5 osiowa. Budynek po remoncie elewacji wykonanym w 2020 r. Przyziemie otynkowane do wysokości $\frac{3}{4}$ okien, przyziemie części narożnikowej otynkowane w całości z pasami poziomych boni. Elewacje ujęte w narożach lizenami, artykułowane profilowanym gzymsem wieńczącym, odcinkami gzymsu parapetowego. Otwory okienne z ozdobnymi opaskami, część otworów przekształcona, stolarka nie zachowana.

Układ urbanistyczny Łęknicy

Początkiem dzisiejszej Łęknicy była łużycka wieś Wjeska, leżąca w zakolu Nysy Łużyckiej. Nazwa ta w dawnym języku łużyckim oznaczała wioskę. Wieś ta w XVI w. stanowiła jedną z 37 wsi wchodzących w skład majoratu. W okresie wojen chłopskich tereny te zostały zniszczone, co pośrednio świadczy o toczących się tutaj walkach. W okresie wojny trzydziestoletniej wieś została splądrowana i spalona, a panująca po wojnie epidemia dżumy zdziesiątkowała ludność. W borach Puszczy Mużakowskiej zamieszkiwali Łużycanie i Serbowie Łużyccy, którzy zajmowali się garncarstwem, bartnictwem i wyrębem drewna w lasach, a w okresie późniejszym eksploatacją węgla brunatnego. Obecna Łęknica historycznie była w części osadą wiejską a w części prawobrzeżnym przedmieściem miasta Bad Muskau – obecna centralna część Łęknicy, a w rejonie dzisiejszego ratusza istniała osada Lugknitz. W okresie pruskim miejscowość należała do powiatu Roßbork – niemieckiego Rothenburg. W 1886 r. wybudowano dachówczarnię oraz szamotownię, korzystające z miejscowych złóż gliny a w 1902 r. została uruchomiona huta szkła. Nazwa Lukni (Lugknitz) pojawiła się w aktach mużakowskich dopiero w 1841 r. Bad Musakau, było miastem o rodowodzie łużyckim, rozwinęło się z osady Mużaków Serbów Łużyckich, która istniała już w 600 r. Prawa miejskie Muskau uzyskało w 1452 r. Do 1945 r. Łęknica była prawobrzeżną częścią Bad Muskau i powstała z połączenia prawobrzeżnego Bad Muskau oraz wioski Lugknitz, a jej nazwa zmieniała się kilkakrotnie – Ługnica i Łuknice (1945-1947) a od 1956 r. jako Łęknica. Pierwszymi osadnikami po wojnie byli osadnicy wojskowi. Najważniejszymi zakładami były kopalnia węgla brunatnego szyb „Babina”, w którym węgiel wydobywano metodą kopalnianą oraz odkrywkową, huta szkła oraz dachówczarnia. Kopalnia węgla brunatnego została zamknięta

w latach 70-tych XX w. a Łęknica z czasem przeobraziła się z typowego miasta przemysłowego w miejsce rozwoju handlu przygranicznego.

Łęknica posiada nieregularny układ przestrzenny, z zabudową skupioną na osi północ-południe. Zabudowa Łęknicy: domy mieszkalne usytuowane przeważnie kalenicą do drogi oraz szczytem do drogi. Budynki gospodarcze na obrzeżach działki z obszernym podwórzem gospodarczym ułatwiającym komunikację. Budynki mieszkalne zbudowane w technice tradycyjnej, murowane z cegły ceramicznej na fundamencie ceglany lub kamiennym, zazwyczaj szerokofrontowe, parterowe z wysokim stromym dachem, dwuspadowym pokrytym dachówką cementową. Domy tynkowane na gładko, z bardzo skromnym detalem, rzadko zdobione – z reguły opaski okienne i proste gzymsy wieńczące, wejścia umieszczone centralnie i symetrycznie rozmieszczone otwory okienne. Zdarzają się także bardziej okazałe domy, tzw. bamberskie o okazałych frontach, często z kolumnowym wejściem, z historyzującym detalem architektonicznym w stylu neorenesansu niderlandzkiego z dekoracją kaboszonową lub rolwerkową bądź neoklasycznym pilastrami. Większość okien została zmieniona, powiększając otwory okienne. Wskutek remontów dostosowujących budynki do aktualnych potrzeb i funkcji pierwotny charakter architektoniczny historycznej zabudowy uległ zmianom i zatarciu. Przede wszystkim zatarciu ulega historyczne pokrycie dachu wymieniane na blachodachówkę, naśladujące pierwotne pokrycie kolorem i fakturą. Wśród obiektów i urządzeń technicznych, które istniały na terenie miasta należy wymienić budynki huty szkła, wieżę ciśnień przy ul. Wolności, budynki kopalni przy ul. Leśnej, budynki warsztatowe przy ul. Dworcowej oraz budynek fabryki przy ul. Kościuszki, obiekty te zostały w większości rozebrane.

Elementy funkcjonalne:

kościół św. Barbary, wybudowany w latach 1985-88 i konsekrowany 17.09.1989 r., z XVIII w. tryptykiem Zwiastowania Najświętszej Marii Panny w prezbiterium. Przy kościele plebania, która została adaptowana z XIX/XX w. budynku mieszkalnego, z bogatym eklektycznym detalem architektonicznym .

Cmentarz ewangelicki, obecnie cmentarz komunalny

założony w XVIII w. na wzgórzu, w kształcie wieloboku z czytelnym układem kwater, nagrobków i mogił. Od strony płd-wschodniej i północno-zachodniej groby rzędowo usytuowane na skarpach.

W przypadku cmentarzy starych cmentarzy na ziemiach zachodnich istotnym czynnikiem wpływającym na ich stan zachowania był z jednej strony brak poszanowania cmentarzy innych wyznań przez ludność napływową, która została przesiedlona na te tereny po 1945 r. oraz przede wszystkim fakt, zaprzestania ich użytkowania, przez co ulegały degradacji. Obecnie wzrasta społeczna troska o znikające dziedzictwo i coraz częściej organizowane są akcje wolontariuszy i lokalnej społeczności mające na celu uporządkowanie i odrestaurowanie opuszczonych nekropoli. Akcje takie mają również charakter edukacyjny, pokazują, że o miejsca spoczynku należy dbać niezależnie od narodowości osób tam pochowanych.

Pałac „Belweder” wzniesiony w 2 połowie XIX w., wpisany wraz z parkiem do rejestru zabytków pod nr L-283/A decyzją z dnia 14.05.2008 r.

Zespół dworca kolejowego wzniesiony pod koniec XIX-początku XX w. na potrzeby transportu węgla brunatnego, wydobywanego w pobliskich kopalniach. Budynek dworca z towarzyszącą zabudową warsztatów zbudowane z cegły ceramicznej o nieotynkowanych elewacjach. Przy dworcu budynki mieszkalne dla pracowników kolejowych.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Dla oceny stanu i perspektyw dziedzictwa kulturowego gminy Łęknica oraz możliwości gminy w tym zakresie, przeprowadzono analizę SWOT (**S**trength – siła, **W**eakness - słabość, **O**pportunity - szansa, **T**hreat – zagrożenie).

Po stronie słabych stron i zagrożeń uwzględniono także zagrożenia systemowe, których występowanie wynika ze słabości stanowiącego prawa, niewystarczającej presji ze strony aparatu Państwa a nie jest spowodowane działaniem, bądź zaniechaniem działania ze strony administracji lokalnej czy też właścicieli lub użytkowników obiektów zabytkowych.

MOCNE STRONY Gminy Łęknica	SŁABE STRONY Gminy Łęknica
<ul style="list-style-type: none"> • dobra dostępność komunikacyjna Gminy z obwodnicą Łęknicy, kierującą uciążliwy ruch poza tereny miasta • niezwykle wysokie walory przyrodnicze i krajoznawcze Gminy położonej na terenie Parku Mużakowskiego i Parku Krajobrazowego „Łuk Mużakowa” będącymi obszarami prawnie chronionymi • różnorodność i wielokulturowy charakter dziedzictwa kulturowego • istnienie lokalnych szlaków kulturowych powiązanych z ogólnokrajowymi i europejskimi szlakami kulturowymi, • przygraniczne usytuowanie regionu, na skrzyżowaniu szlaków, sprzyjające krajowej międzynarodowej promocji turystycznej oraz wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego na cele usługowe i komercyjne, • rozwijająca się współpraca z Bad Muskau (Mężaków) po stronie niemieckiej z licznymi wspólnie realizowanymi projektami infrastrukturalnymi • zaliczenie Łęknicy do dwóch euroregionów: lubuskiego oraz dolnośląskiego ułatwia pozyskiwanie środków z Unii Europejskiej • tradycje wielokulturowości terenów Gminy: kultury słowiańskiej (serbołużyczan) oraz 	<ul style="list-style-type: none"> • niezidentyfikowane zasoby kultury niematerialnej • remonty obiektów zabytkowych niezgodne z doktryną konserwatorską, np. przez wykorzystywanie niewłaściwych technologii i materiałów przy pracach budowlanych i konserwatorskich • brak dostatecznych środków na skuteczną ochronę i zabezpieczenie zabytków, • bardzo niski poziom dotacji z budżetu państwa, zwłaszcza środków wojewody, • brak profesjonalnych kadr zajmujących się ochroną zabytków w gminach, w tym brak przypisania obowiązków dotyczących ochrony zabytków konkretnym stanowiskom, a także brak szkoleń pracowników gmin w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego, • słabo rozwinięte usługi turystyczne, niedostateczna baza gospodarstw agroturystycznych, mała liczba miejsc noclegowych • brak lokalnego produktu, kojarzonego z gminą, na przykład kulinarnego • sezonowość ruchu turystycznego • wysoki koszt rewaloryzacji i rewitalizacji obiektów zabytkowych • brak nowoczesnej informacji turystycznej –

<p>niemieckiej</p> <ul style="list-style-type: none"> • istniejące plany zagospodarowania terenów gminy czynnikiem przyciągającym inwestorów z uwagi na klarowne zapisy dotyczące powstającej infrastruktury turystycznej • walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe do rozwoju turystyki weekendowej, wypoczynkowej i poznawczej • istniejąca i rozbudowywana infrastruktura szlaków rowerowych po najbardziej atrakcyjnych terenach Gminy (np. Park Mużakowski) oraz włączenie gminy w międzynarodowy szlak rowerowy na styku gmin Dolnego Śląska i Lubuskiego, • LGD „Grupa Łużycka” jako animator i organizator imprez kulturalnych oraz pasm turystycznych na terenie Gminy Łęknica i gmin sąsiadujących • prężnie działająca samorządowa instytucja kultury – Miejski Ośrodek Kultury w Łęknicy zlokalizowany we wpisanym do rejestru Pałacu Belwederskim • aktualna gminna ewidencja zabytków nieruchomych • korzystna struktura własności obiektów zabytkowych: zabytki we władaniu samorządu oraz sektora prywatnego dbających o swoją własność • ciekawa historia terenów regionu i gminy mająca duży potencjał dla inicjatyw popularyzatorskich historii gminy • kalendarz imprez cyklicznych organizowanych i współorganizowanych przez Gminę Łęknica i jej organizacje, rozpoznawany w regionie, • brak uciążliwego przemysłu 	<p>nieatrakcyjna oferta edukacyjna dla młodzieży i dorosłych: brak ulotek, „gadżetów” promujących gminę</p> <ul style="list-style-type: none"> • niewiedza właścicieli obiektów zabytkowych o obowiązkach wynikających z figurowania obiektu w gminnej ewidencji zabytków, • niewystarczające środki finansowe w budżecie na działalność instytucji kultury, na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • polityka finansowa rządu, której skutkiem jest deficyt budżetowy gmin poprzez nakładanie na samorządy nowych zadań bez dodatkowego wsparcia finansowego na ich realizację • niewystarczające działania związane z promocją gminy: brak zintegrowanego podejścia do turystyki, to jest kompleksowej oferty turystycznej np.: regionu, w tworzeniu której uczestniczą podmioty gospodarki turystycznej, instytucje społeczne i instytucje publiczne • niewystarczająca promocja atrakcji turystycznych i brak sieciowania usług na obszarze LGD – brak organizatora turystyki • brak zainteresowania tradycją i folklorem ze strony młodzieży • obowiązek opieki nad zabytkami a zasady dofinansowania obiektów zabytkowych pozostających w ewidencji zabytków (nie wpisanych do rejestru) przerzucający koszty utrzymania obiektów na barki właścicieli • niska skuteczność ochrony obszarowej środowiska kulturowego (znacznie niższa w stosunku do ochrony środowiska przyrodniczego)
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • integracja europejska i możliwość pozyskania funduszy unijnych w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 na dalszy rozwój • liczne programy krajowe oraz unijne programy pomocowe służące zachowaniu i remontom obiektów stanowiącym dziedzictwo narodowe • rozwój współpracy gospodarczej i kulturalnej Polski i Niemiec w kontekście położenia Łęknicy i przejść granicznych z Bad Musaku 	<ul style="list-style-type: none"> • skomplikowane procedury ubiegania się o środki unijne • ograniczone środki budżetu niepozwalające na realizację inwestycji prorozwojowych • brak skutecznego systemu zachęt ze strony państwa do podejmowania prac adaptacyjnych, konserwatorskich w obiektach zabytkowych • spadek dochodów gmin i niedoinwestowanie instytucji kultury

<p>(Niemcy) na terenie miasta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Łęknica na transgranicznym szlaku parków projektowanych przed Eduarda Petzolda • potencjał współpracy z Jednostkami Samorządu Terytorialnego na bazie LGD „Grupa Łużycka” na rzecz długofalowych przedsięwzięć marketingowych, rozwoju turystyki dla gmin współuczestniczących w LGD, • wzrost zainteresowania w społeczeństwie dziedzictwem kulturowym, tradycjami kulinarnymi, zwyczajami i obrzędami • łatwość i dostępność informacji o zasobie kulturowym poprzez internet, • moda na turystykę „Blisko Natury” oraz turystykę weekendową oraz moda na zdrowy i ekologiczny styl życia • atrakcyjna przyroda terenów gminy umożliwiająca wytyczenie ścieżek edukacyjnych, na przykład przyrodniczych a także historycznych na bazie przynależności do regionu serbołużyckiego łączącego tereny Niemiec i Polski • rosnąca świadomość roli kultury w życiu społeczno-gospodarczym • wzrost atrakcyjności turystycznej Lubuskiego i idący za tym rozwój turystyki oraz rozwijająca się agroturystyka na bazie atrakcji przyrodniczo – kulturowych gminy • możliwość wykorzystania walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego do rozwoju agroturystyki • postępująca cyfryzacja mediów i zasobów dziedzictwa kulturowego ułatwiająca budowanie narracji wokół miejsc proponowanych do odwiedzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • brak wypromowanej i stabilnej marki produktu lokalnego, również w sferze usług • konkurencyjna oferta turystyczna ze strony niemieckiej oraz sąsiadujących gmin • niewystarczające inwestycje z zakresu turystyki • postępujący spadek liczby mieszkańców oraz starzenie się społeczeństwa • pogłębiające się zjawiska wykluczenia społecznego (związane m.in. z brakiem zatrudnienia, ubóstwem, trudnościami w zapewnieniu właściwej opieki społecznej i medycznej dla osób starszych), zjawisko wykluczenia cyfrowego • niedorozwój usług i infrastruktury dla rozwoju turystyki • niedostosowanie oferty kulturalnej do zmieniających się wzorców spędzania czasu wolnego • niedostateczna wiedza o wartościach chronionych obiektów • niedostateczne zabezpieczenie obiektów zabytkowych • niewiedza o obowiązkach wynikających z występowania obiektu w gminnej ewidencji zabytków • niewystarczające środki finansowe w budżecie na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • skomplikowane procedury ubiegania się o środki zewnętrzne, zwłaszcza przez osoby prywatne • zerwanie ciągłości kulturowej pomiędzy pokoleniami skutkujące zmianą systemu wartości • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych • sytuacja zagrożenia pandemiemi, np. COVID-19 skutkująca ograniczeniami w większości aspektów życia społecznego
--	---

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki

Cele, kierunki działań i działania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Łęknica wynikają z dokumentów programowych wytworzonych na szczeblu krajowym, wojewódzkim, a szczególnie są zbieżne z Krajowym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022, Wojewódzkim Programem Opieki nad Zabytkami w województwie lubuskim na lata 2021–2024.

W wyniku analizy stanu dziedzictwa kulturowego w gminie Łęknica został sformułowany priorytet Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łęknica na lata 2022-2025:

„Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w gminie Łęknica w celu zwiększenia potencjału kulturowego i turystycznego gminy”

W osiągnięciu zamierzenia dopomóc mają cele szczegółowe, wśród których należy wymienić:

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi;

Cel 2: Kształtowanie tożsamości regionalnej;

Cel 3: Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony dziedzictwa kulturowego gminy;

Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych;

Cel 5: Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy;

Cel 6: Promocja dziedzictwa kulturowego gminy.

W związku z pandemią COVID-19 (koronawirusem) pojawiły się problemy i wyzwania, związane przede wszystkim z ochroną zdrowia i życia ludzi, ale także z ochroną dzieł sztuki i zabytków, z którymi wcześniej nie mieliśmy do czynienia. W wielu instytucjach zaistniała konieczność podejmowania akcji dezynfekcyjnych / dekontaminacyjnych. Stosowane do tego środki, mające na celu uchronienie przed zachorowaniem człowieka, są niestety nieobojętne dla dzieł sztuki. Poniżej podajemy odnośnik do strony internetowej, zawierającej informacje dotyczące rekomendacji i postępowania w przypadku dekontaminacji obiektów zabytkowych i zawierających zabytkowe obiekty.

<http://www.mng.gda.pl/wp-content/uploads/2020/04/Dekontaminacja-MNW.pdf>

7.2. Kierunki działań programu opieki oraz działania programu

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi			
<i>Kierunki działań:</i>	<i>Działania:</i>	<i>Odpowiedzialni za realizację, współdziałający</i>	<i>Źródło finansowania</i>
1. Ochrona nieruchomości dziedzictwa materialnego	aktualizacja wykazu zabytków nieruchomości w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łęknica pod kątem spójności z gminną ewidencją zabytków	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy

	aktualizacja rysunku w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łęknica o wszystkie stanowiska archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków Gminy Łęknica	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	wykonanie „Planu ochrony zabytków gminy Łęknica na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych” obejmującego ochronę i zabezpieczenie przed niszczeniem – w tym przed kradzieżą, pożarem, zalaniem - obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	w porozumieniu ze Starostą powiatu żarskiego czytelne oznakowanie zabytków wpisanych do rejestru zabytków - forma oznakowania oraz treść powinna być uprzednio uzgodniona z lubiskim wojewódzkim konserwatorem zabytków	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet starostwa powiatowego
	pozyskiwanie informacji na temat obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków w cyklach najrzadziej dwuletnich - o przeprowadzonych pracach remontowych, budowlanych, pojawiających się zagrożeniach stałych i doraźnych.	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
2. Ochrona zabytków ruchomych	ujęcie problematyki ochrony zabytków ruchomych w Planie ochrony zabytków gminy Łęknica na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych z uwzględnieniem zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	
3. Ochrona zabytków archeologicznych	ochrona i zachowanie stanowisk archeologicznych przed zniszczeniem wskutek eksploatacji kopalni, pouczenie prowadzących prace ziemne (np. przy budowie) o konieczności przzerwania prac i zawiadomienia burmistrza w przypadku znalezienia przedmiotów co do których istnieje podejrzenie, że mogą być zabytkiem, oraz przed ingerencją nieuprawnionych osób, na przykład „poszukiwaczy skarbów”	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy

	korzystających z wykrywaczy metali poprzez akcje informacyjne na stronach internetowych gminy, w których znalazłoby się pouczenie o niszczeniu stanowisk i grożących za to sankcjach karnych;		
4. Dokumentacja i popularyzacja zasobów dziedzictwa kulturowego	uzupełnianie GEZ o inne obiekty zabytkowe, które zostaną uznane za wartościowe, w uzgodnieniu z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz ujęcie ich w gminnej ewidencji	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	stałe uwzględnianie w aktualizowanych dokumentach planistycznych gminy ochrony dziedzictwa kulturowego gminy poprzez zamieszczanie aktualnego wykazu obiektów w gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowisk archeologicznych	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	zainicjowanie programu Cyfrowego Archiwum Tradycji Lokalnej, polegającego na skanowaniu zdjęć z archiwów rodzinnych, przedstawiających mieszkańców gminy przy ich zajęciach codziennych, obchodzonych uroczystościach, świętach itp., oraz organizowanie wystaw (konkursów?) o charakterze tematycznym w szkołach i ośrodkach życia kulturalnego,	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
5. Pielęgnacja tradycji i lokalnego folkloru	promocja i wspieranie twórczości ludowej, zarówno materialnej jak i niematerialnej - zwyczaje całoroczne na wsi, przyśpiewki, tańce, tradycyjne wyroby kulinarne i ich promowanie na stronach internetowych Gminy	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne,	Budżet Gminy Dotacje MKiDN

	wypracowanie z lokalną społecznością (np. na Święcie Produktów Regionalnych w Parku Mużakowskim) lokalnego produktu kulinarnego i jego zarejestrowanie na liście Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi lokalnych produktów,	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne, LGD „Grupa Łużycka”	
Cel 2: Kształtowanie tożsamości regionalnej			
1. Wspieranie działań edukacyjnych obejmujących historię i dziedzictwo kulturowe regionu na różnych poziomach nauczania	organizowanie lekcji poświęconych tradycji kulturalnej gminy, regionu z zapraszaniem starszych mieszkańców jako opowiadających o dawnych zwyczajach: dorocznych, świątecznych itp., skanowanie zdjęć z przeszłości dokumentujących historię Łęknicy	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	inicjowanie i pomoc w tworzeniu ekspozycji o charakterze regionalnym w MOK-u, placówkach szkolnych, bibliotece publicznej – np. wystawy fotografii pochodzące ze zbiorów rodzinnych które zostały zeskanowane w ramach akcji skanowania starych zdjęć w ramach wystaw tematycznych (np. pory roku w gospodarstwie, wydarzenia z przeszłości, które przybliżyłyby młodemu pokoleniu ginące zwyczaje i tradycje)	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
2. Wykorzystanie pamięci historycznej do integracji społeczności lokalnej i popularyzacji dziedzictwa kulturowego	Szerokie rozpropagowanie Łęknicy jako miejsca na szlaku parków projektowanych przez Eduarda Petzolda (szlak na terenie Polski wiedzie przez Gębice, Brody, Lubsko, Włostów, Małomice, Sławę do Mostek)	Gmina Łęknica i gminy Gubin, Brody, Lubsko, Żary, Lubrza	Budżety Gmin
	zainicjowanie transgranicznego szlaku założeń parkowych zrealizowanych przez Hermanna von Pückler, łączącego Park Mużakowski z Branitz	Gmina Łęknica, Bad Muskau, Cottbus	Budżety samorządów, środki UE
Cel 3: Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego gminy			

1. Dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	opublikowanie na stronie internetowej Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami,	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
2. Edukacja mieszkańców w zakresie praw i obowiązków dotyczących opieki nad zabytkami	upowszechnianie wiedzy o prawach i obowiązkach właścicieli obiektów zabytkowych na stronach internetowych gminy;	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne LWKZ (konsultacje)	Budżet Gminy
Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych			
1. Stymulowanie wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju przemysłów kultury i czasu wolnego	wspieranie rozwoju turystyki kulturowej, wiejskiej, sentymentalnej, tematycznej – np. zdrowotnej, przygranicznej-tranzytowej – poprzez udostępnianie stron internetowych gminy organizatorom takich akcji;	Inicjatywy zewnętrzne, włączenie się Gminy Łęknica i jej jednostek organizacyjnych	Finansowanie zewnętrzne, Budżet Gminy
	współpraca z organizatorami turystyki oraz zagospodarowania czasu wolnego działających lub zamierzających działać na terenie gminy	Inicjatywy zewnętrzne, włączenie się Gminy Łęknica i jej jednostek organizacyjnych	Finansowanie zewnętrzne, Budżet Gminy
2. Tworzenie pasm turystyczno-kulturowych	publikacja map i planów z umiejscowieniem obiektów historycznych włączonych do pasma turystyki kulturowej; np. zaczynając od publikacji na stronach internetowych gminy	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
Cel 5: Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy			
1. Popularyzacja akcji edukacyjnych na rzecz niematerialnego dziedzictwa kulturowego do wzmacniania społecznej świadomości	Nawiązanie współpracy z Towarzystwem Studiów Łużyckich przy Uniwersytecie Zielonogórskim w celu wypracowania programu edukacyjnego oraz popularyzującego kulturę Łużyczan wśród młodego pokolenia		
	prezentacja na stronach internetowych gminy dziedzictwa materialnego i niematerialnego Łużyczan - mieszkańców terenów obecnej gminy, zaplanowanie lekcji	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	

	muzealnych w skansenie w Buczynach, gmina Trzebiel, publikowanie stronach internetowych gminy informacji na temat tradycyjnych form budownictwa regionu, jego folkloru, obrzędowości, zwyczajów dorocznych i świątecznych, publikowanie treści zapomnianych już tradycyjnych pieśni itp. na stronach internetowych gminy		
2. Wsparcie programów badawczych i dokumentacyjnych zmierzających do stworzenia pełnej inwentaryzacji zasobów niematerialnych dziedzictwa kulturowego,	wsparcie młodzieży studiującej kierunki historyczne do włączenia się do programów badawczych i dokumentacyjnych nad łużycką przeszłością ziem wchodzących obecnie w skład Gminy, np. poprzez umożliwienie publikacji na stronach internetowych gminy – poinformowanie o takiej możliwości na stronie internetowej gminy	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
3. Wsparcie Miejskiego Ośrodka Kultury w cyklicznych warsztatach mających na celu zachowanie niematerialnej spuścizny mieszkańców a także Łużyczan	Wspieranie Miejskiego Ośrodka Kultury w corocznych warsztatach tworzenia ozdób świątecznych: Wielkanocnych, Bożonarodzeniowych, w organizacji Święta Produktów Regionalnych. Wprowadzenie nowych elementów, na przykład kultury Łużyczan	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
Cel 6:			
Promocja dziedzictwa kulturowego gminy			
1. Promocja materialnego dziedzictwa kulturowego gminy	Dalsze współorganizowanie cyklicznych imprez jak Święto Parku Mużakowskiego,	Gmina Łęknica we współpracy LGD „Grupa Łużycka”	Dotacje LWKZ, MKiDN, dotacje UE
2. Promocja istniejących szlaków kulturowych jako istotnych działań dla promocji gminy	w ramach portalu internetowego gminy opracowanie i prowadzenie zakładki tematycznej dotyczącej istniejących szlaków kulturowych z informacją, na temat bazy noclegowej, gastronomicznej, dostępności dla osób niepełnosprawnych	Gmina Łęknica, Jednostki Gminne	Budżet Gminy

3. Współpraca z sąsiednimi gminami należącymi do LGD „Grupa Łużycka” w zakresie wspólnej promocji regionu	na bazie przynależności do LGD „Grupa Łużycka” nawiązanie współpracy z gminami należącymi do LGD w celu wypracowania wspólnych przedsięwzięć promujących region	Gmina Łęknica we współpracy z gminami należącymi do LGD „Grupa Łużycka”	Dotacje LWKZ, MKiDN
---	---	---	---------------------

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawę instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Łęknica stanowi obowiązujące prawo oraz zawarte w nim regulacje. Zakłada się, że określone w Programie kierunki i działania byłyby wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- 1) **instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych omówionych w niniejszym Programie Opieki nad Zabytkami**
 - aktualizacja miejscowych dokumentów planistycznych,
 - wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy,
 - wykonywanie opinii i decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 2) **instrumentów finansowych**
 - m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy,
 - udzielanie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
 - korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- 3) **instrumentów koordynacji**
 - m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp.,
 - współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi;
- 4) **instrumentów społecznych**
 - działania edukacyjne i promocyjne, w celu uzyskania wsparcia społecznego dla realizacji działań zawartych w programie;
 - współdziałanie z organizacjami społecznymi,
- 5) **instrumentów kontrolnych**
 - aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
 - monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Monitorowanie Programu powinno być stałym i ciągłym procesem obserwacji zmian ilościowych i jakościowych wybranych wskaźników, dającym w efekcie informacje co do skuteczności i słuszności podjętych działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w gminie Łęknica.

Monitoring obejmował będzie następujące działania:

- systematyczne zbieranie danych liczbowych oraz informacji dotyczących realizacji celów i kierunków działań;
- ocenę osiągniętych rezultatów, stopnia wykonania przyjętych celów oraz oszacowanie kluczowych efektów Programu;
- planowanie zmian, które zostaną zaproponowane w kolejnym Programie na lata 2026-2029.

Nazwa celu	Wskaźnik
Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nim	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy zaktualizowano wykazy zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod kątem spójności z gminną ewidencją zabytków? 2. czy przystąpiono do sporządzenia planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych gminy Łęknica i czy uwzględniono w nim ochronę zabytków nieruchomości? 3. Czy nawiązano współpracę ze starostą żarskim w sprawie oznakowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków? 4. Czy przeprowadzano wizytację obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków? 5. Czy poinformowano właścicieli i użytkowników obiektów wpisanych do rejestru o wymogach prawa związanych z posiadaniem obiektów zabytkowych? 6. Czy pozyskano informacje dotyczące zagrożeń, prac remontowych na obiektach wpisanych do rejestru zabytków? 7. Czy na stronie internetowej gminy znalazła się informacja dotycząca zagrożenia niszczenia stanowisk archeologicznych podczas prowadzenia prac budowlanych oraz przez tzw. detektorystów? 8. Czy dokonano nowych wpisów obiektów do gminnej ewidencji zabytków i czy wykonano dla nich karty adresowe? 9. Czy prowadzono akcję digitalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego w ramach Cyfrowego Archiwum Tradycji Lokalnej: <ul style="list-style-type: none"> - skanowania zdjęć udostępnionych z archiwów rodzinnych - liczba; - publikowania zeskanowanych zdjęć – kiedy i gdzie, 10. Czy wypracowano z lokalną społecznością lokalny produkt kulinarny i zarejestrowano na liście Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi lokalnych produktów?
Pomoc w kształtowaniu tożsamości regionalnej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba inicjatyw kulturalnych w sferze opieki nad zabytkami (lekcje muzealne, warsztaty, konkursy, wystawy, inscenizacje)
Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony dziedzictwa kulturowego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy opublikowano na stronie internetowej gminy Gminny Program Opieki nad Zabytkami? 2. Czy poinformowano właścicieli obiektów o prawach

gminy	i obowiązkach?
Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych	<ol style="list-style-type: none"> 1. czy publikowano mapy, plany turystyczne z umiejscowieniem obiektów historycznych, zabytkowych 2. Liczba tras rowerowych, ścieżek przyrodniczych propagujących dziedzictwo kulturowe i zasoby przyrodnicze gminy
Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy	<ol style="list-style-type: none"> 1. czy nawiązano współpracę z Towarzystwem Studiów Łużyckich i wypracowano program edukacyjny popularyzujący dziedzictwo kulturowe Łużyczan 2. Liczba publikacji na rzecz dziedzictwa kulturowego 3. liczba wycieczek do skansenu w Buczynach
Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba akcji propagujących szlaki kulturowe i ich tworzenie 2. Liczba akcji promujących turystykę kulturalną o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym 3. Liczba współorganizowanych przez Urząd Gminy wydarzeń kulturalnych.

Obowiązek sprawozdawczy z wykonania programu opieki nad zabytkami wynika z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.):

Art. 87:

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Właściciel lub posiadacz zabytku, jeżeli posiada tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu lub stosunku zobowiązaniowego na okres nie krótszy niż 10 lat może ubiegać się o dotację celową na prace przy zabytku pod warunkiem, że obiekt posiada odrębną decyzję o wpisie obiektu do rejestru zabytków lub wyszczególniony jest w decyzji wpisującej zespół obiektów (ruchomych lub nieruchomych) do rejestru zabytków województwa małopolskiego. Wnioskodawca może ubiegać się o udzielenie dotacji na następujące prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;

9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków zajmuje się wyłącznie dystrybuowaniem środków z budżetu RP przyznanych mu przez Wojewodę Lubuskiego.

Dotacja może być udzielona również przez:

- Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- Samorząd Województwa Lubuskiego
- Samorzady Gmin.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, lub
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru realizowane ze środków w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, realizowane są głównie w ramach programu „Dziedzictwo kulturowe” priorytet „Ochrona zabytków”.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego corocznie ogłasza (od 2005 r.) Programy, w ramach których są finansowane zadania z zakresu kultury. Ochronie i opiece nad zabytkami dedykowane są:

Program „Dziedzictwo kulturowe”:

priorytet „Ochrona zabytków”, w ramach którego są dofinansowywane prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru

zabytków,

priorytet „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań realizowanych poza granicami i na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- rewaloryzacji oraz prac remontowych i konserwatorskich w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju;
- rewaloryzacji, konserwacji, ochrony i zachowania zabytkowych cmentarzy i miejsc pamięci narodowej poza granicami kraju;
- dokumentowania utraconego i rozproszonego polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym badań naukowych, kwerend bibliotecznych, archiwalnych i inwentaryzacji;
- publikacji oraz promocji badań naukowych nad dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- upamiętniania wybitnych osób lub zdarzeń historycznych związanych z dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- pomocy instytucjom stowarzyszonym w Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich poza Krajem oraz innym instytucjom emigracyjnym i organizacjom polonijnym, prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego.

priorytet „Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego uwzględniająca przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich;
- udostępnianie cyfrowych zasobów za pośrednictwem urzędzeń multimedialnych lub/oraz sieci rozległych (Internetu) poprzez portale internetowe;
- przechowywanie zasobów cyfrowych z zapewnieniem trwałości i bezpieczeństwa danych cyfrowych.

priorytet „Ochrona zabytków archeologicznych, w ramach którego dofinansowywane są następujące rodzaje zadań:

- ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

Poza trybem określonym w Programach, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizuje również **dotacje na badania archeologiczne**, jeżeli ich przeprowadzenie jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków w przypadku:

- prowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru, objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo,

- prowadzenia robót ziemnych lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić, może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego.

Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań. Zasady udzielania określone są w art. 82a i 82b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

Zgodnie z art. 83 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na zasadach określonych w przepisach o zasadach finansowania nauki, minister właściwy do spraw nauki może również przyznać środki finansowe na badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy obiektach zabytkowych.

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Należy jednak zaznaczyć, że bieżące programy w ramach środków pochodzących z Unii Europejskiej ulegają zakończeniu wraz z końcem 2020 roku, należy więc oczekiwać na informacje dotyczące ich kontynuacji bądź powstaniu nowych programów w ramach nowej perspektywy budżetowej Unii na lata 2021-2027.

Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2021 poz. 1372 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest zadaniem własnym gminy. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytku określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy. Dotacje na prace przy obiektach włączonych do gminnej ewidencji zabytków mogą udzielać organy administracji samorządowej (wójt / burmistrz / prezydent / starosta / marszałek) na podstawie stosownej uchwały. Wojewódzki Konserwator Zabytków nie może udzielać dotacji na prace przy tych obiektach.

Rady Miejska w Łęknicy nie podjęła jak do tej pory Uchwały w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Fundusze unijne:

W 2020 r. dobiegła końca perspektywa finansowa Unii Europejskiej, obejmująca lata 2014—2020. Obecnie znajdujemy się u progu nowej unijnej perspektywy finansowej, obejmującej

lata 2021—2027. Wsparcie dla działań, o dofinansowanie których można było się ubiegać do tej pory, w większości będzie kontynuowane. W minionej perspektywie finansowej były to:

- środki z Programu Infrastruktura i Środowisko,
- środki z Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej/ Interreg - Programy transgraniczne: Polska - Saksonia, Brandenburgia - Polska,
- środki w dyspozycji województwa (np. Regionalny Program Operacyjny — RPO oraz Program Rozwoju Obszarów Wiejskich - PROW)
- wsparcie rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEDER.

Program regionalny na lata 2021-2027 (informacja z Programu opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2021-2024)

Śladem wcześniejszych edycji programów regionalnych, również w kolejnej perspektywie finansowej Unii Europejskiej (2021-2027), planuje się wsparcie skierowane na obszar kultury i dziedzictwa kulturowego.

Aktualnie trwają prace nad zdefiniowaniem zakresu możliwego wsparcia w ramach programów krajowych jak i regionalnych. Końcowy efekty uzgodnień w ramach Celu Polityki 4: Europa o silniejszym wymiarze społecznym przez wdrażanie europejskiego filaru praw socjalnych, Cel Szczegółowy IV bis: Wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych nie jest jeszcze znany. Niemniej jednak zakłada się, iż na poziomie regionalnym będą możliwe do realizacji działania związane z zachowaniem i modernizacją obiektów dziedzictwa kulturowego, konserwacją zabytków ruchomych oraz zabytkowych muzealiów, starodruków, księgozbiorów, materiałów bibliotecznych, archiwalnych i zbiorów audiowizualnych (w tym filmowych) oraz ich ochrona i digitalizacja.

Ponadto przewiduje, iż wsparcie będzie mogło być przeznaczone na realizację przedsięwzięć dotyczących turystycznych szlaków tematycznych i produktów turystycznych (odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych). Przewiduje się również działanie mające na celu ułatwienie dostępu do zabytków, instytucji kultury oraz szlaków turystycznych, w tym dostosowanie ww. obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Dodatkowo planuje się, iż szeroko pojętą ochronę dziedzictwa kulturowego będzie można wspierać w ramach Celu Polityki 5: Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych. Jednakże zakres tego wsparcia, demarkacja pomiędzy programami krajowymi a regionalnymi nie jest jeszcze znana i ustalona.

Należy przy tym mieć na uwadze, iż na zakres interwencji (możliwe do realizacji typy działań) będzie miała wielkość środków, jakie zasila budżet przyszłego programu regionalnego. Biorąc pod uwagę priorytety UE związane z gospodarką, innowacjami i wpływem rozwoju na środowisko, należy spodziewać się, iż alokacja na działania spoza głównego nurtu, będzie ograniczona i w konsekwencji nie pozwoli na realizację działań związanych z szeroko pojętą ochroną dziedzictwa kulturowego w oczekiwanej skali

11. Bibliografia

1. **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022**
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20190000808>
2. **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030**
<https://sip.lex.pl/akty-prawne/mp-monitor-polski/przyjecie-koncepcji-przestrzennego-zagospodarowania-kraju-2030-17877587>
3. **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 oraz Uzupelnienie strategii na lata 2004-2020**
http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/Narodowa_Strategia_Rozwoju_Kultury.pdf
<http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/050617nsrk-uzupelnienie.pdf>
4. **Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”**
http://kigeit.org.pl/FTP/PRCIP/Literatura/002_Strategia_DSRK_PL2030_RM.pdf
5. **Strategia Rozwoju Kraju 2020.**
<http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/7938232EA0AAD4F2C1257AD00052A8F6/%24File/972.pdf>
6. **Założenia do Narodowego Planu Rewitalizacji 2022**
https://rpo.slaskie.pl/dokument/narodowy_plan_rewitalizacji_2022_zalozenia
7. **Ochrona Dziedzictwa Niematerialnego**
https://www.nid.pl/pl/Dla_wlascieli_i_zaradcow/opieka-nad-zabytkami/niematerialne-dziedzictwo-kulturowe-unesco/
8. **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020**
http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf
9. **Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030**
<https://rpo.lubuskie.pl/-/szanowni-panstwo-uchwalona-przez-sejmik-województwa-lubuskiego-strategia-jest-juz-dostepna-w-bip->
10. **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego**
https://www.lubuskie.pl/cms/218/obowiazujacy_plan_zagospodarowania_przestrzennego_województwa_lu
11. **Program Opieki nad Zabytkami Województwa Lubuskiego na lata 2021–2024**
https://bip.lubuskie.pl/system/obj/32804_PROGRAM_OPIEKI_NAD_ZABYTKAMI.pdf
12. **Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Żarskiego na lata 2021–2024**
http://dzienniki.luw.pl/WDU_F/2016/1969/akt.pdf
13. **Lokalna Grupa Działania „Grupa Łużycka”**
<https://grupaluzycka.pl/>
14. **Gmina Łęknica**
<https://bip.umleknica.pl/>